

آسیو

U. 1
349

Marfat.com
Marfat.com

دیباچہ

ایں کتاب مستطاب سہمی بہ صقائل الضمائر تصنیف کردہ از حضرت
 خواجہ پیر محمد سعید صدیقی نقشبندی عرف حضرت
 خواجہ مہاجر مکی ہست کہ در او از حالات سوانح حیات والد بزرگ
 ایشان حضرت خواجہ پیر محمد حسن صدیقی نقشبندی
 قلمبند کردہ اند ایں کتاب اولین باریکے از معتقدین ایشان بنام
 محمد صدیق در بمبئی چاپ کنانیدہ بود اکنون من ضرورت دیدم کہ
 ایں کتاب دوبارہ چاپ کنانیدہ شود کہ اولین بار تقریباً ہشتاد
 سال پیشتر چاپ شدہ بود و بعض غلطی ہا ہم بودند اکنون ایں
 کتاب بانسخہ ہائے قدیم قلمی مقابلہ کردہ و درستی کردہ چاپ کردہ
 مے شود حضرت پیر خواجہ محمد حسن عرف حضرت
 خواجہ مہاجر مدنی کہ بعد از وفات والد بزرگوار ایشان حضرت
 خواجہ محمد زمان ثانی سجاوہ نشین شدند درین کتاب
 اسفار از خواجہ پیر محمد حسن مہاجر مدنی و حالات
 بزرگان ایشان و ملفوظات ایشان و مناجات ہائے حضرت خواجہ
 محمد سعید ہستند بعد از وفات حضرت خواجہ مہاجر مدنی فرزند
 شان حضرت خواجہ محمد سعید سجاوہ نشین شدند و بعد از وفات
 ایشان حضرت خواجہ پیر احمد زمان پدر بزرگوار من برمسند نشستند
 ایشان در سال ۱۳۵۷ھ بمورخہ یکم رجب واصل بحق شدند و این غلام
 درویشان بر این خدمت بزرگان سجاوہ نشین شدہ ام دعائے میخوام کہ
 از طفیل این بزرگان خداوند کریم مراد روین و دنیا یہ فضل خود سرفراز
 کند۔ واللہ المستعان و علیہ التکلان۔

گل حسن صدیقی

۱۵ دسمبر ۱۹۴۶ء

اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ اِنَّ مِّنْ رَّحْمَةٍ
اِلٰى اَوْلِيَاۡ اِيْمُوْبٍ لِّيَنْقَلِبُوْا اِلَيْهِ

درین آوان سعادت و برکت تو امان نسخہ ہذا مخزن طریقت
و کتاب معدن حقیقت و معرفت نور انوار ای خواطر اسمی

معاذ اللہ
و لیس فی اللہ

مولا حضرت خواجہ محمد سعید بزدی مجددی مدنی تصنیف جنید عسکری
در جمع ۱۰۹۹ھ

باہتمام سرپرستظام خاکسار حاجی محمد صدیق تخلص
خلف الصدق جناب سیٹ حاجی ہاشم صنام حوم و مغفور

مطبع محلہ کھارکھا واقعہ شہر
نکاح حسینہ ہون دی ٹبہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي جعل السادة النقشبندية من الاولياء
 نقاشا لاسم ذاته في احجار قلوب الطلاب بتأييد اسمائه
 وصفاته والصلوة والسلام على سيدنا محمدن الذي
 نقش نقش التوحيد من مداد سمائه وعلى اله وصحبه
 الذين صاروا منقوشين بنقوش رموز القرآن واياته
 انما بعد از مدت مدید عہد عہد بعضی طلاب خیر خصال و عاشقانہ ایاز
 لایزال باین خادم فقراء بل خاکپای اصغیای التجا و الحاح لصدق ارواح
 و اشباح می آورند کہ چند سطور از مناقب حضرت حضور فیض نشور قطبیت
 نشور مرزح الاوتاد ملاذ الافراق طب المدار و الارشاد الداعی الی سبیل السداد

مرشدنا المہاجر الذی سیاتی اسمہ الفخر قدس سرہ **س** آنکہ زوگویم
 ہمہ مدح و ثنا نسبت وی ہست آن ذم و عننا بقلم آرد کہ از ہر شے
 مددش قطرات مطرات فیوض بر زمین دل بار و آخر مرضی یاران و رعایت
 عشق عاشقان را اولی و اعلی دانستہ بارقام این سطور پر داخستہ لہذا نام خود را
 در سلک دعا خواہی از در گاہ الہی بنام نامی و اسم سامی آن مرشد گرامی
 و قطب عظامی قدس سرہ کہ غرض مناقبتش و پیش و جمال صورت جمیلش در
 ہما دخویش دارد مع سلسلہ طریقیہ سلسل می آرد کہ اللہ تعالی بحض فضل و
 امتنان و بجزمت این اکابران و حضرت خواجگان علیہم الرحمۃ والرضوان
 این محیدان را بہ تن و جان در دنیا و جہنم از روشن و با ایشان کناد
 کہ بمقوم لایشتی جلیبہم و لاجرم اندیہم و لاینجیب بہنہم
 و ہم جلساء اللہ و ہم اذرا و اذکر اللہ و ہم من
 عرفہم و جد اللہ نظر ہم دواء و کلامہم شفاء و حضوری ہم
 بہاء و صحبتہم ضیاء و ہم من رای ظاہر ہم خاب و خیر
 و من رای باطنہم نجی و افضل نسال اللہ سبحانہ ہذا ^{و نفیہم}
 بہ منہ سلسلہ طریقیہ الہی این سکین بے شکین جامع این کلمات
 سید محمد سعید را بجزمت شہباز لاہوت عتقا بجزوت ما از ملکوت
 قائدنا سوت **س** ز اسمش جو میل شوم لغت زن **س** بیاع زمان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي جعل السادة النقشبندية من الاولياء
 نقاشا لاسمذاته في احجار قلوب الطلاب بتأييد اسمائه
 وصفاته والصلوة والسلام على سيدنا محمدن الذي
 نقش نقش التوحيد من مداد سمائه وعلى اله وصحبه
 الذين صاروا منقوشين بنقوش رموز القرآن واياته
 انما بعد از مدت مدیده عهد عہد بعضی طلاب خیر خصال و عاشقان این بزرگوار
 لایزال باین خادم فقراء بل خاکپای اصفیای التجا و الحاح لصدق ارواح
 و اشباح می آورند کہ چند سطور از مناقب حضرت حضور فیض نشور قطبیت
 نشور مرزح الاوتاد و ملاذ الافراق قطب المدار و الارشاد الداعی الی سبیل السداد

مرشدنا المهاجر الذی سیاتی اسمہ الفخر قدس سرہ **س** آنکہ زوگویم
 ہمہ مدح و ثنا نسبت وی ہست آن ذم و عننا بقلم آرد کہ از ہر شے
 مددش قطرات مطرات فیوض بر زمین دل بار و آخر مرضی یاران و رعایت
 عشق عاشقان را اولی و اعلی دانستہ بارقام این سطور پر داخستہ لہذا نام خود را
 در سلک دعا خواہی از در گاہ الہی بنام نامی و اسم سامی آن مرشد گرامی
 و قطب عظامی قدس سرہ کہ غرض مناقبتش و پیش و جمال صورت جمیلتش و در
 ہواد خویش دار و مع سلسلہ طریقیہ مسلسل می آرد کہ اللہ تعالی بحض فضل و
 امتنان و بجزمت این اکابران و حضرت خواجگان علیہم الرحمۃ والرضوان
 این محیپدان را بہ تن و جان در دنیا و جہنم از روشن و با ایشان کناد
 کہ بمقوم لایشتی جلیبہم و لاجرم انسیہم و لاینجیب سینہم
 و ہم جلساء اللہ و ہم اذار او اذکر اللہ و ہم من
 عرفہم و جد اللہ نظر ہمہ دواء و کلامہم شفاء و حضوری ہم
 بہاء و صحبتہم ضیاء و ہم من رای ظاہر ہمہ خاب و خیر
 و من رای باطنہم نجی و افضل نسال اللہ سبحانہ ہذا
 بہ منہ سلسلہ طریقیہ الہی این سکین بے شکین جامع این کلمات
 سید محمد سعید را بجزمت شہباز لاہوت عنقا جبروت ما از ملکوت
 قائدنا سوت **س** ز اسمش چو میل شوم لغت زن **س** بیاغ زبان

کل محمد سن ۱۰۰۰۰ قدس ستره و بجزرت مہر سپہر دیانت مرکز وائرہ
 امانت خواجہ محمد زمان ثانی قدس ستره و بجزرت بحر علم و حبیب معدن جوہر
 و سما خواجہ کل محمد قدس ستره و بجزرت جامع اسرار قطبیت حاوی الفوار غوثیت
 واقف اسرار بہان خواجہ محمد زمان کلان صاحب الارشاد فی اللوار بی
 حرہ الباری قدس ستره و بجزرت قطب عالم ولایت ماہ برج ہدایت
 خواجہ ابوالساکین حاجی محمد الشہوی مسکننا و الملکی مدینت قدس ستره و بجزرت
 حضرت بہر و رشتی خواجہ محمد زکی قدس ستره و بجزرت حضرت مہتہر عقیق
 خواجہ محمد حنیف قدس ستره و بجزرت حضرت ^{قطب} امجد ارشد خواجہ عبدالاحد قدس
 ستره و بجزرت حضرت قطب الاقطاب فرید خواجہ محمد سعید قدس ستره
 و بجزرت مجمع البحرین کمن النورین مرجع الخافقین غوث الثقلین ملا ذوالافراد
 و الاقطاب لمجاہ الاصفیاء و الاحباب حضرت خواجہ مجدد القسانی قدس اللہ
 بسرہ السامی و بجزرت غامی درحق و ہم با و باقی حضرت خواجہ عبد الباقی قدس
 ستره و بجزرت صاحب رشادت لم نیری حضرت خواجہ ملکلی قدس ستره و بجزرت
 ہدایت و صفوت کیش حضرت خواجہ محمد درویش قدس ستره و بجزرت محقق
 عابد حضرت خواجہ محمد زاہد قدس ستره و بجزرت سرچشمن ستودگان ابراہیم حضرت
 خواجہ عبد اللہ احرار قدس ستره و بجزرت ملاذ سنکان ارضی و پسرخی حضرت
 خواجہ یعقوب چرخی قدس ستره و بجزرت سید السادات ^{حبیبا} اندراج النہایا

فی البدایات نقاش حق الیقین حضرت خواجہ بہاوالدین متدیس سرہ و بھرت
 صاحب الکنال والاکمال حضرت خواجہ میر کلال قدس سرہ و بھرت ارشاد
 واسعاد اساس حضرت خواجہ محمد بابا ساس قدس سرہ و بھرت مقتداء
 النس و جان حضرت خواجہ علی معروف بفریزان قدس سرہ و بھرت
 مکمل مسود حضرت خواجہ محمود قدس سرہ و بھرت صاحب العلوم والمعاری
 حضرت خواجہ محمد عارف قدس سرہ و بھرت مرجع الخلاق حضرت خواجہ
 عبد الخالق قدس سرہ و بھرت مزمل التاسف حضرت خواجہ یوسف
 قدس سرہ و بھرت صاحب اسرار حنفی و جلی حضرت خواجہ ابو علی قدس سرہ
 و بھرت عالم علوم عیبانی و نہانی حضرت خواجہ ابو الحسن خشتارنی قدس سرہ
 و بھرت راوی صراط سدید حضرت خواجہ بایزید قدس سرہ و بھرت جناب
 مطہر طہر حضرت خواجہ امام جعفر رضی اللہ عنہ و بھرت متفقہ عالم حضرت
 حضرت خواجہ تاسم رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بھرت حافظ الایمیل والقرآن
 حضرت خواجہ سلمان رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بھرت القی الناس شیخ عبتین
 حضرت خواجہ ابو بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بھرت حضرت خواجہ عالم
 عالمیان صاحب اللواء والفتان ختم المرسلین فخر الاولین والآخرین
 حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وعلیٰ آلہ وسلم ازین طایفہ و باین
 جماعہ در دنیا و آخرت فرمائی آمین یا ارحم الراحمین

ویرحمہ اللہ عبد اقبال آمینا

حسب وقت و حال مناسب افتاد کہ بوسیلہ خبریلہ اکابر ان نسبت دوم سلسلہ
 ہم دعا خواہی نماید کہ سچاہ آل آن خیر مال صلے اللہ علیہ وسلم قرین اجابت
 آید **یا الہی حرمت پیغمبر و آل و صلے** حرمت حسین ہم زین العابدین
 منجلی **حرمت باقر امام و حرمت صادق امام** حرمت کاظم و علی کرخ بر
 ایشان صلہ سلام **حرمت معروف و سری و جنید و بوسلی** حرمت شیخ
 سعید و شیخ کرکان ولی **حرمت فارجدی صاحب ہر دو طریق**
حرمت ہر یک ولی این طریق خوش انیق کن زایشانم و با ایشان رو
 ناؤرہ نما ای کریمی و و ابی و رحیم ذوالعطا **تمت** اعلم اسعدک
 اللہ تعالیٰ فی الدارین ان ہذہ الرسالۃ قد سمیتہا
صقال الضمائر و المسامرة للسرا و مرتبتہا
 علی مقدمتہ و ارجعۃ ابواب^۳ **الباب الاول** فی البشارات
 القی و ردت فی حقہ قدس سرہ و **الباب الثانی** فی
 عباداتہ و **الباب الثالث** فی اسفارہ و بیان وفاتہ
 قدس سرہ و **الباب الرابع** فی ملفوظاتہ و احوالہ
 باید دانست کہ ہر جا درین کتاب لفظ حضرت ایشان آید مراد از ان این قطب
 ہاجر است قدس سرہ و از لفظ خواجہ ثانی مراد قطب عالم غوث اعظم

خواجه محمد زمان ثانی است قدس سره و از لفظ خواجه علیم حضرت محبوب الصمد
 خواجه کل محمد قدس سره مراد است و از لفظ خواجه کلان حضرت سلطان الیاس
 محمد زمان مدان صاحب الارشاد فی اللواری قدس سره است و از لفظ
 ابوالمرکب ما کین حضرت خواجه جواد حاجی محمد تنوی مقصود است و از لفظ جامع
 الکلمات مراد این خاکپای الشیخان قدس سرهم است مستدیم
 طالبان صفائی نهاد و در هر وان طریقی سداد را باید که اقوال و افعال و احوال
 خیر مال را باب قلوب و حال را بیدیه عبرت و چشم ارادت نظر کند نه بعین
 نکارت و حقارت که عین حسرت و ضلالت است لکن لفظ فصل و ما هو
 بالهزل و ریح الفضل از حضرت خواجه منقول است لایهتدی من جادلنا
 و انما یهتدی من تبعنا یعنی راه نیاید وصول مع التدرک کسی که جدال
 نماید با نکار دل بجا که جماعه اولیائیم و راه نیاید با تدرک کسی که پیروی ما که اولیائیم
 نماید و طلب بایز و تعالی چنانچه در هر امری برضای پیر کوشد و در
 مسکاتیب مجددی است قدس سره که هر چه از پیر صادر شود آنرا صواب
 دانند اگر چه لظا هر صواب ننماید و بدانند که هر چه او میکند از الهام می کند و باذن
 کاری سازد بر این وقت پیر اعتراض را گنجایش نباشد اگر چه در بعضی صور
 در الهامش خطا راه یابد چه خطب الهامی در رنگ خطا اجتهادی است
 ملاست و اعتراض را مجال نباشد و شیخ عبداللہ انصاری منسب باید الهی هرگز

خواهی بر اندازی با ما و راندازی و اصفیانی المکاتیب المجدومی انکار این
 طایفه سم قائل است و اعتراض بر افعال و اقوال این بزرگواران زهر
 افغی است که بموت ابدی رساند و هلاک سردمی کرد اندوست کمر این طایفه
 از دولت ایشان محروم و معترض بر ایشان هر وقت خائب و خاشع گردید
 اگر در خود پیرا بر سر موی گنجایش اعتراض بی پیر باید خبر خرابی خود نداند استهینی
 شیخ الاسلام فرموده که خود را از ایشان دوستان ایشان و از انمای تافروا
 اگر گویند تو کیستی گوی من از دوستان ایشانم اگر سخن ایشان شنوی اگر چه
 معنی ندانی سردر جنبانی تافروا کوئی از حربه بان ایشانم گویند ترا حق
 است مگر بدان بری استهینی سبحان الله چون فقط اعتراف ایشان و دید
 محبت شان این قدر حصول فوائد من الله سبحانه دار و صدق محبت
 و تشبث ارادت با ایشان چه قدر کفایت خواهد بخشید مشهور است که بچی عماد
 را بخواب دیدند پرسیدندش که معامله بر زخمی بر تو چون گذشت گفت
 خطایم آمد که با تو سخت کار داشتم و لیکن بیان وحدت ما روزی یکی
 دوستی از دوستان ما میگذاشت از استماع آن خوشوقت گردید بسبب
 خوشی او از تو در گذشتیم نیست شان عالی و مایه متعالی مطلق و بی نشان
 او سبحانه را پس از طائفه این اکابران عظام و معظمان فخرام گفتند به
 خصوصاً مجدویه قدس سرانم چه نویسد که چون اند **ه** الا ای

بهای
 بنام

نور

گفتند اندک ایشان حقانی که بنقش افنا سازند صدما نقش و صدای
 هم کردند چون پرکار کرد و مرکز داشتند که همه شیار انداز گردش پرکار سبحانی
 در اقصای جهان نبود کسی نقاش دل چون نشان ما چه در اجناس جن و هم
 ملک هم نوع انسانی اگر یک ذره نور دل خورشیدی نشان رخشد
 بسنگ دل شود در نشان در شک لعل پیکانی که اگر چه پند کفرستان بود
 از ظل هاء نشان ما چون از کفر بنحیث برآمد در سمانی بطلما این اگر
 کعبه فیض خدا باشد بیشتر عیب کرد در جستجوی آب حیوانی نه تا
 یمن گشت حد بند از یمن دل ایشان کلو و مادام از دم نشان میدمد انفاس رحمانی
 سفر اندر وطن دارند چون ماه در باله که ز خلوت انجمن حسن مه و انجم میدانی
 ز هر یک اولیا و اصفیاء عوامی مهتالی تا نشان کسمه دار و بخاور کاف
 رخشان ز فیض نور بخشش این شمس اندر کسوف افتد که خورتان
 چو لاف پیش نشان در نشان مهتالی که کند روبرو به شکار شیر که منسوب
 شان کرد و تا بقهر نشان کشد فرودوش را پیشه ز آسانی که دم عیبی بد موسی
 بنظر چشم نشان پنهان که بیک جا جان ده لاشه بیک جا نور افشانی
 هزاران کور مادر زاده باطن زبوعی نشان که شود بنیا چو یعقوب از
 قبص ماه کنعانی که نه خرچنگان کجرو اند جو رقص ز راستی که بسان
 ما میان راست رود در بحر دیا ننه که گراز حد جوید عیوب نشان

عجب نبود ۴ ۴ که آب نیل خون سپید همیشه قوم کبرانی ۴ ۴ اگر چه
 نقش بند آمد چون آئینه صافی ۴ ۴ دلی زنگی بزنگ زنگ میند
 زنگ نادانی ۴ ۴ به بلبل وزاع فسح و غم زبوی کل مثل باشد
 به پیغم نار و بهر با حق آن شان بتانی ۴ ۴ محمد و محمد محلی شرح هر یک میبود
 زایشان ۴ ۴ و حیدر العصفردالدیر کو یا احمد ثانی ۴ ۴ فلک از
 بحر خضرا پیش کشد هر شب ثار شان ۴ ۴ هزاران لؤلؤ رشک در دریا
 عمانی ۴ ۴ بود هر ایک از ایشان قطب اعظم غوث کز جودش ۴ ۴
 سیاه آید بحالت یاب کرمان ابر نیسانی ۴ ۴ هزاران اولیاء دین هزار ابدال
 هم نجبا ۴ ۴ ز لوح جبهه ایشان سبق خوان دبستانی ۴ ۴ هزاران همچو
 منصور هزاران شیخ شبلی و ش ۴ ۴ بدر س صحو شان سازند چون طفلان
 سبق خوانی ۴ ۴ سعید از وصف شان لب بسته ماند کاین خوبی شان ۴
 چه طاقت مور کار و در بیان شان سلیمانی ۴ ۴ حضرت خواجه مجدد الفتنان
 قدس سره که جامع طرائق اربعه بل صاحب ارشاد و در هر چهار راه است هم
 طریق طریقت نقشبندی را اوتیق در متابعت شریعت میداند و اقرب در درجا
 وصول حقیقت بشمار و چنانچه در مکتوب میفرماید صوفیه وقت نیز اگر بر سر
 انصاف بایند و ضعف استقام و افشاء کذب را ملاحظه کنند باید که در موارد
 سنت اقامه پیران خود کنند و امور محنت برعه را به بهانه عمل شیوخ دیده

خود گیرند البته سنت منجی است و ثم خیرات و برکات است و در تقلید
 غیر سنت خطر و خطر ماعلی الرسول الا البلاغ پیران ما را حقتا که از
 ماجزای خیر و یاد که ما و افسر ماندگان را بایمان امور مبتدعه دالت نکرند و
 بقلب خود در ظلمت مهلکت نمیداختند و خبر متابعت سنت راه نه نمودند
 و غیر از اتباع صاحب شریعت علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات و غیر از
 عمل بعزیمت هدایت نقر نمودند لاجرم کارخانه این بزرگواران بلبند آمد پیش
 طاق وصول ایشان مرتفع گشت ایشانند که سماع و قس را پشت پا
 زده اند و وجد و تواحد را با انگشت شهادت دو نیم ساخته مکشوف و
 مشهود دیگران نزد این بزرگواران داخل ماسواست و معلوم و متخیل آنها
 قابل نفی معامله این اکابر و اراء دید و دانش است و در ماوراء معلوم و
 متخیل است و وراء تجلیات و ظهورات و وراء مکاشف و معانیث
 است اهتمام دیگران در اثبات است و همت این بزرگواران در نفی ماسوا
 پس ذکر نفی و اثبات در طرق دیگران مناسب حال مبتدیان باشد و ذکر الله
 بعد از آن مناسب باشد بخلاف طریق این اکابر که بر عکس است که اول اثبات
 است و ثانی نفی آن اثبات پس ذکر الله در بین طریق در ابتداء مناسب
 بود و ذکر نفی و اثبات بعد از آن صورت بندد و اگر از حصول این اکابر
 بر ایشان لب کشاید خواص لعوام ملحق شوند و منتیان در سنگ مبتدیان

سابق الف و با ما اختیار کنند **ف** فریاد حافظ این همه آخر پهرزه
 نیست **ف** هم قصه غریب و حدیث عجیب هست و مراقب ذات لقا
 که دیگران اختیار کرده اند نزد ایشان از حیرت اعتبار ساقط است و پی ما
 حاصل و مراقب جز غلطی از ظلمات هیچ نیست بالجمله نظر است بزرگواران این
 طریقه علییه بنده اقتاد است پهر زرقی و رفاصی نسبت ندارد به نهاییت
 دیگران در بدایت ایشان مندرج گشت است و مبتدی طریق ایشان حکم
 منتهی طسوق دیگر یافته و از ابرت در سفر ایشان در وطن مقرر شده و خلوت
 در انجمن بحصول پیوسته و دوام حضور لغد وقت شان آمده ایشانند که تربیت
 طالبان مربوط بصحبت علییه ایشان است و تکمیل ناقصان منوط بتوجه شریف
 شان نظر شان شافی امراض قلبیه است و التفات شان واقع علل معنویه
 یک توجه ایشان کار صداریعین میکنند و یک التفات شان برابر ریاضت
 و مجاهدات شین طریق اصحاب کرام است علیهم الرضوان و این اندراج
 النهایت در بدایت اثران اندراج است که در صحبت خیر البشر میسر می شد
 علییه و علی آله الصلوٰت و التسلیمات زیرا که در اول صحبت آن سه و
 علییه و علی آله الصلوٰت و السلام آن میسر می شد که در انتها کم است که دیگران
 میسر کرد و این فیوض برکات همان فیوض برکات است که در قرآن او انظهور
 می پیوست انقی لمخصمان فی المکتوب خصوصاً در مکتوب چهارم مجددی

است بدانند که بر سر هر مائتہ مجددی گذشته است اما مجدد مائتہ دیگر است
 و مجدد الفنی دیگر چنانچه در میان مائتہ و الفت فرق است در میان مجددین
 اینها نیز همانند در فرق است بلکه زیاده از ان و مجدد آنست که هر چه
 در ان مدت از فیوض با متان برسد به توسط او برسد اگر چه اقطاب
 و اوتار آن وقت بوند و بدلاء و نجباء باشند خاص کنند بندگان مصلحت
 عام را نه انتہی پس از اینجا قیاس باید کرد که چون مجدد الفنی را بر مجددان
 مائتہ مقرب فریت هزار بر صد است مجددات که بورا نثت مجدد الفنی قدس سره
 و با اتباع شاه راهش بعدش میشوند فریت و علوم مرتب خود بر همان مجددان بانی
 سبقه متقدمه هم بهمان قدر دارند خصوصاً این نسبت عالی نسبت حضرت
 خواجه کلان قدس سره از نسبتہا مجددیہ یک شاخ عجب ناشستی که بعیرت
 بیتدگان مورث حیرت است چنانچه عیسی علیہ السلام از پیغمبر صلی اللہ علیہ
 وسلم و بانی سبطامی از ابوالحسن خرقانی و حکیم ترمذی و حضرت عوث اعظم
 محی الدین شیخ عبدالقادر جیلانی و شیخ اکبر محی الدین ابن عربی و حدیثی از احمد
 نبوی ایما از حضرت خواجه بہاؤ الدین لغت شندی و شیخ اکبر موصوف شیخ
 احمد جام از امام ربانی مجدد الفثانی قدس سره السامی پیش از وجود سعادت
 خبر پیدا و حدیث شریف سبکون فی ہندہ الامتہ رجل نقال
 لہ صلد ہم اشارہ بایشان وارد کند لکن از حضرت خواجه کلان ما قدس سره

حضرت اکابر عظام قدس سرهم پیش از ظهورشان در وجود صوری بشارات
واخبار اختیار داده اند چنانچه در فرزندوس الحارثین و مرغوب الاحباب
و کتاب التفرقة جملة بشارات مفصلا مرقوم اند و نبذی از ان بقلم می آرد
و تفصیل اگر خوانند رجوع مکتب مسطوره آرند در مکاتیب هدایت
اسالیب قطب رحی الارشاد و مرکز دائره امانت و سدا و مولانا مخدوم آدم
طوسی قدس سره که از مشایخ علماء و کبراء اولیاء اند و فرمان واجب الوجود
حضرت خواجه عروة الوثقی محمد معصوم قدس سره الاطهر در بلده معظمه بهم
خانقاه شریف بنا کرده که تا هنوز اهل صفارا از زیارت آن کشاکش باطن
عجیب دست مبدی نگارش فرموده اند که این خانقاه را با حضرت عروة
الوثقی بنا کرده ام و بر این خانقاه انوار اصل الاصل میبارد و در این خانقاه
شخص جوانی ده نشین از اولیاء الله تربیت خواهند یافت که جمیع کمالات
نقش بند بر او ختم خواهد بود انتی المخصا و در کتب مسطوره مراد از جوان ده
نشین حضرت خواجه کلان قدس سره صریح است باین دلایل آیت که
وقتیکه اکباد اجماد مولانا مخدوم مدوح قدس سره بسفر سهند معروف
بسنند مقدس عازم شدند شیخ عبداللطیف والد حضرت خواجه کلان
قدس سره را در جانی خود نشانیدند و وعده فرمودند که سفار شریف تو نزد
خواجه محمد صبغته الله قدس سره عرض میکنیم پس باز بعد از مراجعت و شرف

فرمودن در بده بشیخ فرمودند که مبارک باد مرتزاکه چون برای نواتها
 توجه کردم از روی شفقت متوجه شدند فرمودند که سلوکش و علومش صحیح
 است و این قدر ترقی هم به او بخشیدیم باقی از وی پسری بعد ازین بوجود
 خواهد آمد که جمیع کمالات این طریقه علییه از او بترویج و تزیین خواهد بود انتی
 و هم روزی کامل محقق شیخ مدقوق ابو القاسم که از محل خلفاء حضرت
 مولانا محمد دوم قدس سره اند و یکانه وقت خود و صاحب همت
 و فراست قدس سره با بسیاری از اصحاب خویش که حضرت خواجه ابوالحسن
 و شیخ عبداللطیف موصوف و مولانا عبدالسلام هم در آن جماعه حاضر
 بودند زیر درختی تناور مجلس داشتند در آن مرغان الوف بجا اقیق صنوبر
 گرد آمدند و غوغا الحان برانگیزند حضرت شیخ محقق قدس سره در آن
 هنگام بنواجه ابوالمساکین فرمودند که از مریدان شما مردی بدان کمال میرسد
 که طالبان بروی چون مرغان این درخت اجتماع خواهند آورد باز انگاه
 التفات بشیخ عبداللطیف آورد فرمودند که آن مرد در صلب شما مویع
 است مولانا عبدالسلام که خود از جماعه ابدال بودند در آن مجلس و ختر خویش
 با ایشان بخشیدند تا چنان مردی شاید که بیک نسبت از فرزندان من هم
 باشد همبر وایت حافظ دایت التذ از مرحوم مولوی قاضی زکریا مستوطن
 قصبه بدین منقول است که چند سال قبل از سیلا و حضرت خواجه کلان قدس

سره از زبان عنیب ترجمان شیخ ابوالقاسم قدس سره شنیدیم که از پشت
 شیخ عبداللطیف مروی نقل از اولیاء اللہ ظہور خواہد گرفت کہ چراغ فیض
 اوقاف بقیامت روشن خواهد بود انتہی الخرب از میاں و آنحضرت اعنی خوجہ
 کلان قدس سره چنان صاحب بحال نامتہای و مورد افضال الہی شدہ اند
 کہ مرشدشان حضرت خواجہ ابوالساکین قدس سره ایشان را و فرزند ایشان
 خواجہ سلیم قدس سره را کہ ہنوز از شہ کتمان عدم در مہد امان وجود نہ آرمیدہ
 بودند بشراین خطاب فرمودند کہ سراء مشایخ ملک در زیر پای تو دادہ اند و ترا
 بر تمامی خاندانہای ملک سروری بخشیدند و تو نیز تراج مشایخ ہستی و فرزند احمد
 شما بر سندی خلافت شامی شیند و مکان شما ہمیشہ معموری ماند انتہی اما خلافت
 کذلک حضرت خواجہ کلان و خواجہ ثانی را قدس سرہما بشہر داشتہ اند کجافی
 المرغوب و بر سر اصل سخن رویم و گوئیم کہ ہم حضرت خواجہ ابوالساکین خواجہ
 کلان را قدس سرہما بیشتر فرمودند کہ حالی کہ وارد ہر شماست بعد از ختم المرسلین
 صلے اللہ علیہ وسلم بر دو کس ورود آوردہ یکے حضرت قدس سرہ کہ سید
 الطایفہ کردید دوم بایزید قدس سرہ کہ سلطان العارفين بود ولی آن ہر دو غیر
 آن حال را تمام نشانتند و باختتام نرسانیدند امیدست کہ تو آنرا با تمام رسانیدہ
 سلطان الاولیا خواہی گشت و غیر ذلک بشارت کثیرہ براء خواجہ کلان اند
 قدس سرہ پس این نسبت پاک مجددی ایشان را پاک باید دید و بی باک

نشاید دید **سه** پاک بین از نظر پاک بمقصود رسید احوال از چشم
 دو بین در طمع خام استاد **۴** **۴** این نسبت مطهره ایشان است که باز
 تمامی ظهور در منظر حضرت ایشان قدس سره فرموده و اسرار بیریگی و
 انوار چنگه نگلی این نسبت از گریبان صدر مشروح آن ممدوح بروز نموده
 لهذا باید که در بیان او کوشیم و آنکه علت غائی جمع این کلمات منقبت
 اوست در آن بیونیم و نسال الله سبحانه ان توفنا فی محبت و ثناء وان
 یحشرنا یوم القیامة مع قدس سره **سه** نام من زین ستوده کیشان باد
 حشر من در میان ایشان باد **۴** **۴** این بر حمتک یا ارحم الراحمین باب
 اول در بشماراتی که از بعضی اولیاء کبار و صفار در شان حضرت ایشان
 صادر گشته قبل المیلاد و بعد المیلاد باید دانست که حضرت ایشان قطبی
 بودند کبر و غوثی بودند شهرت از شریعت غااعامل بر غزیمت و از طریقت علیا عالم
 بر حقیقت **سه** ز سنت در جنید فکند اشوب **۴** بجزیه با یزیدش
 آستان روبرو **۴** **۴** ابو الوتت دو عالم قطب ارشاد **۴** **۴** مجد دوار
 از وی دین شد آباد **۴** **۴** هر که باری بدیده صدق جان و مردک اوت
 جنان انوار سیما هدی وجوه هم من اثر السجود آن محمود مسعود دید
 باشد تا هنگام نزع نزع شتاع مهر پیش از دل بدر نخواهد شد
سه کسی گوشت فانی در جمال و حسن پیر خود **۴** فراموش کی کند

گاہے ہمیں شکل و شمایل را با خدا در رحمت پانچین فاتی فی اللہ و باقی باللہ و
 متخلق باخلاق اللہ و رولا احصی ثناب زبان است للجمع سے قطب
 چرخ قطبیت وہ غوث دین با طایف نور حقیقت اوست تاعرش وزین
 طالبان را عمرہ او نور جان با وسوسہ را نجم ثاقب بالیقین با درو لیان
 ختم چون در انبیا با حضرت ختم رسل شاہ امین با رصطہ ابدال حلیم
 پیش او با از سر عمر آمد دارندہ بین با صد ہزار ان چشم چرخ
 اندر زمانش با بر زمین قطب سی ندیدہ این چنین با کن محمد تاج
 برفرق حسن با از جمال اسم او پیرہ کزین با کس علم آن محقق قطب را
 کس نداند عنی رب العالمین با ولادت حضرت ایشان روز دوشنبہ
 تاریخ پنجم محرم از ۳۳۵ھ دو از وہ صدوسی و پنج ہجری است پیش از میلاد
 حضرت ایشان قدس سرہ حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ را در سن کھزار
 و دوسد و بیت و یک ہجری فرزند نخستین موسوم بشیخ محمد سعید قدس
 سرہ آمدہ است کہ در آن وقت اختر برج نقابت کو ہر درج نجاست
 عب رفان بنا و ولایت دستگاہ میر نور علی شاہ ساکن فیض آباد لکھی کہ یکی از
 مسترشدان و بہرہ یافتگان جناب خواجہ حلیم قدس سرہ بود صاحب کتاب
 عجیبہ و حالات غریبہ شریف و لواری آوردہ دیدن آن سعادت
 کہیں را کہ ہنت ماہہ بود در خدمت حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ بکمال

آرزو و شوق و تمسنا و ذوق عرض داشت پیش فلما هر مینمود که حضرت خواجہ
 ثانی ارشاد فرموده صاحبزادہ با سعادت را طلبا بنیدہ کہ یکی از مخصی
 بکنارش بردہ لیز آوردہ بجزد لقا بشہرہ مبارکش بر من چنان حالتی بدید
 آمدہ کہ ساعتی بی خود ماندم چون با فاقہ ادم دایہ باز پس رفتہ و ہدایای
 کہ برای ایشان آوردہ بودم درست ماندہ باز بخدست آنحضرت خواجہ
 ثانی بازگشت کردم پرسیدند کہ چگونه دیدی گفتتم کہ انوار ولایت در
 سیما ی ایشان پر تومی ز ند عجب کوی ہری وجود گرفت حضرت خواجہ
 ثانی قدس سرہ فرمودند آری چنانست اما حیانتش اندک مینماید پس
 من از استماع این مقولہ معنوم دل در وضو شہ لیت کہ عبارت از قہ حضرت
 خواجہ کلان است نشستم کہ الہامم در دوازند کہ دیگر نر زندی کہ بعد
 ازین می زاید ہم عمر خوب خواهد داشت و ہم بہتر است ازین کذا فی
 مرغوب الاحباب الحق چنان شد کہ بعد ازین الہام میر معفور حضرت ارشاد
 در پانزویسم سال بحالی ظہور آمدہ اند و خواجہ با سعادت در سال وازوہ
 صدوسی و ہفت ابوصال عربیان شتانتہ و از سیادت پناہ معرفت آگاہ
 سید علی شاہ بخاری کہ یکی از استادان جامع الکلمات است شنیدم کہ وی
 از سید روز علی شاہ منقول میساحت کہ میفرمود کہ در بارہ این فرخندہ ہنر
 آنحضرت ایشان پیش از میلاد چہند شہادت در الہامات خود

اسم دیدم و اسم از حضرت خواجه ثانی قدس سره و سایر اصحاب کرامت
 و ارباب معرفت نور یافتگان خواجه حلیم و خواجه کلان قدس سرهما
 شنیدم که مثلش کجیاب است که ظهور خواهد آورد و مشایخ متوفییم در
 زنگ مشایخ حیات رضائی جوی او خواهند بود و هم مشایخ زمانه خود را عانت
 غیب خواهد نمود و هر چه از وفیض خواهد گرفت و اثر بیازد این پسند از
 ظهور تولد ایشان بل بعد از جلوس پسرندار شاد حضرت ایشان حسین
 موصوف حیات بودند که می فرمودند که آنچه نزول برکات و حلول حالات
 که از التفات توجهات حضرات مرشدان خود اعنی خواجه حلیم و خواجه ثانی
 قدس سرهما می یافتم از ادنی التفات حضرت ایشان قدس سره بهتر از آن
 نبیوضات و واردات بیایم مشک در پیشه ولایت و هدایت غصن حضرت
 که هر چه شکار او میخوردانتهی از درویش عالی که صاحب مقامات عالی
 و حالات متعالی و از متوسلان خواجه حلیم قدس سره و از اثر صحبت
 یافتگان خواجه ثانی قدس سره است و صاحب لقرن است و خوارق این
 جامع الکلمات در طفولیت دیده و بارهای این جامع را حضرت ایشان بزرگوار
 استدعاء دعوات توجه باطنی نزدش میفرستاد که هنوز از او از جبینش بر مطالع
 خیال طالع میسبب منقول است که حضرت خواجه ثانی قدس سره با اسم ساهی
 خواجه گرامی اعنی حضرت ایشان قدس سره در طفولیت امر فرمودند که

برداشته در خدمت محمدیسی درویش دشتی قدس سره که از اصحاب خواص
 حضرت خواجه کلان قدس سره بودند و بمعامله اصل الامس و بافق و مشرت
 اند برای توجه دعای حصول معامله کمال این طایفه عالییه پیر و بدرویش بگویند
 که توجه شوند و تدری انکو تازه که بسید پیدا آمده هم بدیه برای درویش
 مذکور دادند این حقیر اعنی عالی فقیر حضرت ایشان را برداشته بخدمت
 درویش دشتی برده و بدیه عرض داشته و عرض توجه ساخت درویش اول
 نیاز مندی و سرفکنندگی خود بیان نموده آخر اطاعت امر حضرت خواجه ثانی
 قدس سره فرموده متوجه و مراقب بدل نشسته دیدم که موهبائی تمامی بدیش
 برانگیختند و آثار جمال و جلال الهی در وجهش در آمدند آری قال اللہ تعالی
 تقشعر منه جلود الذین یخشون ربهم ثم ینزلین جلودهم و قلوبهم
 الی ذکر اللہ آخر تا آن زمان مراقب بود که همه موی تن بازش نشیند و آثار
 کثافت بشریه باز در مواجحه نمودار نشدند سر برداشته فرمود که این کین چه
 خواهد ساخت هر چه بکنند که کند ولی هر چه نزد من از ایشان بود باز بوی دادم و
 این را می بینم که نهایت مکمل خواهد کرد و دید و گماشتش را آنانکه زنده خواهند ماند زود
 خوابند دید و از مؤلف مرغوب الاحباب منقول است که روزی حضرت
 خواجه ثانی حضرت ایشان را قدس سره تا نزد کامل محب ذوب درویش
 یعقوب که بسید یافته و سستی پذیرفته از گشته ناز و عشوه طناز جمال کمال

حضرت خواجہ سلیم بود قدس سرہ وقتیکہ در مکان شریف لواری تفت
زیارت آورده فرستادند و آن مجذوب را اشراف بر صناع و اطلاع
بر خواطر فوق الحد بود خارج الحد ہزاران مردمان طالبان اعراض این جہان
و عالم جاودان کہ پیش می آمدند و کسے لب نمی کشود و مسئلت مافی الضمیر را
و انمی نمود خود بخود آن مجذوب محمود جواب با صواب بی ریشہ رتیاب
خطاب میفرمود حضرت ایشان را کہ پنج شش سال عمر داشتند برخی یاران
خدمتکاران ہمراہ خود بردہ از طرف رفقائے صاحب صفا کہ چشم صورتش
بر نشان نغمیتادہ اما دیدہ بصیرت کشونش دانما کشادہ می ماندہ نشستند
بمجرد نشستن حضرت ایشان را بدون التفات کردن و روی گردانیدن بالیشان
بترغیب بسیار ترمیم ساختہ بیشتر کمال و امکان رنساد و ارشاد داشته
پس جواب بر کی از یاران و خدمتکاران نشان پرداختہ چنانچہ ہمہ از
اشرافش و اخبار اصنافش متعجب ماندند از معرفت کیش عالی در ولایت منقول
است کہ روزی حضرت خواجہ ثانی فرمودند قدس سرہ کہ مرا شب دو ملائکہ
رحمانی آمدند کہ گفتند در خدمت منزہ و معرا و مقدس و مبرابار گاہ حضرت
بیچون و بے چگون غراسمہ و جل سلطانہ و تقالی شانہ حاضر کردند مسرور و مجبور
بر اسید وصال لایزال ایزدستعال غریانی حبسانی جاودانی از ان بارگاہ
سبحان چون کوشش وزہ دار ہر اللہ کسب است

منتظر رسیدن خطاب الیستادۃ تا خطاب مقدس آمده که اگر چه تراز برائے
 این سبب طلب بنیدیم ولی الحال باز کرد تا که نرسد تراز بر حیات قیوم کنیم
 بعد این خطاب و بشارت با صواب حضرت خواجہ ثانی حیات این جہا
 از دو سال زیادہ شد ششہ اند نعم قال اللہ تعالیٰ ولا یظہر علی غیبہ احدا
 الا من ار ترضی من رسول و ہم از حاجی خیر محتر و سیادت پناہ سید
 تاج محمد شاہ منقول است کہ بجزرت خواجہ ثانی متدس سرہ بر اوران ایشان
 حد کیشیان ظاہر مبین و از باطن کوران حکم من رای ظاہر و خاب و
 خسرو من رای باطن ہم مخی و افلم عداوت داشتند برای مصداق لای
 بہندی من جاد لنا علم الغاوت بر انشتند کہ اگر تفصیل آن متلم را
 سرد پد بیان کار بد فائز رسد باورد کشان ہر کہ در افتاد بر افتاد
 الغرض حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ باعلام اللہ سبحانہ میعاد عمر خود دانستہ
 بدان پروا نداشت کہ قایم مقام خویش درین عالم صورت موجب امر حقیقت حضرت
 ایشان را در حیات خود نمایند بعبادت الاخوة و اختلاف المریدین
 القدرتین بعد لہذا حضرت ایشان را با عر اللہ در حیات بر خدا ارشاد
 در خانقاہ خواجہ سلیم الفواد نشانیدہ تمامی ستر شد ان خود را بعیت مسنونہ
 ایشان کننا بندہ باز جب از چہ روز فرمودند کہ ہنوز در خیال انام عوام حقیقت
 مرام بر انجام و انجام کار شستہ باز تا نیا حضرت ایشان را در وفاق انوار

وفاق خویش بر بند افاقت و چارباستش افاقت نشانیده بحیث کنانیده
 بحیث حاضران بزبان وحی ترجمان فرمودند که هر که دست حضرت ایشان گرفت
 روز قیامت دست او خواهم گرفت و شافع او خواهد گشت باید که تابع
 فرمان او باشد همیشه تیکه اگر ایشان را سیرداشتن عصا ایما نماید ایشان
 بیخ میاید ریغ بردوشش بچوش دارند و اگر امر سجده شکر فرماید بی الفور
 بی دیر ضرب کوشند که جلوس این جوان بر بند کاطان برای ارشاد
 طالبان عنبران حضرت ایزد سبحان است و اگر فی المتکلی سنجوردان مایعنی
 بطرف همان بر لوران حد طینتان رود تا گو برود و الله غالب علی امره و هم
 از هدایت شامل موزن شامل منقول است که روزی در آن ایام نزدت رده
 انام اعنی حضرت خواجه ثانی قدس سره السامی من و عالی درویش و برخی
 عاشقان در لیش حاضر بودند که بداب نقشیند مهر بر لب و فنادر کوچه ادب
 بودند که حضرت خواجه ثانی خود بخود مخاطب علی فقیر شده فرمودند که آیا هنوز
 چنان خواطر را در خاطر مریید بدان که کالی که ازین جهان بعالم جاودان
 میرود برای آنکه آن را قایمیت نام خود میازد و زمام اختیار بومی می سپازد
 متوجه روحانیت مرشد مکمل خود میگردد پس باز روحانیتش متوجه شیخ
 خود تا که علی الترتیب بر شد همه مرشدان و در پیغمبر هران محمد مصطفی
 صلی الله علیه و سلم می رسند و باز حضرت ختمین متوجه رضا حضرت

کسب ریاضت و عمل شایسته میشود تا که ان شخص شخص را از ان بارگاه
 مقدس قبول فرموده طمانیت حضرت قائم مقام شدنش حضرت ختمیت
 پناه علی الصلوٰۃ والسلام من عند اللہ و بواسطه ان شاه هر کامل حق آگاه
 میرسد آنرا قائم مقام خود مینماید پس در عمر سیر و سفر حضرتین همه اکابر تائید
 حضرت خیر السیر علیہ الصلوٰۃ والسلام ما دار الہدیٰ بل بحکم اللہ الا کبر معاون او
 اندو همراه او باشند پس از آنچه غم و متوسلانش را چه هم پس چون از حضور
 آن فیض گنجور خواجہ ثانی دوری صورتی کردیم پیسنی از مجلس حضور گرامی
 برخواستیم همه یاران کلام لوالی انظر امام آن حضرت را جواب خاطر عالی
 در ویش فہمیدہ مسئلتش بی کم و بیش نمودند ظاہر ساحت کہ بار می طویلت
 حضرت ایشان کہ عمر سیزده سال در آنوقت و حال داشتند و کبر و
 خود نمایی آن جماعت اسدان را کہ ہمہ در عمر و عقل صورتی کلان و عاقلانند
 قیاس کرده و سوآوردیم کہ آیا بعد این استطہار سکینان اعنی خواجہ ثانی
 قدس سرہ آن حاسدان چون کرکان خون اکسب او ماضیقان از میثان
 می غورند بدر جواب آن آن جناب پر دانتہ دفع آن ساخته چنانچہ خود
 ہم دیدند و شنیدند ہم از ان در ویش عالی مقام منقول کہ گفتند
 لیلت لغتہ ہمان حاسدان بغاوت کیشان وقت فرصت را عنینت
 دیدہ از دیوار حصار بچند عنان بد طینت ان بر نیت جنک و جدال و

کشت خونی بی همال برآمده در استخوان و چند فقره غزلت نشینان
 آن قائلان شهید کردند آنچه در آن شب متعذیان تعدی ستم و جور
 و ظلم که کرده اند اگر مفصل نکارد سخن بطولت رو ارد الغرض کسی
 در آن حال وقت نیم شب آمده در حضور پر نور آنحضرت خواجہ ثانی بی
 ثانی عیبانی عرض داشت کہ آن ظالمان قائلان چند اشخاص شخصہ را
 شهید نموده بر این ماده اند کہ بعضی از اہل تقار انیک از دیوار این وثاق
 برآمده بر نیات بد میکوشند و بمقاصد استتبع می جوشند آنحضرت خواجہ
 ثانی کہ در آن وقت نہایت از علت مرض جسمانی ناتوانی و استعداد عالم
 جاودانی داشتند بشرط اصغاء آن ماجرا و اولاً از حضرت ایشان پرسیدند
 کہ کجا اند یاران گشتند کہ حاضرند ملحق آن ثانیات سرودند کہ هیچ
 نخورد و ہرگز نخوردنش پیش ازین من یک بودم در وقت این
 شیر الہی و من ہر دو اشخاص ششستہ ایم قبل الظہر امروز ایشان را ازینجا کشید
 بدر از قلعت نمایند ہمہ حاضران ازین بشری بحضرت ایشان و اخبار
 بالغیب مستحیر مانند تا کہ فی الحقیقت بشرط زوال افتاب عالمنا ب
 آن روز جبکم نصرت بالرب بجدی رعب صعوبت و اعسا کر حمد
 و رفیقان معاندان افتادہ کہ افتان خیزان کریران خارج شدند و رفتند
 کانہم صر مستنفرۃ و فت من قسورۃ **س** هیچ قومی را خدا سزا

مکروہ و تا اول صبح بدلی نامد بدرو و پس از آن حال ن خیر اتصال
 قدس ستره هر چند حضرت ایشان هم علم مذازعت و کوس مناقشت
 برداشتند و کونستند و لی خیر ما رحمت تجارتهم و ما کانونا مهتدین
 چیزی بدست آوردند و جاہل از این بلاعت روشکج ارشد
 چه شد و جعل از خوشبوی گل گرسخت در شد چه شد و روز روشن
 شد قسم گاه خدا در واضحی و باطلت افزا دیدہ بے نور شد چه شد
 قدر زریا فقره راصراف داندنی شہان و کاسہ روین پیش
 صورت ز شد چه شد و نیک دیدن خویش را بر مہمان بس اہلی
 است و از تکبر کردن انزاشاخ بے بر شد چه شد و حاسد
 از خود را بہ از استناد اندسیت غم و بار مشک و عود و عنبر و عطر بر خر
 شد چه شد و کل بود ز آب و لطافت زیب و بہیم شہان و
 خار و در پہلوی کل شکل برادر شد چه شد و فضل بر پندار نبود
 بین کہ دستار حباب و بر رخ سیلاب شکل کمنبری کر شد چه شد
 فضل علم ست و نہ از ریش سفید و عمر پیر و بو مرہ از بو البشکر
 پیش و پس تر شد چه شد و علم در قعدول ست و قال بر سطح زبان
 حس بروی بیم اگر بالای کو ہر شد چه شد و کار اخلاص دل ست
 و فی بکلیف زبان و بے خلوص دل اگر واعظ بمنبر شد چه شد

زمینت ظاہر گذار و زمینت دل جو سعید و از دوتا رموی بر طاقوس
 انر شد چه شد و و اسم از میر محمود که اہل مراتب قلبیہ بود و بہر
 یافتہ از حضرت خواجہ حلیم مدرس سرہ و از خلیفہ غلام محمد تالیپری بقول
 است کہ روزی حضرت ایشان در خورد سالگی ہمہ لباس سفید و بر
 و دستار بر سر پوشیدہ در خدمت حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ
 تشریف آوردند حضرت خواجہ او شان را دیدہ و متبسم شدہ فرمودند
 کہ این منر زند ما اہل عرب و حاجی می نماید انتہی اگر چه در آنوقت حاضران
 ہمگی بر نسبت صورت لباس آن کلام خواجہ را قدس سرہ محمول تشبیہ
 داشت ولی تشبیہ حقیقی بود نہ مجازی کہ آن شبش حج و شش زیارتہ
 فیض شاد مصطفویہ علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام و التبت و بحجۃ الوداع برست
 ہجرت و بوفات در طیبہ و بکفن در بقیع الحننہ رسانیدہ عارفانرا
 تا قیامت ہر چه کرد و روشن ست ہا و ہسم این جامع الکلمات از
 زبان فیض ترجمان حضرت ایشان قدس سرہ شنیدم کہ فرمودند جب از آن
 کہ مرا حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ بر سار شادانتانیدند روزی من در حجرہ
 عربی ادطاق بودم و حضرت خواجہ ثانی در حجرہ شرقی آن و ثاق ناگاہ
 مرا کہ ام خطرہ ناشایستہ از دل عبور کردہ تا از آن حجرہ مرا آواز دادہ طلبیدند
 جلدی دست شریفہ رسیدم تا فرمودند کہ ای پسر ترا از تعلقات این جہان

کشید بیرون کرده ام تا هنوز رسم پختن خنک را در راه میدی هر روز
 این چنین خواطر را راه مده و بسم از سید غلام محمد شاه که نیک صفوت پناه
 بود شنیدم که حضرت ایشان را وقتیکه خواجه ثانی امانت ارشاد دادند عجب
 بشیرش داشتند که تو مختار من الله هستی خواهی که مثل من در عالم باش
 و خواهی که مثل خواجه کلان تدریس سره و یا خواهی که از همه مست از باش
 بهر جا که باشی حریف ایا تو تا محمد همیشه نگهدار تو تا و بسم صاحب
 مرغوب از قاضی سید محمد که یکی از باریافتگان حضور خواجه ثانی بود متقول
 میداشت که حضرت ایشان در خورد سال چندان میل خاطر بعلیم علم
 صورتی نمیداشتند و نه حضرت خواجه ثانی از آن بر حضرت ایشان کوششی
 یا جوششی میفرمود لہذا باری بخواجہ ثانی بیانی عرض نمودم کہ آخر سببی در
 عدم کوشش تعلیم فرزندار حمید خود با شد نمودند آری پیش ازین
 بسیار کوشش میکردم و تا پیش منم نمودم آخر باری رسول اللہ صلی
 اللہ علیہ وسلم را دیدم عرض رسانیدم کہ این سپرم بچہ حضرت ایشان با وجود
 چندین تاکید و کوشش میل بخواندن علوم ندارد و فرمود آنحضرت
 صلی اللہ علیہ وسلم کہ غم این سپرت مخور اورا کفالت من بسیار
 من خود کفیل اویم پس از آن نظر بر آن کفالت از تکلفات صورتی کمی
 شدم و بدان کفالتش سپردہ ام ہر گراخواند از تفرش بر

عشش برند

باب دوم در بیان عبادت حضرت ایشان قدس سره

و فراتر از آن و لواقل و سخن موکده و مستحبات باید دانست که حضرت ایشان اکثر اوقات با وضو بودندی و در صیفت و شستن غسل و وضو به آب گرم در عمده پیری که مراد بعد الاربعین تا دم آخرین است میفرمودند و این خصوصیت بامور و اتفاقی ایشان تعلق دارد که در واقعات بدان مامور گشته اند الا ندرت و ضرورت و وضو را بر تیب مسنون و شرا یط شروع با رعایت مستحبات و آداب ادا می فرمودند و در اسباب ان هنگام اگر او خود مبالغه میداشتند رعایت حدیث و اسباب الوضوء علی المکاره چنانچه باری حضرت ایشان را مرض شری طاری گردید که بشرط مساست ماء ولو حار اشتداد فوق الحد روی میداد و در ان هنگام دیده می شد که مصابرت بر مرض غرض کال فرض دیده در اسباب تمام میگوشتیدند و وضوء کامل بجای می آوردند و کذا لک در بعضی اسفار که وقت تهجد آب گرم نقدان برخلاف وجدان میداشتند در موسم سرما و باردهو که انجماد الماء کال شلج از ان صورت میست اسباب وضوء را بآن آب تلخ می نمودند و لواقل تهجد را بجای آوردند و

در شستن بازوی مرتقین را داخل البید دیده مبالغه بلیغ در فوق المرتقین
 برسانیدن آب می ساختند و مسح را بر تمامی سر و گردن و اذین بهر دو
 دست علی الترتیب المرویه ادا میبست میروند و تخلیل الحیه و اصابع ابدی و ارجل
 از امور موکدات بلیغی شمرند و در اسفار بآب شور بجرالح بها امکن وضو
 نمی ساختند احتیاطا للخروج عن خلاف عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما و غیر
 فانہم قائلون بعد رجواہ الوضوء عن ماء البحر المالح الحدیث تحت
 البحر تار و اگر عند الضرورت وضو میکردند تا در مضمضه و استنشاق
 اگر آه نیاورده اسبغ می نمودند بضرورت میان وضو سخن دینومی نگفتند
 و عند الختام دعاء اللہ ثبت قدمی بوم نزل الاقدام می خواستند و بعد
 الفراغ اشہدان لا اله الا اللہ وحده لا شریک له لا الملک ولا الحمد
 یحیی و یمیت و هو علی کل شیء قذیر و اشہدان محمد عبده و رسوله صلی
 اللہ علیہ و علی آلہ و اصحابہ و ما خلق بارا و یدیم کہ میخوانند و نظر بجانب
 آسمان میفرمودند و بچنان مسح الحفین در سفر و حضر حسب السنۃ گاهی
 گاهی یک روز یا بیشتر پاس معمول میداشتند و وقت پنج و ظهر و عصر و عشا
 اکثر بموجب منظومہ حدیث شریف تسوکوا فان السواکی مطہرۃ
 للفم و مرضات للرب و حدیث ماجاء فی جبریل الاوصانی
 بالسواک حتی لقد خشیت ان یفرض علی و علی امتی

و حدیث لولا انی اخاف ان لیثوق علی امتی لفرضت علیهم
 و حدیث انی لاستناک حتی خشیت ان احفی مقادیم فی مسواک
 میسره بودند و استعمال مسواک اراک متداول شان بوده و در آخر عمر
 که اکثر دندان و برخی اضراس افتادند تا هم برای ادای سنت بر بعض
 باقی مانده موجب عادت مستمره مسواک می نمودند و خفتن عشائی حضرت
 ایشان جز کامل وضوء نماز گاهی نبوده است متوجه جهت کعبه دوزالو متفرغ
 نشسته چهار سوره قل و فاتحه و آیه الکرسی و امن الرسول و سوره
 الملك بر همه با بسمه علیده و سبحان الله و الحمد لله و الله اکبر و کلمه
 اولین نشی و سه بار و تکبیر نشی و چهار بار که حد کامل باشد و حوتله
 و استغفار و لا اله الا الله و حسده لا شریک له الملك و له الحمد یحیی و یت
 و هو علی کل شیء قیوم قبل الرقود مع النفسخ علی الیدین و سجها و ظنیفه مظهر
 ایشان بود غالباً در جوانی و گاهی در عمر آخرین بر سر یا استراحت نمی فرمودند
 حتی که در مرض نزع با وجود شدت مرض و مع عرض داشت تلذذان و ویریدان
 از تجویز داشتن سر بر برای استراحت بدنی هم ابا آورده و می فرمودند
 که در مکان معی که از اسلاف کبار خود در اینجا مختارم هم نشین سر بر
 رانا مستحسن می شمرم و خلافت داب ادب می دانم در اینجا در طیبه طیب
 چسان متکلب این کار باشم و بسا بر حصیری ام رسیدند که انا زنا بود

بر آئین و جو مسعود منقش میگردد و هنگام بقیه کلمه تهلیل و توحید تسبیح و تحمید
 و تکبیر و حوقله و الحمد لله الذی احییانی بعد ما ماتنی و السیه العبت و التشریح
 یک یک بار عادت سمره شان است قدس سره و نماز تهجد را بعد از نصف
 اللیل کاتبی بطول قنوت و کاهی بکثرت سجود بجامی آوردند و خود نوم
 شب تا بتانی حضرت ایشان زیاده از دو ساعت و شب زمستانی
 زماندار سه ساعت قطعاً نموده است ان اکثر النوم و الا فساعته او
 ساعتان من الساعات النجومیه بسیار الیائی متوالی تمامها در قیام قنوت
 و مراتبه الوار حیرت بر چشم می داده اند خصوصاً در اوائل حال پسند
 سال بر این منوال عبار خواب را باب چشمان پاک شسته اند و از محنت
 ایتان لغاس مخفی طویل در دیوار زده بران فارس و سوار شسته در راه
 عبادت و ریاضت تافته اند امثال سوره یس و یوسف و بقره و
 آل عمران در دو کانه تهجد قرائت می ساخته اند و بدینسان تمام شب در
 نوافل بر می برده اند و تر را غالباً وقت سحر می خوانند و در آخر
 عمر شریف مواظبت بر بازده رکعت مع الوتر داشته اند و در میان
 سجود زمین رب اعفلی و ارحمنی و ارزتسنی و اجیرنی و عافنی و عاف
 عنی می خوانند از ان دو رکعت اول را خفیف تر از ثانی و ثانی از
 ثالث و ثالث از رابع قنوت میگردد و فاصله استراحت حضور

و مراتب سلوک باین هر طوع مستزاد از جانب بوده است و در آخر
 بر ماه سلوه البقیع مقرر و موقوف زائد بر تہجد دانماست و هنگام
 تہجد و مراتب پسین چنین خلوت میگزینند کہ خواص را ہم بار نبوده و بعد
 از تہجد ہزار بار درود شریف بلفظ اللهم صل وسلم علی سیدنا محمد و آلہ و
 اصحابہ و ما خلق و ہزار بار تہلیل بنیت بر الوالدین و ہشتاد بار استغفر
 اللہ الذی لا الہ الا هو الھی القیوم و التوب الیہ عمل موافقی حضرت
 ایشان است و ہم پور و درود در واقعات خود مامور بودند و بعد
 التہجد مراتب متوجہ الی اللہ می شستند تا کہ سنت فجر را در جائیکہ باشند
 غالباً بسورۃ کافرون و سورہ احد دو گانہ نموده اند کہ اضطجاع کرده
 فرضیہ را در اوائل حال مناسب بہ ترقیات و حصول حالات لطائف
 لطیفہ و علوم حقیقیہ بقبس بقراءت سورہ مؤید عروج و در آخر حال
 باسفار بر تہجد سر را تائید اسرار تزلزل و مراتب انتہائیہ بقراءت سورہ
 و آیات معینہ بیوہ اداء فرمودہ این دعا خواندہ اللہم انت ربی
 لا الہ الا انت علیک توکلت و انت رب العرش العظیم
 و لا حول و لا قوت الا باللہ العلی العظیم ما شاء اللہ کان
 و ما لم یشاء لم یکن اعلم ان اللہ علی کل شیء قدیر
 و ان اللہ قد احاط بكل شیء علما و احصی کل شیء

عدد اللهم اني اعوذ بك من شر نفسي ومن شر
 كل دابة انت آخذ بناصيتها ان ربي على صراط
 مستقيم واللهم اجزني من التار هفت باروشی و سه بار
 سبحان الله والحمد لله و تسبی و چهار بار الله اكبر که ورد پس از هر سلوة
 داشتند او میگردند و بر این همه اخلاق شان عبارات احادیث و کلام
 مجددیه مویذ اندولی این مختصر نامه طاقت تحمل طوالت آن نمیدارد تا
 طلوع افتاب عالمتاب ماه حلقه نجوم طلاب می نشستند فی امام و رهبر
 صفوت ریزده گانه نفس و خواطر میبودند و ارشاد رشتا بهر خاص و عام
 از مهت خاموشی میگردند و بیک عشوه التفات هزاران وابستگان
 ظلال را صاعدا سلم اصول میساختند یک نظیر یا بهتر از صد چله
 بعد از آن برخواستند در جای خود تلاوت قرآن که وظیفه فی شوق
 داشتند و در آخر عمر نیز همیشه دو پاره یوسب داب ستره کرده دو گانه یا چهار
 گانه اشراق بجاء آورده بجل مفضلات و فک اشکال امور دنیوی نام
 خواص و عوام و عیال و اطفال و مفتراء منکسره بال می پرداختند و
 مجلس شریف بهر وضع و شریف میساختند و از کلام لوالی نظام احمد
 گوشه های قلوب محبت اسلوب مملومی نمودند متوفیق الشرحی از محفوظات
 شان قدس سره در باب علمه ثبت میدارند بعد از آن در حیطه

میفرمودند و تیلوله ایشان غالباً بر حصیر است قد کسره و دانه کمدت
 منامی حضرت ایشان بر پهلوی راست او لاله پوی چپ تا نیا ساوی
 بالناصره بوده است و عند الاستواء المنطون بالزوال بر خواسته باز تهبانمان
 ظهر سفیز بود که بعد مساواک و وضوءت شریف در خانقاه معلامی آورده
 قدری ششست چهار گانه سنت الظهر در آنجا بجا آورده فرض الوقت در عین
 اول وقت مع دو گانه سنت آخرین در مسجد شریف او کرده بعد از آن در
 دارالارشاد خانقاه فیض بارگاه ماه محبت ششست باز شریف در اوطاق
 فرمودندی اگر از تلاوت صبحیه و نوافل شریفی باقی ماندی
 خواندندی و بعد از ساعت یا نیم نجومی یا مورطالبان اغراض دینوی
 که بر تبتی نوع بشری را از ان هم چارنا چارپرداخت بعلماء و فضلاء
 و نبلاء و محدثین و فقهاء و بلغاء و تلامیذ صلحاء متوطنان و مسافران
 رومی التفات عنایت میفرمودند که تا تشریب اذان العصر مجلس بوعظ
 و نصیحت و احادیث و آثار سنت و نبیان و کلمات متصوفه و مسائل فقهیه
 میگذاشت و برین وتیره استمرار و مواظبت موکده ایشان است قدس
 سره الحمد لله که این تلمیذان استاذالاساتین در آن حضور سراسر
 نورمهنده هرده سال هر روز درین مجلس سبق تفقدات ایشان گرفته
 به امر عنایت بنیابت نشان الماسحت از جمله حاضران این جامع را بنیابت

خاصه مخصوص میداشتند و بالتفاتیات جداگانه ممتاز می نمودند
 زار و رفته از رعنا شکر کتبه شکایت و کزومی گوی ندیدم بسز لطف
 جز رعنا بیت و داشت شرمات کشت حاسد چون شاه عرصه دل و
 شطرنج باحت با من مهر کرم رعایت و ایدل بر لطف و لبی پیچ
 تا بمیری و وز عسهد من قتلته من قسمت این جنایت و در دل
 لحاظ منزه اش صیاد نفس آمد و هم قوس ابرو انش می یازدش
 حمایت و بهره بنوح دوران در بحر عشق عم از و طوفان لغت نبود
 با کشته بدایت و ذره بیان چه سازد از حسن آفتابش و بال
 تراست جلوه و اجلاش از حکایت و کاخ جمال و سنش بال
 لبش کشته و بسیار از کند کویاخی و روایت و شب بدیر پیش
 بدشت درکش مران که آخر و عاجز شدن زورکش کردید خود درایت
 یک کام راه جانان خالی بدان ز مقصد و کاندرد با تیشش شدیم مندیج
 نهایت و بیغایت است کردش پر کار دل که اندر و سیر
 خیمه دور غایت بود بدایت و بی بخت نخس طالع با بخت شد سعید
 سر کوه نهاد بر در این دار زین ولایت و وینت مودند که در روزی
 که قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم یعنی حدیث شریف
 مع اسناد شنبده نمیشود آن روز کبر ان باری میگذرد و دشوار نماید

بعد از آن تجدید و وضو ساخته باز تشریف در خانقاه اسرار بارگاه آورده
 تبدیل محفل خاموشی میساختند بموجب کلام اکابر آن وقت مدتی که هر که از خاموشی
 با بهره مندی نخواهد گرفت از کلام آنچه فائده خواهد زد و حنت پس نماز عصر در
 مسجد شریف امام گشته او کرده مراقب عصر الی المغرب میفرمودند که این
 عادت مستمره نموده مأموره الاسلام و معموله الاخلاق درین طریقت
 است و وقت اذان مغرب سرخیال از مرثیه برداشته اجابت اذان میکردند
 و بعد از هر اذان دعاء مانوره می خواندند و نماز مغرب در عروجیه و نزولیه قضا
 موجب اوایل و اواخر حال بجای آوردند و گانه رواتب مغرب در آنجا اداء کرده
 سر التشریف در جویلی می آوردند و طعام عشائیة خورده در او طاق می آمدند و
 در جوانی صلوة الاوابین و غیبه نوافل میخواندند و در آخر عمر غیر از قرآن
 و وزر و سنن رواتب و نوافل تحب و صلوة التبیح غالباً از الشیان نوافل
 بصدر نمی آمدند و ابواب جوانان بفتش بندید را بدین سنت منقول میفرمودند
 و میبندیدند که قرب نوافل حال توسط است و قرب بر الفتن حال منتهی و
 مبتدی را هم بشرایض و رواتب نوافل میل نباید همان متدرج هم متوجه
 اذکار تسلیمیه خود باشد من شغل ذکر من عن مسألق اعطیة
 افضل ما اعطی السائلین حدیث قدسی است نعم کذاک فی الکتاب
 و نماز عن راجب رواتب مرویة بر غروب شفق خوش نمیداشتند

السبت بعد از آن یک دو ساعت نجومی توقفت و رزیده پس او را کردن مرعوب
 نزد ایشان بوده است لهذا اکثر اوقات وقت عشاء هنگام قیام
 ثلث لیل در مسجد شریف در اوائل و در وثاق در او آخر ایام بجای می آورند
 من سبب ضعف و غلبه الامراض و پس از فرضیه عشاء جز دو گانه را تسلیح
 کلمات گاهی تطوع ندیده است مگر در شبان روزی کل طیبیه زیاده از پنجاه یعنی گاهی هفت گاهی نهم
 گاهی یازده هر دو صاع در وقت حال و در وقت ایشانست و بعد العشاء زمانی متوجه
 الی الشد با و کار و افکار قلبی معنوی مشتعل در خلا می نشینند حتی لا یطلع علیه احد سوی الخواص و
 روانها محرکاه بعد تجد تمام سکر و لذاتی الاسفار و شهر الصوم که بعد نوافل ختمه تراویح ادا میشود و در
 رمضان شریف غالباً شب نمی خفتند خصوصاً لیلایه تریه معتتم بیشترند و باه صیام قریب غریب
 سهولیت عوام انامت شریف در سجده آورده فصلیه و فقیه و نوافل
 تراویح مع رعایت اعمیه و تسبیح در وراء حفاظت را بجا آورده ختمه
 تلاوت می شنیدند و در عمر جوانی تا شب بیست و هفتم چهار پنج ختمه تلاوت
 عیالی در مسجد شریف می شنفتند و بهانی عبادت لیلی و بهاری سواء ان بجا
 می آوردند و در عمر پیری یک ختمه تا بیست و هفتم تاریخ هفت اصنام میکردند
 ولی روزانه تلاوت قرآن مجید مراقب صحیحیه و بعد الظهر قبل مجلس الوعظ
 قبل العصر منوط داشتندی که شش یا هفت ختمه تلاوت فرمودند
 خصوصاً شرفه آخر رمضان را بیست و هفت شمرند می روز و شب شمرند

در عبادت و قیام لیلی و فوز نیل مقاصد احس روی بودندی و تمام شب
 در قیام تراویح و نوافل و تسبیح و تهجد سجد و جهد و مراقبه حضور کسر اسر روز
 بسر روزندی و تسبیح تباخیر و افطار بتجلیل کردندی و انما در او احس حال افطار
 شان به ترقب بر عهده ماء زعفران بوده است و صیام تطوعی از ایشان در او اهل
 حال بسیار در آخر عمر شریف اگر صیام تطوع صد و در میانست تا هم نهم ذیحبه و
 دهم محرم بوده است که میفرمودند که در فضل این دو روزه احادیث شریفه صحیح
 قوی بسیارند و الا در رمضان شریف که فرض است غنیمت شمرده میفرمودند که
 صیام فریضی بالواری سرار عینی لاری خود از همه صیام تطوعی استغنی مینمایند
 و بر کالی که درین ماه اندر سائر ایام نه و خصوصاً تیکه باین ماه مخصوصند
 از چیز تغذیه خارج اند **د** ذوق این می شناسی بخدا تا بخشش **د** و بر مطبخ
 ایشان و انما برای اصناف اضیاف جاریست درین ماه خصوصاً در شهر
 احسیره بفقراء عوام و خواص انام لغت در ترتبه طعام مکلف از سائر ایام بی ابهام
 میبود و بر عید سعید رمضان شریف بل بر عیدین سعیدین جمعه لباس فاخر
 شروع میپوشیدند و عمامه سفید و یازری کنار ایض بر سر میداشتند و
 عمامه پوششی نزد حضرت ایشان از باعث سنت بسی مرغوب بوده
 مگر نادرا بر عیدین و جمعه از سبب عوارض نزل کلاه شروع فاخر ملبوس
 بوده است و میفرمودند که عمامه از ملبوسات مسنونه و سجیه علییه است

و اسلاف ما بسیار پوشیده مگر مر امراض نزل صاحب اضطراب ساخته است
 و دائمال بعد این هر سه نماز زیارت فرار است اکابران اسلاف اعنی خواجه
 کلان و خواجه سلیم و خواجه ثانی قدس سرهم و اب متمره ایشان باری روزی
 بعد الحج زیارت فیض بشارت به بنیان رفت است از ان معنوم و مهوم
 بعدی شدند که تا سفت استغفار علی باقات خواندند و به نیت ارواح طاهره
 شان بقری سیمین تبران گنا بیدند و غالباً در رمضان شریف حساب ایام
 نصاب و خیرات صدقه و ثواب جدید میگردانیدند آنچه مفت سری را از مطبخ
 ایشان بهره عام و فیض تام دائمی رسبد در حق نصاب محسوب نمیشد
 و از ملکیت متحرک و غیر متحرک جدا گانه بایمان بهره نصاب بر صواب ادا
 میکردند اگر از قدر نصاب سالانه معینه کمتر و مصروف سالی میکردند
 تا از او در نصاب سال استقبال محسوب نموده باقی را لازم الادامی نمودند
 و معین بودند که اگر چه بعضی علماء این دیار برائی رستگاری از مفروضیت
 نصاب قبل از انقضاء مدت حولیة ملکیت خود را ماول تملیک غیر میکردند
 اندر لی در امور نصاب فقط بر غرایض نفسانی خود چنین تاویل نشاید
 احوط آن است که فرض نصاب را بخوشی دل ادا بایند کرد و آیه من ذالذی
 یقرض الله قرضاً حسناً متطور ارادت باید نهاد و میفمودند
 که تجریم نموده ام که اداء حق نصاب و زیارت حرمین شریفین خود سبب

از ویاد مال و تبرک حال است بسیار اوقات میفرمودند که الحمد لله که
اوسبحانه دنیا مارا مصروف راه خود اعنی حرمین شریفین کرده است از
سجانه میرسد و باز در راه او می رود و چنان احوال میداشتند که همه متاع
خود را در حیات خویش تقاسیم موجب حصص فرزین مترو که کنایه به همه
ذوی الفروض و العصبه حواله کرده گذاشته بودند پس میفرمودند که مرا هیچ ملکیت
نمانده هر چه بود هم مفسوم گشته باقی خرج اوقاف به مصروف فقراء است کردان
مرا هم جز تولیت اختیار نه و هر چه از ان زایدی آید همه بدست خود باز مصروف
راه حرمین شریفین زید اشرفا و تعظیما می نمانیم مع ذلک حق لصاب از ان
هم موعود و منوی برای تسبیح حرمین شریفین زید اشرفا داشتندی بجای
آور دندی و سوائی این که موعود برای تسبیح حرمین شریفین مجموع همیشه پیری
دیگر ملکیت خود نمیداشتند بسا مردمان از حقیقت ناگمان تجمل صوری حضرت
ایشان زاده از اغنیائیکه دارای کنوز اند می تصور یکنند و جد کلان حضرت
ایشان از اقدس سره که حضرت سلطان الاولیا و اجد کلان است قدس سره
صاحب بتل و تجرید میداشتند ولی در حقیقت کار حضرت ایشان نیز در
آن حال صاحب تجرید بودند که چیزی نمیداشتند و هر چه مجموع میکردید
مصروف راه حرمین شریفین و مفتراء و علماء و مضللاء و فقهاء آنجائی کرده
می آمدند و در ردیفی الحدیث ان النفقۃ فی الحج کالنفقۃ فی سبیل اللہ

بسیعاً بصنفنا فهم وتامل والمناسب بذلك تمام ذكر الحسب لتذكره في بابنا

باب دوم در اسفار خربین قدس سره

باید دانست که حضرت ایشان از اصحاب عزت اند که همیشه کوشش بینی
و عزت گزینی گزیدندی که از خلوت خانه او طاق خود جز مسجد شریف
جامع و خانقاه دارالارثاء و قریه ریفیه مزار تبرک قدم نبرد اشتندی
و بیرون نه آمدندی بل این و نیزه نه فقط حضرت ایشان است قدس
سره بل از اسلاف هم سلسل و عمل متوصل تا بحضرت خواجه خازن الرحمه
قدس سره میفرمودند که بر اسفار ضروریه خیریه همیشه سروج ایشان می شده
است چنانچه حج های ایشان جمله ششش اند که در سه چهارم آن سرن این
کمترین جامع الکلمات هم کتاب ایشان بوده است که تفصیل احوال
آنها حسب معانیات و احوال سه حج پیشینه بر طبق منقولات در فصول
سه مفصل مینماید

فصل اول مختومی بر احوال حج اول حضرت خربین قدس سره

سفر این حج شریف انکارم در ۲۵ ساله واقع است که میفرمودند در سفر
 که در آن وقت که عمر من بسیت سال بوده است و از راه کپه لکیت
 و بندر معموره بیمی بدعوت و خواہش مردیان صادقان و معتقدان
 دوران ایشان صادر گشت است ذابا و ایا با تشریف در بندر معموره
 صدر آوردند خصوصاً وقت مراجعت دو نیم ماه از سبب انسداد
 موسم درین بندر توقف افتاده است بیرون شهر عبید اقامت میداشتند
 ولیکن محبان جان فشان آنجا سید و نهار امی آمدند و حوالیه
 من کل نسج عمیق و در بیجا در یکی بعضی دوستان و مخلصان
 اگر پد ایا و تحت چه اعلی و چه ادنی که می آورده حضرت ایشان بدرج
 اجابت فرموده اند کما هو الا شہر ولی نیک باید دانست که آن
 عدم اجابت از باعث تقاضاء حال و مقام که در آن وقت بر
 حضرت ایشان است می بوده است که در ہ امور میل کلی بر توکل
 و ایشار و مبتل میداشتند و اگر نہ این جامع در حضور حضرت ایشان قدس سرہ
 در آن زمان حاضر بوده کہ بر اورم جعلہ اللہ متحققا بعبودتہ القادر از سفرین
 شریفین زید شرفا و تعظیما در ۲۹ مراجعت آورده پای بوس حضرت
 ایشان گشته قدس سرہ کہ ذابا و ایا با نفسش ہم از راه معموره مسطورہ
 بامثال متعال حضرت ایشان قدس سرہ گردیده بود و آنحضرت

از ان منتصف بالعبودیه بعد استفسار احوالات هر دیار و امصار پرسیدند
 که در بند رعموره بمبئی بدایا مریدان با محبت و پانحصان نا داخل طریقت
 با جابت آوردند گفت که مخالف مخلصان نا داخل طریقت را قبول
 نساختم نظر بر آنکه این عدم اجابت اصلاً در سنه ۲۵۵^{هـ} است ایشانست و سنت ایشان برآء
 ما واجب اقتدا حضرت ایشان قدس سره فرمودند که نخبین سنت و آن
 وقت عدم اجابت از باعث بعضی امور باطنی من بوده است و درینوقت
 رعایت اتباع قول و فعل مصطفوی علی صاحبها الصلوٰۃ والسلام
 از همه هم و اقدام بگرداند درینوقت نزد من هر یک از محقر یا مرغوب تر
 اگر می آرد همه با جابت می آرم و هرگز رو نمی نمایم لقوله صلے اللہ علیہ
 سلم اذا تک الله ما لم تساله ولم تشره الیه نفسک
 فاقبله فانما هو رزق ساقه الله الیک اخرجہ البیهقی
 عن ابن عمر رضی اللہ تعالی عنہما و شما و ا پس ماندگان را
 عمل بر این متابعت مصطفویہ باید نه نظر بر ان غلبه حال محوله لان الحال کجول
 من لا ینتج و فی المقام لقیام ضیاع فانسبهم انتہی بر سر اصل سخن رویم
 و گوئیم که از بند رعموره بمبئی در بند روانه شده باز دو بار از شداید
 روزگار اعنی وقوع طوفان بے پایان و در دریا زخار و از احتراق
 و اختراق ضاد یق غدیق آب شیرین جبال کسته و دقل شکسته

بران بندر مرتب و بازگشت کرده اند از آن مرتب اول یکماه کامل طوفان
 سخت بسر آمده بازگشت واقع گشت و مرتب ثانیه بعد ده روز که از غلطی
 آب شیرین چهل طوفانی شکسته ریخته و دست این بخله دیگر هم مد کوک
 شکسته و در هر مرتبه ششده بشره بر بندر تمهیل مسکیر و دیدیم رفته از ظلم
 خوزی امواج کالافواج و پسین نرگشتن موسم مایوس گشته متفق الرای
 و المعنی گردیده جهت رجوع القهقری حضرت ایشان در آنوقت و آن و
 باز مع الخیر در اول موسم آیته سفر کردند همراه معالی ستم عالی شیم حاجی عالی
 که از اهل ولایت و بهره یافتگان حضرت خواجه سلیم قدس سره بودند آمده عن
 در خدمت رسانیدند حضرت ایشان قدس سره یکدم در غیبه آمده مخاطباً
 بآن معالی الاحوال فرمودند که آیا در راه مولی چنان پست است باید
 بودنی نی هر که واپس رود که برود و مرا تا که خنجر راه است در پیش
 مصروف خواهیم کرد بعد از جبال کردی و لباس سامیان پوشی
 هم عیب ندارم ولی باز نکر دم تا که عتبه علیه او نبوسم
 دست از طلب ندارم تا کام من بر آید و تا یاتن رسد بجانان بیا جان
 زتن بر آید و عالی اصلاً صاحب رتبه عالی بود و محبوب بسیار
 آمده از کمال سرت و بهجت آفرین خوان بر بهجت حضرت
 ایشان بازگشت آخر باز سیوم مرتبه روانه شدند و از تو انتر

وقوع طوفان و شکست دقله این سیوم لعل و سنج باد بکنک ایام تنولی
 بعد آن اقتراب میعاد حج کردید چنانچه سبب هفتم ماه ذی قعدة در مکه آمدید
 پس از آنجا باز در لعل دیگر تا باب مندم یعنی باب کسند روز از آنجا باز در لعل
 دیگر تا مخزن و از آنجا باز در مخزن صغیره در حدود ده گز ذی حجه رسیدید یک روز
 در آنجا توقف افتاد تا سحر پنجم ذی حجه روز دوشنبه روانه شدید باد مخالف آغاز شد
 بمحسب ركب این ساعت با یوس بر الفس خویش افسوس میخوردند ناخودا
 که از اصحاب محبت و اخلاص بود بعد دور روز عرض در خدمت حضرت ایشان
 رسانید که مستحسن مشوره است که ایشان را بر تاره نازل کنم باشد که
 پایاده روند و یا ممکن که شتران هم از جای بدست رسند و مو مووم که بدین
 حیل بر عهد حج رسند و بدین باد بکنک و ریاح مختلفه قطعا رسیدن بر کران
 مهوده ناممکن و نامتصور حضرت ایشان فرموده که پایاده از امثال ما رفتن
 در سیدن بسی دشوار است باشد که او سجان در وازه گرم شاید درین
 سخنان با یوسی بویا بویا می رسته تا ستم ذی حجه رسیده
 بر بزم عوام کالالغام غیب بر مردیان و نامعتقدان که در آن ساعت
 سوار بودند بر حضرت ایشان و فقراء در و ایشان شان قدس سره لاقدر
 استهزا میگردند و در سخرایت آغازیدند در الوقت حضرت ایشان
 بان ناخودا که معتقد خاص بود فرمودند که ما را بر هر کران که قریب

دانی امروز رسان که باشد که بر حج شریف ریم و از رفانتت مجهولان ریم
 آن ناخودا عرض نمود که وقت از خشکی رفتن هم همان بود که عرض ساختیم
 امشب که صبح آن هشتم ناه و یحیی میشیو و چپان از راه خشکی رسیدن میتوانند
 که هنوز تا بندر لیسیت هم نیامده است و از بخانیز که معظم چپان پنج روز راه
 خشکی است و از بخانیز که به بشرط شریعت متوالیه قوییم یکیم روز راه بحری
 است پس حضرت ایشان در آن وقت بعالی درویش فرمودند که ضروریست
 رسیدن باید و ناخودا را همانند که است و قلعه را بر کنار رود دهد که سخن ختم
 الامر سلین الله علیه وسلم من در واقعه کالمعائنه برای رسیدن این حج
 موعود و مصمم است پس غیر مسلم است که عاقبت چنین واقعه صحیح به جلا
 انجاد آخر آن معتقد ناخودا را حکما بر آن سخن آوردند روی مرکب است
 و قلعه سوئی کران نهاد چندی نگذشت که چرایان نداد که شهری عظیم و کاخها
 نمایان میشوند و سراسر سیمه ماندند که این چشم است قریب آمده
 شناختند که بن در مقصود جدّه شریفیست همه رکاب خاص و عام
 و چرایان بند سراجام بر خرق عادت متحیر شدند و اقرار کردند حضرت
 ایشان قدس سره بنمودند و ستهنریان بنام است استغفار میخواهند
 در همان روز هشتم تاریخ پنجشنبه رسیده شتران گرایه کرده افتلا
 را کباب و خالبارا جلاراه پای شدند که تاریخ نهم پنجشنبه بعد الظهر بر عرش

فائز ارب معرفت گشتند و میگویند جامع که این تمامی سسرق عادت را از ایشان
 ناخودا سس شنیدیم و اگر امثال این کرامت حضرت ایشان جمع نماید
 تا بد فائز برسد ولی اصلا حضرت ایشان قدس سره خرق عادت را
 خوش نمیداشتند اگر چه پامر الی از ایشان بسیار خوارق بوقوع می آمدند اما آنرا
 در هیچ مرتبه نمیدانستند بلکه میفرمودند خرق عادت که بدون اطلاع و امر
 اللہ ولی کامل سازد تا حسن و محضرا کمال است خصوصاً در این طریقه علیہ
 لفتش بندید و میفرمودند که خرق العادت منع است و هم میفرمودند قدس سره که
 عوامل بعضی خواص اجیاء اموات و المشتی علی الماء و الهواء را خرق عادت
 عظیم می تصورند ولی نتیجاً آن بتر شہرت نفس خود هیچ نیست که ان خود ممنوع
 و مبعوض است و انبیاء علیہم الصلوٰت و التسلیمات که معجزات می نمودند
 بدان مامور بودند پس آن سخن دیگر است انما یقاس علیہم میفرمودند
 که روزی نزد حضرت خواجہ بایزید بسطامی متدس سره کسی گفته که فلانی در ہواء
 می پرد خواجہ نمود که چه شد کس ہم در ہواء می پرد و باز آنکس گفت که فلانی
 و ایک لمحہ از مشرق بمغرب و بالعکس رسیده کار انجا بسر انجام میرساند
 خواجہ نمود که اینچنین قدرت شیطان ملعون ہم وارد که خطرہ در دلہاء
 مردم مشرق و مغرب می اندازد و مقصود کار دیگر است و سس باری یل
 دارم کہ در مجلس حضرت ایشان ہمین طور مذکرہ خرق عادت سسیریل

مذکور میرفت شخصی گفت که حضرت غوث الثقلین جنابانی قدس سره را
 کرامات بسیار است اگر این کار مستحسن نزد اهل ولایت نیست پس چه
 توان گفت حضرت ایشان قدس سره فرمودند که حضرت غوث عالم قدس
 سره از پیران ما است و ما از معتقدان صادقان اویم هر کرامات و خرق
 عادتش مستحسن اند که باقتضاء مقام و حالش بخود از آن جناب سر می زده
 و بعضی با و امر نزدانی از آن صادر گشته فلایقاس علیه هذا المقال ولی از
 این است کرام و صحابه عظام با وجود وقوع و قانع و سنج سواج خرق
 عادتش سر زده است پس نظر بر خوارق غوث اعظم داشته باو نشان سوء
 ظن نباید بر و نقل کل رجل مقام و حال و لکل حال مقال و کس نقل می نمودند
 که باری در زمان حضرت سلطان الاولیا خواجه قدس سره بعضی قائلان
 طریقی دست بر و کرده و در آن پارچه سپینه سیاه آن طرفیت پناه هم
 بردند در رویشی از در اویشس چشم گرم سوء نشان دیده کسی بود که باو نشان
 بگراست نقصانی رساند حضرت خواجه مجاہد با درویش زجران فرمودند
 که بس کن که برای یکیش سپینه سفید الدم نمیتوان کرد اطماع
 از ما ذکر تا هر ساوه لوحی چنان توهم نمود که حضرت ایشان را اصدا و
 واقع خرق عادت نیست بل از ایشان خوارق لا تعد ولا تحصى است اما ذکر
 خوارق نشان چون نزد حضرت ایشان امر مرغوب نمی افتاد و لهذا

او باور عاقلانه را عنایت فرموده پس همه خوارق در زیر پرستش می آرد
 ولی تسلیمی از آن درین فصل قریباً بسواد میرساند که یادگار معتقدان
 باشد بر سر اصل سخن رویم و گوئیم که حضرت ایشان بعد از ادائیگی مناسک
 الحج بخیریت و رفاهیت روانه مدینه منوره گشتند و درین مرتبه در حرمین
 شریفین زید اشرفاً و تعظیماً حضرت ایشان را عبادات و ریاضات
 و قیام و صیام بسیار است جز اوقات ضروریه انا، اللیل والنهار
 در حرمین مطهرین مسیکنه را نیز مقدار ده پانزده روز توقف شان در
 طیبه طیبه افتاد و باز بوقت مراجعت در مکّه معظمه متوقف گشتند و
 روزانه طوافات حضرت ایشان بالکل کمتر بودند که بسا مردمان متوهم
 بعدم طواف شان می گشتند و شبانه طوافات چند آن میکردند که خواص
 آکامان بر آن متعجب می ماندند و از او را فقط ختم کلان حضرات نقشبندیه
 قدس الله اسرارهم معمول شان در سفر برد و ام است که بعضی اوقات
 همراه یاران می خواندند و بعضی بیاران حضرت میدادند که خوانده میگفتند
 لیکن روزی هم متروک گشته است و وقت بازگشت هم بحسب
 التماس مردمان راه بمبئی اختیار کرده در غراب سه دقله فیض الکریم نام سوار
 شده اند و موسم تدبیره سخت و تیره بوده است و ناخودا حاجی موسی
 مبین از حبله ارادتمندان و معتقدان صادقان شریفی سه وقت تقدیر

اللہ سبحانہ و تعالیٰ وقت ہیچ سحر بر جزیرہ از کمال شدت باد سوار
 شده و تپہ چار ضرب سخت بر آن حوزہ ہر تپہ بریان نالہ و فریاد
 بر نہاد و موسیٰ ناخود ادرین عرضہ و تپہ مرتبہ آمدہ در حضور استغاثہ مینمود
 آخر آمدہ عرض ساخت کہ جہاز خورد خورد بشکستہ حضرت ایشان ہم
 در کمال تفکر ہر جمعیت بر لب نشسته بودند و همان عالی الحال درویش
 ہم در حضور کبج صبوری عزلت کزین تاکہ حاجی موسیٰ صدر آمدہ بفریاد
 و آہ و نالہ وزاری و اضطرابی عرض ساختہ کہ هیچ چارہ نماندہ و جہاز
 شکستہ مگر ایشانرا باید کہ زود بگزارند در کلام شوہر سامع عالی درویش
 بد رشتی جوابش داد کہ اگر این حالت است مخفی نیست ہر کس میدانند و
 حضرت ایشان ہم می بینید تو چرا بار بار آمدہ خف میکنی ولی حضرت ایشانرا
 بر گریہ اشس ترحم آمد و فرمودند کہ اگر جہاز شکستہ است تا ہم مارا سلامت
 بر کنار برساند بشرط این کلام مبارک حضرت ایشان قدس سرہ جہاز
 از جزیرہ خود بخود زیر آمدہ گو یا ملایکشس بر داشتہ از جزیرہ یابین کردند
 و بحر یان کہ اولاً متیقن بر کسش بودند باز بعد تحقیق مقرر حیرت
 بگراست حضرت ایشان گشتند چون بخیریت وارد بندر معمورہ بمبئی شدند
 آن حقیقت کس و جبر بعد الکر را کہ بخرق عادت صادر شدہ مالکان
 جہاز شنیدہ از آب بیرون برای درستی گنایندہ اند دیدند کہ تمامی

مس و آمنتش خود ریزه شکسته است و تخته چوبیش محبوس بقدرست خداوی
 است که هرگز نریزه عام و خاص را بر سبجان اللہ و خدا ولی الشیخ مقلوبه
 در حضرت شان نمی آمد آری **س** این صیفت جهان جملتی اهل است
 پس دو نیم ماه در و راه بمینی بسبب فقدان موسم متوقف گشتند پس
 بحیرت در وطن رسیدند و در اینجا موجب مناسبت این خرق عادت

تسلیمی بل اقلی از سایر خوارق هم می نگارد از خرق عادت

انکه بر شخصی که در قصبه بدین از عملداران پولیس سرکار انگریزی بود بالا

دستش بغیظ و رآده و بر خطیبتش و کج رفتاریش مطلع شده حکم

معزولیش فرستاده و آن بالادستش هم از حیدرآباد روانه شده که

در قصبه بدین رسیده آنرا به پاداشش بدرساندان شخص بلجاء خود جز

توجه و دعای هیچ ندیده شبان شب در خدمت حضرت ایشان قدس

سره رسیده بعرض آورده که در پس خرکوشه ضعیف کرکی در زنده

برای شکارش می آید و این مجیپاره بیچ چاره خلاصی ندیده در پشت

درختی عظیم بنیاه اختفاء جست است چنان شود که در بنیاه سایه درخت

خلاصی یابد و اگر شش شکار نکند و مراد از خرکوشش نفس خود و از کرک

بالادستش و از درخت ذات کرامی سامی حضرت ایشان داشته

بدر جوابش فرمودند قدس سره که خرکوش که بنیاه جست است شکار

نمیشود بلکه آن کرک خود شکار می کرد و آن شخص بازگشت و در قصه
 بدین لغزش نشست که گویا اصلاً معزول نبوده و آن بالا دستش که از حیدر
 آباد روانه شده بود در تلہار رسیدہ در آنجا پیش از رسیدن تا این
 حکم افسران و زبردستانش معزول و مطرود بی دریافت حساب
 کتاب گردید و از آنجایی منصب باز پس گردیدہ لغم **۵** ابلون
 قومی کز یک نظر دادم **۶** **۷** **۸** **۹** **۱۰** **۱۱** **۱۲** **۱۳** **۱۴** **۱۵** **۱۶** **۱۷** **۱۸** **۱۹** **۲۰** **۲۱** **۲۲** **۲۳** **۲۴** **۲۵** **۲۶** **۲۷** **۲۸** **۲۹** **۳۰** **۳۱** **۳۲** **۳۳** **۳۴** **۳۵** **۳۶** **۳۷** **۳۸** **۳۹** **۴۰** **۴۱** **۴۲** **۴۳** **۴۴** **۴۵** **۴۶** **۴۷** **۴۸** **۴۹** **۵۰** **۵۱** **۵۲** **۵۳** **۵۴** **۵۵** **۵۶** **۵۷** **۵۸** **۵۹** **۶۰** **۶۱** **۶۲** **۶۳** **۶۴** **۶۵** **۶۶** **۶۷** **۶۸** **۶۹** **۷۰** **۷۱** **۷۲** **۷۳** **۷۴** **۷۵** **۷۶** **۷۷** **۷۸** **۷۹** **۸۰** **۸۱** **۸۲** **۸۳** **۸۴** **۸۵** **۸۶** **۸۷** **۸۸** **۸۹** **۹۰** **۹۱** **۹۲** **۹۳** **۹۴** **۹۵** **۹۶** **۹۷** **۹۸** **۹۹** **۱۰۰**

وہ از خوارق حضرت الیشان فدیہ

آنکہ سیادت پناہ سپید مقبول شاه و صنائی بحمدی بیماری شد کہ طبیبان
 حادثان و حکیمان افلاطون صفتان از علامت قارورہ و نبض
 و از لقتل اعد قارورہ سیباب در بغل و دمان کہ حادثان طب انگریزی
 بدان دریافت بقیہ حرارت عزیزری کہ بقای روح حیوانی بر آن است
 مینمایند ہر ہمہ از حیالتش دست شستہ و از دو سازی دل کستہ برادر
 کلاشش اختر برج نقابت سید علی محمد متخیر و مضطر شستہ لاچار تباخت رکاب
 زنان در حضور حضرت الیشان اشک ریزان فریادکنان رسیدہ
 تمامی احوال سبق الذکر را بہ بیان عیان رسانیدہ اعانتہ خواستہ حضرت
 بابرکت فرمودند کہ یک شب مہلتی باید کہ جواب من اللہ سبحانہ و

تعالیٰ چه میرسد سید ممدوح بزاری و بقیاری آه و ناله برآورد که مقبول
 در حالت نزع گذاشته روانه شده ام اگر مرده باشد تا، سم پیش از نوا
 رسیدم اورا زنده نمایند خرق عادت میخواهم نه جواب و سوال
 و ایشان دستها برداشته دعا خوانند الغرض بعد چندی حضرت ایشان
 دستها برداشته دعا کردند و فرمودند که عمر مقبول اگر چه چنتام رسیده
 بود ولی فی الحال باز او سبحانه بکمرست آمد عبده سید ممدوح زیارت
 روضه منوره اعنی مقبره حضرت سلطان الاولیاء خواجه کلان قدس سره
 سر برهنه و چادر در گردن رسن نیاز ساختن و بخشوع و خضوع
 پرداختن نموده باز پس رفته که پیش از رسیدنش در دهانهای برادرش
 رائیه بیماری سرسبز یکدم زایل شده رفته و قوت طبیعت و اشتیاء
 طعام مفقوده عود ساخته بود و آتش مطیبه بید که طبیان حاذاقان هم
 که قوم غیر مذہب اسلامی بودند مقری شدند که گاهی چنین شخصی را شفا یابی
 ندیده ایم و نشنیده آری فیض روح القدس از بازمد و فرماید

دیگران هم کمند آنچه سبب میگردد و از خوارق عادت
حضرت ایشان قدس سره آنکه

پیر خدنگار در وقتیکه مختار کار در لوگری سرکار انگریز بود
 در پیش زمین بعضی متعلقانش تطلب بسیار نموده و خفیانہ از سرکار

بادشاهان کفایت داده مثلاً صدریکه واقعه را در پیمایش چهل سیکه
 نوشته بر خیال آنکه باز امتحان اینجائی که یک سوست بلور فامان
 یوروی نخواهند گرفت تا آنکه بالادستش دیدنی بلور فامان در آمده
 امتحان این زمین مخصوص بجمازی یعنی تا این درستی که اشکارا
 سیکه کردیده و در دفتر حساب و کتاب مختار کار چهل سیکه پیمایش
 مستخرج دیده بکمال غنظ و خوشم در آمده بر پیر محمد موصوف گفت که
 بزرگ دست خویش اعنی کلک مینویسم پس با پدرش لایقیت ترا میرسانم
 آن بیچاره مختار کار صبر و اضطراب در حضور حضرت ایشان رسیده
 استغاثه بنحایت بقراری و اضطرابی آورده احوال واقعی معروض داشت
 حضرت ایشان فرمودندش که غم مخور بار خاطر فرمائی برخداست
 دشمن چه کن جو مهربان باشد دوست ۶ ۶ ولی باز
 امتحان پیمایشش آن زمین عریضی کرده بگیر اندان بیچاره بدلا سائی
 حضرت ایشان بکلک صاحب عرض فرستاده که باز امتحان سرکار
 رو برو کرد که پیمایشش دیدنی بنده را ناقبول است بدان موجب آن
 هر دو بلور فامان متفق شده باز بر سر آن زمین رسیدند و این بیچاره
 را مقهور نمودند و خواستند که لب پیمایشش ثانیه او را مقید و محبوس
 دارند و جریانه سخت گیرند و پیمایشش آغازیدند که بقدرت خداوندی

آن زمین مجموع سستی و بیخ بسبب کشته مکررا بکرات مرآت
 امتحان گرفتند که از انداز مسطوره یکس که هم زائد شد این بحیث
 لائق آفرین آن دومی که در اول امتحان صد سیکه داخل دفتر خود ساخته
 معاتب و مخطی و مستوجب لغزین و آن نامان غمازان منفعل و مجبور

و مجمل و مقهور و سپس گردیدند و از خواری ایشان

سره آنکه دو فقیران معتقدان قوم داهری در مکان شریف

بذات الجنب و تپ شدید مبتلا شدند که هیچ داروئی با ایشان

فائده نکرده و وقت سکر است بر ایشان نمودار شده و از شدت تنگی

عاجز آمدند یاران رفت تا و انت ربائی او شان از اططر احوال و شان

بخدمت حضرت ایشان عرض رسانیدند و ربائی مرحمت حضرت ایشان

بجوش آمد و فرمودند که سید ظهور علی بن سید نور علی ساکن لکهی را

که خاندان طب سلسل دارند گویند که تدومی آن برود و نماید سید مدوح

که اصلا از احوال احسین او شان واقف بود و سر نو نزد او شان حسب

الارثا حضرت ایشان رسیده وقت ترع و وقوع سکر است برای

العین دیده و فقدان قوت از نبض دریا منت باز در حضور

عصر خدا شسته که وقت دو اگجا و حال نسبت که مذکور شد حضرت

ایشان بجوش آمده مخاطباً حاجی حسن درویش که شب و روز

از مفران حاضران محفل خاص بود منم بود که سید و اء آن چارگان
 نمیکند تو رفت دواءشان بنما گفت هر دو اینکه ارشاد فرمایند فرمودند
 که غسل بمیانی که پیشه قاء للناس نص قاطع وارد است حاجی موصوف آمده غسل
 بمیانی بشرط همان یک انگشت بسیدنی برخواستند و از مرض شفا یافتند
 میگویی جامع الکلمات که تا ایوم بعد وفات حضرت ایشان خوارق شان برای
 مستغنیان و استغانت خوانان و استمدا و جویان گم تنهان عیان است چنانچه پسری
 از مخلصان با عقیدت پیرش نامی سفوف سم الفار زائد از مقدار توله نوشش
 نموده بچاره پدر از کمال حسرت و اندوه فلذه کبدی دست بسته
 ایستاده تمامی شب ناله و زاری بطریق استغاثه آغاز نهاد در عین استغاثه
 او صاحبی صافی دل در واقعه دید که حضرت ایشان بنجام خاص صاحبی
 میگویی که بچاره پیرش فریاد میسکین لبوی تسکین دهند همان
 دم بعت درت خداوندی همان سم الفار کرده کشته بی کم و کاست در
 برارشش بدرقند و آن پسر صحیح و سالم بی ضرر کردیده نغم من استمد به
 فی الحیات استمد منه بعد المات فقد ورد اذا تمیرتم فی الامور فاستنیوا
 باصحاب القبور اگر خوارق باشوارق و بوارق ایشان جمع نماید دفاتر
 کرد اما بر این احباب از کتفاداشت القایل بدیل علی الکثیر و القطره
 منی عن العندیر

فصل دوم در احوال حج ثانی حضرت الشیخ ابن سیرین

باید دانست که بعد سفر اول مذکور باز وقوع سفر ثانی حضرت ایشان نسبت
 حسین شیرین زاید اشرفاً و تعظیماً بعد مرد تمامی ده سال است مطابقاً
 علی سنت حج النبوی صلی اللہ علیہ وسلم بعد الهجرة سال دو از ده صد و
 شصت و شش حجری است ایچ بیت پنجم ماه صفر از حصار فیض
 و یار سوار شده از راه تلمائی و بلده طیب تکر فیض ماثر منزل
 بمنزل روانه بنده کراچی کشته شب دوم ربیع الاول در خالفتاه
 فیض بارگاه مساجد که همیشه سجده گاه اولیاء کمل و ترمبیت گاه
 اقطاب عظام است و رود آورده اند و زیارات فیض بشارت
 حضرات عالیات عارفان مکلی خصوصاً حضرت مخدوم المنجا و سیم کمل معظم
 مخدوم آدم و خلیفتہ الاعظم الولی المفخم الشیخ ابو القاسم قدس سرما
 تشریف آورده اند آری در راه اگر مکمل صاحب حیات یامات
 شنید می مصاحبتش یا زیارتش را سبب افادات و افاضات
 دانستندی الغرض که شب پنجم ماه مولود سعود در بند کراچی نزول
 بدایت شمول نموده اند و دوستان صادقان و مریدان و ائقان

و تمسیدن شایقان و محبان عاشقان آنجائی و بسند معموره بمبئی که
 در آن جابرائی استقبال بل برای اقبال خود آمده بودند نظر بر صدقت
 و محبت خود بل بنا بر سهولت راه بمبئی که آنجا مرکب خورد و کلان بسیار
 دلخواه و رفاه موجود و آماده راه مقصود محمود اند دعوت مسرت کمال
 صدق و شوق شحونه به نهایت عجز و ضاعت و بغایت الحاح و
 محبت عرض رسانیده ولی حضرت ایشان قدس سره آن عرائض
 غرائض ایشان را بدرجه اجابت نه آورده بدلائل صوری معذوری موم
 و غیبه ایشان را خود راضی بر راه مسقط نرمودند که او شان خود برضا
 راه بسببی موقوف ساخته به تقصیر مرکب بحری مسقطی پرداخت ولی
 مقصود معنوی در عدم اجابت دعوت مرسومه رعایت انبوی
 مصطفوی است علیه و سلم الی الصلوٰة والسلام که برای عزم جنم
 بمبئی متوجه حضرت من الله شده اند تا حضرت ختم المرسلین قمرالابین
 والاخرین صلی الله علیه و آله وسلم حضرت ایشان را قدس سره در دلت
 و ایاب از راه بمبئی مانع مخصوص برائے این عنبر دومی بتاکیه شده اند
 لاچار و دعوت کنندگان را بمعذرت راضی نموده استرخاص نموده
 مرضی شده و به عذر شرعی مکانات آن نموده زیرا که اکابران اولیاء و امور
 متوجه رضاء من الله میشوند چنانچه قصه حضرت غوث الثقلین

ملاذ الحنفیین شیخ عبدالقادر حنبلی قذکسره معروف است
 که موخرشش اینست که هنگامیکه شخصی در راه پسریدست و پاتهای
 اولیاء بعث داد و نواهی آن را دعوت ساخت در خدمت حضرت
 غوث اعظم کمال نیاز دعوت عرض داشت حضرت بابرکت فرمودند
 که آری دعوت قبول است اما اگر مرض من الله تعالی گشتم و مدتی متوجه
 نشستند و فرمودند که مرض کردند پس بوقت محفل طعام دعوی
 موصوفت خوانجات اطعم مع سیدی روپوش حاضر نموده آنحضرت
 بابرکت امر انکشاف مافی السب فرمودند تا همه مولودی دیدند بی دست
 و پا و با مرض کشیره مبتلا آنحضرت بتوجه و جمیع عالمیه و همه ^{جواق} غالبه آنرا
 شفا کامل عاجل غیر آجل من الله تعالی اعطا کنانیدند فافهم
 کار پاکان را قیاس از خود بگیر گرچه باشد در نوشتن سیر شیر
 - بر همه کارشان بامرایزد ۴۴ پس گویند کار ایشان بد
 ۴۴ و سبده از خدایم پرسند ۴۴ پس بامر خدا بپردازند ۴۴
تنبیه بعضی مردیان ناگاه و از ناگاه ای آگاه بعد این عدم
 اجابت دعوت و رستگاری بمجذرت حضرت ایشان را قدس سره
 و انما تمیم عدم اجابت سنت دعوت میداشتند روزی بیان این
 مقال مردمان حضرت ایشان افتادند فرمودند که شیوه ما خود عمل بر

عن سیرت و سنت است و ترک بدعت اما شاید که اولیاء
 متقدمه که لقب بلامیه اند هم از این چنین اوصاف زیر طاعت
 اهل اعتساف آمده اند فائده این خاکپاء ایشان از زبان گوهر
 نشان نشان شنیده که میفرمودند که در وقت استعداج هاندا
 بمقام سلوة رسیدم به بعضی کا برد را بخاطرات افتاد و از
 بعضی استداد خواسته و رسیده تا که در آنجا مخصوص مخصوصیات
 عالیاً تم کردند ذلک فضل اللہ یوتیه من یشاء بر سر اصل سخن
 رویم و گوئیم که تاریخ یازدهم ماه مولود سنگ گریه برداشته متوجه بندر
 مسقط گشتند تا علی التدریج موجب ابتلاء اشکال الناس بلاء الانبیاء الامثل
 فالامثل بلاء طوفان باد مخالف غار نهاد و امتداد و اشتداد و ^{طوفان} افواج
 امواج جولان بجبری آورده که شب چهاردهم عند العشاء شرع
 رقع رقع شده داخل دریافت کردید آخر چار تا چار اصطببار و
 ترار بر امواج قطرات بارامطار و از نیاورده طاقت طاق
 دیده ناخود آنداء یا حسد آگوشته کشتی باز پس قهقری گردانیده
 بسیار فقهاء از چنین حال ملال نماء آونخ و انسوس بر حال خود منبذ
 و حضرت ایشان قدس ستره همه را با صطبار راه منبذ و در وازه
 اشتغال باسم اللہ بر ایشان میکشود که الصبر منتمل للفرج

میگفت تندوان الشد مع الصابرين مفید بودند تا در مدت دو پاس باز
 سلامتی نگرانند از مهره جزیره کراچی گردیده در آنجا معلوم کردند که بسیاری
 از مرکب بحری ازین طوفان مطلق المنان بر بنادر مخالف افتاده
 و چندی و قتل شکسته و جیل گسته بازگشتند و باز از آنجا تاریخ پانزدهم
 ثانیالکمر بر دار روانه جنب الدیار از راه مسقط شدند تا بتاریخ
 بیست و یکم در بندر قریات لنگرانند از گشتند از آنجا که این بند
 بطئی رستار و از لطمه امواج شکسته بال بود و شوق وصول حضرت
 ایشان روز بروز آن نزون مشوه صغیره گرایه کرده حضرت ایشان
 قدس سره مع بر حنی یاران روانه مسقط شدند الغرض که بتاریخ بیست
 و یکم در مسقط رسید هر چند در آنجا در طرح تقصص و تخب و تخب صغیره
 یاکیره مستعد طرف اشرف بسیار شیار رسانند بدست نرسیده
 ابتلاء عظیم رونمود اگر چه موجب البلاء للولاء کاللب لب اللذیب حق
 سبحانه در عوض الالم صد الغام بعاشقان عطا میفرماید ولی عاشقان را
 جز نروصال و بال و طال آخر محمد مبارک نامی را دوستان خاص
 آنجانی آزرده بوی عقد بست اشکرائی بند استنخواستند و از سبب
 موسم آخرین هیچ مرکب بحری دست یاب نماند که راه پیامی منزل
 مقصود کرد و آخر تا خود اوصوف تاریخ مقدم رسیدن الاخر میعاد نهاد

که درین عمر صد نوبت در مصفا و همه سامان مهیا کرده است که بر دوشنوم
 حضرت ایشان بران راضی و رضامند کرد و پند و لی بر خنی یا بران ظاهر
 بین ناگاه از عین البیتین آنرا گذاشته بحضرت ایشان استزار
 موسم آخرین آورده بر دیروکت این دست مدید اصطبار کرده
 بشخصی دیگر دلال مال آورده و به حکایات محال او خیال داده محمد
 مدوح را گذاشتند و خواستند که بمعرفت آن دلال محتال بحمال است
 در دیگر مری روانه مشیوم حضرت ایشان قدس سره هر چند بنصایح
 وضایح پرداختند و فرمودند محمد و مبارک هر دو اسم فال اند مبارک
 آن را از دست ندمند و بر این اصطبار آرند که کل است قریب اگر چه موسم
 آخرین ترا ما خالق الموسم مری تر و اگر چه بغله صغیر تر زرب بغله کبیر تر اگر چه دریا
 سحبت تر لطف او سجا به متفق تر عاشقان را توکل در پیش باید نه رفتن
 به تدبیر خویش چون ظاهر بنیان نفهمیدند سرودند خوب هر چه در شیره پند
 باشد می زاید آخر از آن دلال محتال ایچ استمداد نیاید و لاچار بار بار
 احتیاج بان محمد مبارک است و آن کسیت که محتاج
 محمد شود ۴ ۴ بعد ضرور بر نول مضاعف انزول بر ترار
 لنگر برداری بیت ششم ربیع الآخر باو عقد مکاتبه بستند بعد تاکید
 از انجا بیت هفتم روانه شدند و در بند حصه که قریب مسقط بوده

استاده ناخود اعذر ماء واهی به سخنان لاهی در میان می افکند و برائی
 آمدن شیخ طیب حضرت موقی که اکثر مال دوران آن او بود انتظار اندر شب
 هفتم ماه جمادی الاول صبح روانه گشتند تا که تاریخ دوازدهم آن
 ماه مدتی باد شداد طوفان آورد که طوقی ماء الحسلو اکثر نخیه رفت
 و تاریخ سیزدهم کلی ریح مستخرج از شکر خود کردید و بعد بر آب
 چون میخ در زمین ایستاد بیچاره حجاج زیر جو طسلم و تعدی و ستم
 سیر رویان زنگیان نوکران نعل نالان و او شان مال و متاع لاهیت
 ماکول از اینان ربایان و همه حجاج از ادیت نشان در کام نهنگان بودند
 و او شان خیال موت از وقوف ریح و سفینه در موسم آخر تریه
 در ابقاء حیات خود میگوشتند و نهیب الحجاج رو امید اشتند برین
 حال هم سیزده روز گذشت تا هم ایام بلاء و استلاء را پایان نیامده
 پس لاچار از سبب تله ما و مان یک وقت عشائی نختندی و هشت
 پاس صائمانه بر پرچه نان و حبس آب اصطبار کردند و در این اثناء
 جریان دریا شور و افسس کردیده که شش ماه جریان از جنوب
 بشمال و کذا بر عکس دارد و جریان برقیاس آن جریان مرکب بحری از شمال جنوب و
 بر عکس می رانند پس از باعث جریان دریا و اثر کون در هر هشت
 پاس بعد بدون ریح بر شش آب بسیت تاشی میل و افسس

رفتی اگر سردانه بگدام بادی بیکدم پیش برداشتی تا باز وقت دیگر
 ده قدم پس انداختی **۵** قدم پیش و قدم در پس نهادی **۶** **۶**
 ز اجر پیشم آب غم نشاندی **۶** **۶** و نان هم آب شور مزوج حبس
 بالناصفه می پزند بر این حال نیز سیزده روز دیگر بگذشت
 است آب حلوه محفوظ در ظروف بوده هم رو با خطاط آورده و حلق
 حجاج از تشنگی رو به پوست و مراره و خناق عطش در گلو گرفت و غنچه
 دل پر از خون یا سگشته نان و آب مقدار مذکور حجاج و جبریان بر خود بند
 کرده که یازده روز دیگر نه نان چستندی زیر آنکه آب نان پوری نیافتندی
 باز یک وقت عشائیهم یک جرعه آب که عبارت از چهار پنج مثقال
 آب موزون است در شست پاس نوش جان میشد که از آن تشنگی
 نمی شست بلکه التماس می آورد و لیس می زد الغرض تا که تمامی ایام ناچار
 بچهل رسید شاید که در علم الله چله اعتکاف شد اندلس بر رسیده و میقات
 سی روز با تمام و اتمنا بالعشر کرائیده باد عنایت رفیق کردیده فقراء عالی
 حال که هم پیش تقدیری تدبیر و بے تقریر بودند بر ایشان هم حقیقت
 تقریب توفیق و عنایت منکشف کردند چنانچه درین میان حضرت
 ایشان نیز قدس سره مع رفقاء فقراء لافقت و فاقه بر آن جوع و
 عطش اصطبار پایداری میداشتند هر چند که مردمان همرفیقان جان خود

در حینت السالی خوا بیدند و بساط البیان اهل عسرفان الصالحون فالصالحون
 وصال جان بر حمان حاصل کردند حضرت ^{الشیخ} قدس سره با وجود این شدت
 هیت... این صدمه عبادات یومیہ و لیلیہ موظفہ مستمرہ در حرم حریم
 بیۃ الفخیم بموجب طوافات عادیات کاهی از دست نداده اند
 کالمان را ہمتی از دست ندادند می است با پس تخصیہ سفر خیر اثر مدینہ شریفہ
 زادہ اللہ شرفا و تعظیما نبرمودہ ۱۹ شب نوزد ہم ذیحجہ قدم سالی
 و راہ پیامی از راہ صفرا می کہ عبارت از بادیر زبدہ است و مزار گاہ
 حضرت سیدنا ابو ذر غفاری در آنجا است کشتہ اند و بزبارت
 عالیات مشرف گردیدہ داخل خیر منازل مدینہ منورہ زادہ اللہ تکریماتہ
 خون آب اکباد از کوزہ عبون ریختہ اعضا عناصر شستہ مطہر گشتہ نماز
 وصال مقبول ایند و متعال علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ والسلام فی کل حال
 ادا نمودہ اند طہارت ار نہ بخون جگر کند عاشق ما بقول معنی
 عشقش درست نیست نماز ما و تسلیم بر حقیقت رسول فخیم و آلہ الکریم
 و اصحابہ الصمیم علیہ و علیہم الصلوٰۃ والسلام تسلیم رسانیدہ بشعر و معجز و مفتخر
 بجواب تسلیم عنایت تکریم و تفقد تعظیم استند خوش گفت اند گفت
 از ان خوشتر پادشہ پیش عاشق ما کہ باشد یار نیک
 اندیش عاشق ما خلوت گاہ رازشس بار یابد ما ز مہر روی

نظر در حقیقت چیز عمده نوشتید بقدرت اللہ سبحانہ بحکم رب اشعث
 اغیر ذمی طمرین لوائسم علی اللہ لابرہ سو کند در ویش ر راست
 کرده که شرط موافق تیز لقبوت بی فرصت پدید آمده همه حجاج الحمد
 خوان امیدوار خجاست از کرد اب هلاک کشتند بر این که برکت ناره
 رسیده افطار صائمانه نمایند تا که صبحی تاریخ ۱۵ جمادی الآخر حضرت
 ایشان قدکس ۵ از خدام خاص و عوام استفسار کیا اب خویش
 پیش فرمودند که معتداری میشود که طعام کرده افطار صائمان کرده آید
 زیرا که حضرت ایشان قدکس ۵ را همواره در سفر حرد اب بوده است
 که آب خود از هر بندر بسیاری برداشتند خدام از وزن کویل
 تخمیناً عرض رسانیدند که مقدار طعام نیمی برائی همه فقراء و حجاج مفقود
 مگر برائی قائلان جرعه شانیه موجود حضرت ایشان متحیر شسته فرمودند
 که حضرت بابرت ختم الولاية صاحب العلم والفتوت علی ولی اللہ
 و وصی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم رضی اللہ تعالی عنہ
 و کریم صومعه اشب شریف فرموده معالقه مراد بغل شیدند و امر تاک
 کردند که چرب مطبخ طعام بند داشته اند باید که طعام بر مطبخ چنانکه همیشه
 با ضیافت و فقرای بخوراند جاری دارند ولی از فقدان آب
 طعام نیمی بسم مفقود است تا که تاریخ ۱۵ جمادی الآخر بعد الظہر خبره

بعد کوری نمودار آمد هر چند حضرت ایشان قدس سره به جریان نصاب
 حربند برای رسیدن بر جزیره و کران بگیرند که از آنجا رفت
 آب حلوه برداشته افطار صائممان کرده آید و ثراوشان نشد
 حضرت ایشان قدس سره بمالیت فرمودند که اگر حضرت او بجان
 و تقالے را بما طعام خورانی باشد تا بجاه حضرت علوم منتزلت
 علی کرم الله وجهه حل مشکل ما میفرماید و الا ما مضی من الغرض بقدرت
 الله تعالی تاریخ شان نزد مسلم نعلبه سپلی بلک خوان مانده سماوی لغت
 پیدا شده که کویانوح کشتیا نشش بود و یا علی کرم الله وجهه قاندش
 آمده بحریان آن نعلبه باین بند محمدیان آب حلوه فراوان و نارجیل
 و ثراست کثیره و فیره داده و استمداد کافی نمود و صائممان را افطار
 کنانیده داخل من فطر صائمنا سقاه الله من حوضی شربه
 لا یظمء بعد ها ابد اگر دیده حضرت ایشان موجب صحت
 وصی رسول الله صلی الله علیه وسلم مدوح رضی الله عنه اطعمه لذیذه
 بر سطح علی العموم بزانیند و بجام دعوت همه حجاج و بحریان نعلبه
 خورانیند و مطبخ نیمی موجب قاعده مستمره جاری داشتند و حضرت
 ایشان را عقیدت بحضرت امیر کرم الله وجهه بجا بیت متمکن بوده و
 میفرمودند که در حل مشکلات حضرت وصی رسول الله صلی

اللہ علیہ وسلم حضرت غوث اعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہما و سترس
 کامل است بیچ سالکی در مقامی از مقام است سلوک بی دستگیری
 این هر دو اکابران بمنتهایمیرسد و باری یاد دارم که میفرمودند که شبی
 حضرت علی کرم اللہ وجہہ در وقت ترقی مقامات ولایت دیدم
 که تشریف فرمودند و مانند شہباز سفیدم در چنگال برداشته بالا
 می برد که بر ہمت اسمی از مقامات عالیات میرسانید و خصوصیات
 حقیقت ہر مقام علم شدہ بیان میفرمود تا آنجا بجای برده کہ در شان وی
 لا اذن سمعت ولا عین رات صادق است باز برگسرخن آیم کہ باز تاریخ
 ہمند ہم نعلبہ دیگر پدید آمد کہ ہم اعانت آب و تمر بسیار داده
 آخر شب سیرت عاقبت تاریخ بیت کیم حمادی الآخر در شہر ^{نور} زبول
 فیض شمول آوردند و غایت سیر سفر این نعلبہ تا این محل لغایت رسید
 وزیر است مشایخ حضرت عدروسی قدس سرہم و مسجد معلاہ شان
 کہ بیشتر بانست کہ فاسل در ^{حالت} شطابہ از ذنوب است و ہم حضرت
 بابرکت شیخ عدروس قدس سرہ بیشتر است کہ ہر کرا ایک میتی از
 شعرا و یاد با شد یا شنیدہ با شد بشرتہ بانجنتہ و ہم بانکہ در قبر از اموات
 می پرسند کہ از کلام شیخ افاعن اللہ علیہ من بر کاتہ یاد دارند یا نہ
 حاصل کردہ ہذا چندان شعرا از دیوان قضایا بد شیخ عدروس ہی تبرکات

می نگارند **س** بنی الهدی لانتسنى من شفاعته فانى نفسى مذنب
 ذاجر انما الايا رسول الله عطا ورحمة باحرم منتظر للمبارز الايا رسول
 الله غوثا وغارة كلذی کرته مسودة كالدياجر وسيدتنا العظمى الى الله يا
 وكد ملاذی الورا من كل باد و حاضر باز عن بد دیگر حلد تراستگراء
 کرده تاریخ مسیت پنجم جمادی الآخر از آنجا سوار شده پیش تر روانه شدند
 و حضرت ایشان از بخا دیوان شیخ عمید روسی برای استیناس خویش
 گرفتند تا آنکه تاریخ چهارم قریب غروب آفتاب عالمتاب حسب
 بر باب مندم که عبارت از باب کندرفی العرف دارد رسیدند باو
 مخالف دیدند ترسیدند همه بحریان مایوسی آوردند که اینجا بر باب
 اگر باد مخالف پیدا آید تا دو ماه هم مرکب بحری لنگر انداز میشوند و طفت
 نذا بی طاق مسی کرد و حضرت ایشان منمودند که ما مشب سلطان
 الاولیاء خواجہ کلان راقدس سره دیده ایم و دیدن ولی کامل خود با
 حل اشکال است چنان استقدر شدت رو خواهد نمود پس چنان
 شد که بعد العشاء همان شب پنجم باز باد موافق آغازید که در شب
 بعد سلامتی از آن باب عبور کرده همان باد شرطه بخیریت
 در بندر مشروطه گرایه آن لعنه اعنی جدیده رسیدند اما درین میان
 بعد العبور از باب به نیت روح حضرت سلطان الاولیاء

قدس سره طعام عام کننا سیدہ بہر ہمہ حجاج و بحرین داوند و دوران بند بعد
 استقبال محبان خاص و مردان با اختصاص ترو لسنر نمودند و رانجا
 عالم عامل و مقصود بی مثال شیخ عمر کرانی کہ از ازمنا ماضیہ پیر و یاف صحبت
 نبیوض حضرت خواجہ ثانی قدس سره کہ پدر بزرگوار حضرت ایشان قدس
 سره بوده کہ مرتبہ اول در سال ۱۲۵۵ پنجاہ و پنج کہ حضرت ایشان
 بزبیرت حرمین شیرین زید اشرفا و تعظیما مسافر بودند و درین بند
 محط رحال شدہ اند نیز حضرت ایشان نیامدہ بود و درین مرتبہ
 خدمت شریف حضور منیف حضرت ایشان قدس سره بصدر جان
 و نور جنان رسیدہ عرض مقصود با فاقات عنہ ساختہ و عفو و مسامحت
 خواستہ و باعث عدم فوز خود بصحبت حضرت ایشان قدس سره
 اول مرتبہ چنان بیان نمودہ کہ اقارب کا العقارب حضرت ایشان
 بیرونی کہ حال حسد و جدال شان مشہور و ناسور است بعضی کہ بر حج
 آمدند در انجامرا بحکایات لفسانی و اغراض شیطانی و رغلانی کہ
 از وساوس الکیری آن موسوس از انچنین صحبت براسر غنمیت محرم
 ماند و ولی بعد روانگی آن حضور فیض نشور بر حقیقت امور لعنایت اللہ
 مرا اطلاع داوند و تائب شدم و بر با فاقات افسوس خوردم و تمامی ہمین
 در سال از و سجانہ می خواستم کہ تا زمان این رشتہ حیات مستحارم دراز

دار که باری بخدمت شریف و صحبت منین حضرت ایشان رسیده
 عفو مافات خواهم ۵ یارب سببی ساز که پریم سلامت ۵
 باز آید بر ما ندیم از چنگ ملامت ۵ الحمد لشده که دعایم استجاب کردید
 و بشرت صحبت شریف رسیدیم و بعد ازین واقعه عمر آن شیخ عمر حج
 تا پیمت ماه بقا کرده است کویا این ابقاء حیاتش بر او دفع مافات
 بوده است الغرض باز حضرت ایشان قدس سره بر غنچه که عبارت
 از کشتی خورد در اصطلاح عبران باشد تاریخ نهم رجب از آنجا
 بسم الله مجریها و مرستها کویان روانه شدند از میقات بمکه که درین
 وقت معروف به سعیدیه است که عبارت از ساکنان قبیلہ سعیدیه در آنجا
 است احرام پوشیده سرو پا برهنه روانه شدند که تاریخ بیت پنجم وارد
 که معطر کردیدند زاد ما الله شرفا و تعظیما و حضرت ایشان در آن وقت
 کمال شوق فرمودند ۵ خوش آن گزر کرده سویت رسیدیم
 ۵ بدیده کردی از کویت کشیدیم ۵ بعد طواف عمره بشرائط
 موصوفه و سعی بین الصفا و المروة بجا آورده مخلوق الراس کردیده
 در قصر سعید شریف فقیهی توقف فرمودند و راء پنج وقت نماز به نیاز
 به انبار وجود شب طواف نجات حسب الطاقه حول المعبیت
 میکردند چنانچه او سبحانه در ناصیه عالیہ حضرت ایشان نور ذاتی خود

و دعوت فرموده که هر دو مست و یکانه بشرط معانته آیات بیانات
 از لوح چهره شان خواندی و درخشش ارادت در میدان صداقت
 رانندی **س** ز صحف رخ دلدار آیتی بر خوان **۲** آنچه بجائی
 مدرس و بحث کشف و کشف است **۲** و بسا اهل باطن را از شرف
 و تشریف حضرت ایشان قدس سره در خواب و خیالات اشارات
 بشارت رسیدی که آمده است بسوس کشتن تندی و علماء و اعیان که معظمه
 زاد الله شرفاً و تعظیماً و تکریم و تعظیماً و اخلاص و اختصاص و اداء
 حق خدمت و ضیافت و افاده حضور صحبت بجان کوشیدندی و در
 ماه صیام عمرات متوالی و داخلیات متالی مینمودند و صدقات علی
 وجه الکتف و الخفایا بسیار میکردند و زیارات قمیس و نور و مساجد و مشاهد و غار
 عبادت لوزیه و غار اقامات اخفایه و غار المسلمان و حنیف و منا اقدام میفرمودند
 و احکام و قوف عرفه معرفت الهیه و نماز مسجد نمره و شب دهم در فرود
 گذرانیدند و صباح آن برمی العقبتة و طلق الراس و طواف الافاضیه و
 و برمی الجمارات الثلثه در دور و دیگر معزز و منفق کرده دیدند از وقت پیر التلک
 العظیم بلا عرض نار و باد در موضع بازار منا چنان اشتعال یافت است
 که در رنگ ذباخ مذبح قربانی و پدایا و نذورو لاشه جات انسانی
 عیانی عریانی در هر طریق انیق و سجد و شهادت و ممر و مگذر الوقت

الونف از هر صنوف صنوف نامد فون افتاده کویا عزرائیل مع جمیع
 موکلان و اعوان خویش در جان کشتی استاده آرمی بیچارگان حجاج
 نفوس خود را قربان قرب حضرت سبحان ساخته تاریخ دوازدهم روز جمعه
 که روز مرصبت بیکه معظمه صبحی از خوف این مرض جان ستان آتش
 نشان هر سه نام بل خواص در رنگ عوام قبل القضاء الجموعه والزوال
 طاقت قرار ندیده به فرار پرداخته حضرت ایشان بر نیت اقامت
 جمعه در مسجد خفیف رفته اند که صدای مرده کان درین مسجد ابراهیم و صدای
 در خیمه گاه مخیمه افتاده و نه کسی از خطیبان و مؤذنان و امامان سماعی
 هم داده **۵** بی برخواست غوغائی قیامت نهاد که کس کس را
 نه پرسید از ندامت **۶** همه نفسی و نفسی کوی حیران **۷** مؤذنیان
 و شتابان زین طاعت **۸** از حسرت و نار عبرت گفت هر کس
 که گو ماند الهی بزر نباست **۹** همه از عجز گفتی کاشش باشد **۱۰**
 که بر اعمال ما این است ندامت **۱۱** حضرت ایشان قدس سره
 در آخرین احوال پر طلال و وبال بفتنس نفس خود اذان و اقامت داده
 سنت خطبه بجا آورده به بعضی متعلقان خود اقامت جمعه تبرکاً و تمیناً خوانده
 و همیشه تنگان نیم سبیل را که رفتی از جان سپیداشته بدست خود آب می
 نوشانیدند و بر بعضی متوفیان که وارثان ایشان حاضر بودند نماز و عا

جنازه می خوانند و همه مصاحبان خود بنصاح فصاح و مستند
 که نه ترسند و دلگیر نشوند که اجل جز وقت موعبل نه آید اگر چه هرگز زاید همیشه
 نیاید پس با اسم باقی سر مشغول باید بود و واعی که مقید و واعی الله
 باقی شاید شنود پس برای طواف در حرم شریف که معظمه مراجع
 آمده اند که انا م خواص و عوام با وجود ایام از دحام در مطاف معبود وجود
 و انبوه شان از خوف کثرت مرض مفقود درین مرتبه این بلویه
 در منا و مکه شریفه بجدی علیه آورده که از ثقات شنیدم که روز دوشنبه
 که روز جمع القهقری بوده کار پردازان سرکاری که هر روز شمار متبایان
 و متوفیان می گرفتند تعداد مردگان آن یک روز بد و از ده آه
 رسانیدند و میگفتند که الحمد لله که رو با سخا ط بسیار نهاد و افاقت
 از روزهای پیشین بکیم و فیر دارد که پیش ازین کاهی شش هزار
 و یا چهل هزار و ماصاعد در هشت پاس می مرده اند و من بعد در مکه معظمه
 زاد الله شرفا و تعظیما هم صد مه و هیت از ابتلاء این بلا عطار
 گشته که بعضی علماء کبار و فقهاء اخیار از ختجات و قرآن شریف
 و قرأت بخاری منصف سه روز متالیات مهات نظیات
 داخل مینه سبحانه نمودند روز سیوم وقت غروب نزول از مینه
 سبحانه آورده در مکه آمدند در رجوت اللیل جان سبحانان سپرده

را تبار ایشان دیده عرض بالبحر میرسانیدند که ایشان از آب نوشتی
 خود را تعب ندیدند و ما مردان خود تبار ایشان ایتم تا هم گاهی حضرت
 ایشان در چهل روز یک جرعه مستزاد از تقسیم ایران نوشتش جان
 ساخته است روزی صاحب مقام عالی در ویش عالی که از بهره یافتگان
 و صاحبان خواجگه ثانی قدس سرها است در خدمت حضرت
 ایشان رسیده جام مال مال از زلال برداشته عرض ساخت که باری
 چهل روز برفات گذشت ایشان این جام نوشتند تا اللہ تعالیٰ از
 تمامی حجاج تکلیف دور سازد و بیاد عنایت این حسن الریاح مبدل
 نماید حضرت ایشان قدس سره منغص شده فرمودند که عالی
 شدنی نباشد که از حصه مقسوم ایران زاید بایستد عرض برب آرم اگر او
 بجان بعضی تفقدات عالیات ممکنان را خواهد نوشتان شب تا همراه
 او شان منوشیم و الا تشنگی هم شیوه اهل بیت عظاما و آل عبارضی اللہ
 تعالیٰ عنہم است پس در ویش دلریش ممدوح در انجا حضور پر نور حضرت
 ایشان قدس سره اندکی سر بر میان فرود شد و همان جام مملو آب
 پیش خویش داشت تا که سر بر آورده عرض ساخته که این جام ربی کلام
 و ایهام طعام منرا نید که سوکنند است که با دنی الحال بی همان مهال
 شرط علی الشرطی آید حضرت ایشان قدس سره بر سوکنندش

گشته اند که نوعی صراحتی است که بوی در قریب که ای میسیم مدتی توقف
خواهد نمود که چند روز محطد حال جواریست اندک ششتم مخص با ستند
و بشار کردید و راجع شویم که حضرت ختم المرسلین صلی الله علیه و سلم را
دیدم که چهره نامشروع شسته اند بر ایشان سلام دادم و علیک السلام ^{داوود}
پس اگر چه از طالت وجه مبارک آن حضرت علیه و علی آله الصلوٰه و التحیة
کنایه ابتلاء متوسل و لی از جواب سلام سلامتی توام و العینب عند اللذخ
صاحب بعله توقف هرگز رواندا شسته نکر برداشته غزه بریح الاول ۱۲۶۴
روایت شدند همان روز وقت عصر نزد مشیر عمیر که قریب مشیر ابراهیم است
حقیقت از تقدیر خلافتی و صورتی از تعافل ناحیة بعله بر سر
که عبارت از اجار ستوره الماء باشد شکسته ورشته دل به
راکبان کشته و هر همه از حیات با شش و پوسی دست شسته و ناخذ
بر شوه صغیره مع اهل و عیال شسته بگرفته هر چند حضرت ایشان
قدس سره بسیار گفته که ایشان مجردانه در شوه سوار شوند که بگردد
بر میرسانم حضرت ایشان فرمودند که حیث است که یاران
را بمات و لفض خود را بحیات به پندم هر چه خواست از روی باشد
بر آن یاران اصطب را باید کرد تا که چنان نوران و غلبان آب
در شسته کردید که لفضت اولین بغزق رسیده داخل الماء کردید که کشف

آخرین بر آن حجاز سبب احتباس سکن کشتی در آن داناشتمند در یاج خود
 باعثه و مؤید به احتباس همان آوجیه مانده هر نام خواص و عوام بر آن تهاکی
 شب همچون در دست انگشتان استاده نالان و کرمان و حضرت ایشان
 باستماله او شان پردازان وقت صبحی همان ناحیه را ناخدا ترس که
 جان هم مردمان در کام نهنگان داده که عینت بود سلامتیشان بر حص
 پایان بعثت دیده چشم خجاله پوشیده باز آمده وقت یک پاس
 بر کشتی رسیده اولاً بحر این خود را سوار همان مشوه کرده باز حضرت
 ایشان بر اثر غیب نزول نمود حضرت ایشان منسرد که شب هم
 بسلامتی گذشته و عنقریب مدد مصطفوی علی صاحبها الصلوة
 والسلام بمای رسد آن ناخدا آنگاه حقیقت معنی ندانسته گفته که سکن
 بعثت بر حجاز و نیزان است اگر باد مخالف پیدا آید یکایک کشتی خنل
 در یافند خواهد کرد و بیدار بگردند زود درین مشوه سوار شوند حضرت
 فرمودند خوب اولاً مسکینان را ثانیاً رفیقان را بر کرمان رسان تا پس آخر
 بار من هم نازل مشوم بدان موجب شوم و بسیار مساکین را بدفعات
 بکنار رسانید ناگاه شرعی پیدا آید آمده حضرت ایشان منسرد
 که باین شرع کشتی که می آید اگر مسافرین است بر آن سوار شدن بهتر
 از آنکه بر بر نزول آیم آخر آمده که سیر بود صغیره و در و رایش غلبه گیره

اعظم آنجائی بصحبت رسیدند شیخ سلیمان از اولاد حضرت شیخ
 شادلی که در آنجا بودند ایشان بشتافته مجلس آراسته آن ناخدا
 خود را آزاد دیده نصف کرایه گرفته روانه پیش شد که از باب مندم
 از شدت باد مخالف طانت پیش قدمی طاق دیده و اسپ منفل
 در بند رخنه باز بعد هفت روز رسیده از آنجا دیگر گشته کرایه کرده تاریخ
 بیستم باز روانه شده اند که بسبت پنجم در عدن تشریف آوردند و
 باری زیارت شیخ عیدروس تشریف برده اند و از آنجا باز در نعلبه
 مسقطه سوار شده تاریخ هفتم ماه جمادی الاول سنک برود استند ماه و هم
 چنان مخالف ظهور نموده که اگر یک روز راه می رفتند و روز محبوس
 و سرد بودند که هیچ مفقود میشد گاهی نسرح گاهی ترح گاهی غم و
 گاهی الم رخ مینمود تا الغرض که تاریخ هفتم جماد الآخر محطه حال مسقطه
 گشتند و تاریخ ۲۵ باز آنجا در ساعت دیگر سوار شده در آن نصف شب
 لطمه شدت باد طوفان بد نهاد و سخت خوردند که جان از مهیب بوقت
 سخت سخت میکردید آخر بخیریت غره شب رجب خارج از شهره
 خنزیه کراچی دیده صبحی داخل بند وطن خود که از آن رکوب
 کردند گشتند و از آنجا باز مراجعت از راه بلده طیبه طبره برای شرف
 اندوزی زیارت فیض لثبات آنجائی نموده اند و بین راه

حضرت ایشان را مرض هضمه و با مع قی و اسهال و تشنج شدت
 تمام حاضر شده است با وجود شدت آن که از صد تا دو صد مرتبه
 اسهال وقتی میرسد گاهی از اثناء اللیل و النهار او را دو استغفار و
 لَوْ اَفْلَحْتُ بِعَدُوِّ عَنَّا عَنِ الْفِرَاقِ لَمُنْ رَا اَز دُوسْت نَدَا دِه اَنْدَر و ز می که از شدت
 مرض چهره حضرت ایشان سفید و ناخن دست و پامیل سواد آورده
 است با حدی از یاران پرسیدند که شاید که ناخن های من سیاه مینماید
 همان معتقد بر خطر آنکه مباد او را اسهال غالب آید میل بانکار
 آن سواد در جواب داد حضرت ایشان منغص جواب بوی فرمودند
 که تو می پنداری که هر اسان خواهد شدنی نی ما از آن طایفه ایم که او نشان
 هر دم من الله تائید است و عنایات میرسد پس با چنین مرض بیج
 خیالی نمی آرند هنوز مر ا حیات باقی است هیچ فکر راه داده در روز
 تخفیف یافته از گجه منزل برداشته اند که منزل بمنزل شفا رخ مینموند
 تا که بخیریت تاریخ پانزدهم ربیع الثانی داخل دارالارشاد لواری شده
 اولابزایرت روضه شریفه یعنی مقبره منوره سلطان الاولیاء مشرف
 گشته زیب آرامی سند مرحبت و دیهیم ارشاد و هدایت شده
 الحمد لله علیه و آله و علی اصنام البیان فی هذه المکان باید دانست
 که همه بیان و تبیان این اسرار پنهان این حج حضرت ایشان

ایجاز و اختصار منقول از رساله ذهب الجالیه است مع بعضی از دیوانه
که از روایت ثقات شنیده من لطلب التوفیل فی جمع الیها

فصل بیوم در حوال حج شریف بیوم حرم الشیطان

حج بیوم حضرت ایشان متاثر در ۱۷۹۰ واقع است درین مرتبه
فضلاء و علمای بسیار هم رفیق شان بودند که فقط برای کتابت
مرغوبه بر یافت برداشتند چرا که حضرت ایشان را شوق کتب
احادیث و تصوف فوق الحد بوده در هر مرتبه که سفر کرده اند کتب
عجیب و غریب می خریدند اندک یا مینویسند روز و شب سخن
حدیث و تصوف در مجلس ایشان مستدا اول ندیده الغرض
۱۷ ماه ربیع الآخر از مکان محل خود منزل بردار شده اند از
راه کچم ماؤومی تشریف برده و از آنجا در غنچه سوار شده بآن
محرمان و مرشدان ربی لغفور رحیم کو بیان روان شده
اول شب بقضاء الهی تحت غنچه را که اصلا کهنه بود از تلامس
امواج کالا فواج کسری و سوراخی عارض گردید که سبب این
بے تکلف در آن داخل گردید همه بجز بیان نوحه و سر یاد آغناز

نهاد و هر چند که آنرا بحیل و تدابیر بس کردند آغاز یزد از غلبه دخول الماء
 بند شد تا چار بر کرانش رسو داد و پروار کان رسیدند
 هشتت پاس متوقف شده جبر الکسر نمود و باز روانه شدند
 طوفان که لاحق شده هم بخیر بگذشته و در چهارده روز بمکلا
 رسیدند از آنجا باز در عبثه و دیگر تاعسدن و از آنجا باز در غلبه
 سیوم مبارک نامی عرب تا کامران اگر چه کرایه بسته تا حد شریفه
 بود ولی از آنجا که مملو مکر البصره و بیج و مستشار را بر هر بند در کار
 ویرت در ایصالش تصوریده حضرت ایشان بر آن مصابره
 نه آورده سامان و فقراء اکثری در آن گذاشته حضرت
 ایشان به مختصر اودم و خواوم در ساعیه صغیره کرایه بسته
 روانه شدند که بخیریت در جده و از آنجا در مکه معظمه بتاریخ
 پنجم ماه رجب المرجب رسیده محلل از حرام گشتند بعد از آن
 هجده بطول مدت قریب یکماه همان فقراء و سامان بسینه
 رسیده پس از آن جاتاریخ هجده ماه شوال روانه مدینه شریفه
 شدند ناگاه شبیه در راه طایفه اعراب که سه چنده از ساربانان
 قافله بودند و فیما بین ایشان از قدیم الایام تقاره منازعت و
 مناقشت مینواختند و از مدت طولیه برای این بدویان ساربانان

وقت فرصت می بستند بر قانس که رسیدند ساربانان او نشان رشتند
 تمامی احوال منحصرت پیشینیه عرضداشتند و گفتند که او نشان سه چند
 از مانند لهند از کسی زنده نخواهد ماند پس از فوت ما نهب القافله بهم
 متیقن الغرض که ساربانان هم مسلح شده پیش قدم از قافله مقابل
 سرد آمدند حضرت ایشان در کمال انتظار منت داده اللهم لکم
 الخیر والخیر من بدیکم والشیر الیکم اذ وقع البلاء فرمودند تقدیرت
 خداوندی حقیقتاً و بخرق عادت حضرت ایشان ظاهراً همان معاذان
 قدیم بعد قال قبل طویله بدون اضراب اسلحه باز دوست جانی
 پیدا شدند بکم و لکن اللدائف بینهم اخلاء یکدیگر گشتند و
 بخیریت روانه گردید و در طیب طاهره رسید و در طیب طیب همگی
 روزهای ششمی و پنج توقف افتاد و پیش از آن در مکه شرفه
 سیام ماه رمضان که ادا فرمودند هر روز بعد العصر عمره می گرفتند
 که عمرة فی رمضان تعدل حجة منمومن حدیث شریف است
 و قبل الی رمضان زیارات خارجه الحرم کالمولد و القیس و الفاعلی
 الحراء و النور و غیرها در حجه بدست آورده بودند و
 از مدینه منوره باز بزمه ماه ذی حجه در مکه شرفه آمدند و حج
 شریف تاریخ نهم ذی حجه روز جمعه بر عسرفه ادا فرمودند

و مرحبت از راه مستقط و رجا ز سده دقلیم هوامی و از آنجا به بند در مادوی
 کچم نموده ۱۶ صفر ۱۲۴۴ با از تشریف شریف در مکان مقدس خویش
 آورده اند و درین سفر مبارک حج این جامع را عمر سیزده سال مهبت
 در مکان عالی خویش بشیر طمعاً و منت استخارجات متکثرات
 جانشین کرده رفته اند و با وجود صغرین اجازه ارشاد طالبان
 داده اند و از آن جا از عرب شریف بعنایت نامحبات بیخسته
 اند که تبرگاکلی از آنها می نگار و دو هویدا

تقل مکتوبت رفیق خیر الشیخ با جامع گانند

بر خود از سعادتت یار محمد سعید مدظله در اسله شتمله بر سیدن اشیائی
 رسوله این طرف و اظهار دید تصور و خرابی حال خویش نوشته
 بودند رسید بر خود ارا تنک دل نشنوند بقبض و تنگی دل ایشان
 و از دست نروند و صبر بر آیند صبور می مایه امیدت آرد
 تنگی دل وسیه روی و خرابی خوب افتاده است شکر این معنی را
 بجا آرد این صبر تلخ برای مریض تسلیمی میدهند که سیت برین
 جهان که از هوای و هوس برآمده خرابی و ضلالت خود بصب العین

و مد نظر خود و در صاحبان روضه معذسه قدس اسرار هم منبر بوده
 اند هر چند ظاهر حال مردود نزد پریشانی نرد در باطن مقبول نرد و
 هر چند مجبول نرد در قرب حق نرد و یک تر جامی گوید
 سیاهی را بود و در سپیدی قال الله تعالی و ایدة لهم
 اللیل منسلخ منه النهار از تاریکی تاریکی سپیدی بر آید هر چند
 تاریکی غالب نرد و نتیجه سپیدی آن روشن تر آید در کتبوات
 است که قبض و بسط هر دو جناح این راهند در قبض سیر جمالی سیر بیغ نرد
 که از غایت سرعت و تشکی مفهوم نیست لهذا تشکیلی پیدا میکند
 و در بسط به تفصیل است که مفهوم طالب کرد و دو خوشدلی پیدا
 کند مانند سیر مرکز دایره که اجمالی و نامفهوم است و سیر در محیط دایره
 مفهوم و واضح است اگر محال از کمال یاس سیر نمیشناسد لیکن چون
 یاس پیدا کند دلیل بر سیر او پیدا و مقصود حصول سیر است و اند یا
 نداند و مقصود به سیر است نه بعلم آن نرد و حضرات نقشبندیه اجمالی ^{فضل}
 از تفصیل است از یاس تشکیل میشوند که این یاس از ملامت اندون
 است و ملامت اندون منتهی تا عجز و برکات است
 ملامت شحنة بازار عشق است ۴ ۴ ملامت صیقل زنگار عشق است
 خوشنار سوانی کوئی ملامت ۴ ۴ که بستاند ز غافل دل غمت

ملاست بائی عشق از هر کرانه ۴ ۴ بود کاهل دلا ترا تا ز پیا نه
 نظر ترحم حضرت رحمة للعالمین بر همه اولیاء عالم و بر آن بر خوردار
 کیسان است حجاب شما آن عقلمت است اگر عقلمت از
 میان خیزد همه مقصود که روز اول موجب و ارشاد داده اند محصل است
 به بنید نگاه توجب که روز ارشاد ازل و ابد شمار دیده داده
 اند کبرم و رسم خود این دلیل کافی بل بس کافی است بر سعادت
 مندی آن بر خوردار و در آن بوجه تخی از ذات بی چون حقیقه حقانی
 که اصل ذات است در روح شما نخبند که از مراتب نهایت ذات
 است آن تخم صادق هرگز ضایع نشود اگر چه امروز بسبب غفلت
 نمی نهند اما شعله نار صادق است بار سبزهای را بر ناک نار
 می بر آرد آن نور پاک که در قلب شما ودیعت است در مرتبه
 آن نور بی چون را باید طلسم سبید و نام آن نور بی چون نام الله است
 که ذکر آن می کند چون صورت مرشد عین در یامی آن نور بی چون
 است و وجه الله است انصورت وجه مرشد را آن نور بی چون
 باید دانست و معنی اسم الله انصورت وجه مرشد باید دید که
 جسم مرشد در نظر ظاهر و فی الحقیقت جسمی ندارد این جسم
 مرشد در نظر مبینندگان موجب اعتقاد متخیل شده می آید

و مرشد که فانی نسبت لایعین و لا اثر است از اصحاب کرام بعضی
 را پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم چون آفتاب منظر می آمد موجب اعتقاد
 و بعضی را بصورت قمر و ابو جہل لعین گفتی که بدترین صورت
 محمد است صلی اللہ علیہ وسلم پس این صورت محسوس
 صورت اعتقادی است قال اللہ تعالیٰ و تراہم منظر و ن
 الیک و ہم لایبصر و ن و محمد فانی بصورت است که مذکور
 مرشد را جسمی نسبت به کسی را آن صورت خیالی اعتقادی است که با خود
 بخانه خود برداشته می رود و در جای سندی ہم یک صورت اعتقادی
 است که نشسته است با نیر ببطامی قدس سره را تعینائی و کاروائی
 مریدان او میزدند کسی که در روی با نیر زد و رویش مجروح شد
 کسی که در بازوی با نیر زد و بازوی او بیستاد با نیر زد، هیچ نشد
 آن جسم با نیر زد نبود آن جسم اعتقادی بنیت دکان بود و با نیر زد دوم
 بود که او را هیچ نشد مگر این وجه مرشد وجه اللہ است که در دل باید
 داشت سر پایا دواب شده و آداب چهار است

آداب اول

آنکه مرشد را یقیناً حاضر و غایب با خود باید دید و ادب حضور مجلس
غائبانه هم جایباید آورد و حقیقت مرشدان نور ذات است که جزئی
نشود و آن نور ذات در وقت توجه در دل مرید و رعیت شده است
پس مرشد با او است و خدا با او است و رسول با او است از ایشان حیا
داشته سراپا بادب باید بود چون این حسن ظن و اعتقاد
دارد صورت مرشد علی الدوام دامن گیر او گردد

آداب دوم

آنکه صرف التوجه من کل وجه الا الیه غفلت بکدم هم نباید نمود و بغیر روی
او التفات نباید نمود و روانباشد که او متوجه این طالب در خانه
اندرونی تشبیهی شسته باشد و این غافل در بیرونی غفلت بگذرد
حیا باید نمود دست پیر از غائبان کوتاه نیست دست
اجب ترقبضه الشد نیست ذکر تشبیهی همین تصور صورت
است علی الدوام درینوقت جمیع فیوضات که بر مرشد است
بطریق الغکاس بر مریدی منتقل و مرید بعینه پیر میگردد که معنی
فنائی الله است

ادب بیوم

انکر رویت کل فیجز منه ولو جاء من رسول الله صلى الله عليه
وسلم ولو تعلم العلم الظاهري من غيره ولو كان صلوة او عبادت
ولو كان الحسن في جميع الخلاق فانه كله حسن المرشد في الظاهر
وان كانوا اعدى المرشد في الظاهر لكن من حيث كونهم مظاهر
للمرشد اجزاء الحسن المرشد تجلي في بيوت العداوة والله اعلم

ادب اسم

انکر اعتقاد انکر ذات پاک خدايتعالی که کنز مخفی بوده است لا یشار
الیه باشارة ولا یسمی باسم ولا یمتاز فی تلك المرتبة
الصفات عن الذات نزول کرده در مقام وحدت امد و صفات
از ذات متمیز شده و هر صفتی در خانه علم حق متمیز گردیده معلوم
الله شده آن مرتبه تنزلیه علمیه متمیز ذات مسمی بحقیقت محمدی
شده و آن حقیقت محمدی همیشه باقی است و معنی محمد و روح محمد

آن ذات است که همیشه حیات است و آن معنی محمد اول بر آدم آمده
استدائی دایره حقیقت آدم بوده و پشت پشت بر انبیا پی
آمده و وسط و مرکز آن دایره وجود محمد صلی الله علیه و سلم گردیده که
مدار همه دایره بر او است و نصف آن دایره اقطاب است
محمدی که حاملان آن حقیقت اند و معنی محمد را حاملند بل بعین معنی محمد
اگر چه رسولان نیستند حضرت خواجه عبد الاحد گوید **س**
و حدت این دار محال است که خالی ماند **۴** کریمی رفت چون منصور
و کریمی بچو شد **۲** مراد از چو منصور حال حقیقت محمدی است مخدوم
عبد الرحیم گوید **س** ای وجود هر دو عالم شمس گیتی یکمان
گاه آدم گاه احمد که بود محمد زمان **۱** یعنی قائم گشته هر دو
عالم و حال حقیقت محمدی یک جسم رسول مقبول نیست گاه آدم
گاه احمد رسول گاه محمد زمان است قدس سره پس اعتقاد
آن باید داشت که مرشد من حال حقیقت محمدی یعنی ذات تفصیلی
است و **بسم** ذات حق **بسم** محمد است
بعد این اعتقاد ابواب فیوض کثرت
شود و بدون خراطیقتاد
بسم

فصل چهارم در بیان حج شریف چهارم حضرت

ایشان قدس سره

صبحی است سیخ دوم ماه رمضان المبارک ۱۲۸۶ روز دوشنبه بیست و نهمین
 شریفین زاید شرفا و تعظیمات شد الرحال از مکان جنب مثال خود فرموده اند
 این سفر حضرت ایشان نیز از راه کچه بند را دوی واقع شده است
 درین سفر این جامع کلمات با حضرت بابرکات هم کاب بوده است
 آنچه از حوارق و احوالات و کرامات و آیات از ایشان دیده اگر همه
 را بقلم آورد دوستان در زمانه آنرا انکار گیرند و معاندان بر حدال
 و عناد خیزند لکن بحسب کلمه الناس علی قدر عقولهم نمیدی از آن
 احوال را بقلم می آرد که بطالبان صافی نهادار معانی باشت و صادقان عقیدت
 نژاد را اثره نهانی المقصود که در عالم صورت مثال خواجہ احرار آن قائد هر
 احرار و ابرار قدس بر ما تخم بسیار باوقار میداشت تند پس با تخم و شوکت
 و عساکر مردیان و وصولت در بند را دوی رسیده اند سیادت پناه
 نجابت دستگاه اختر برج نقابت گوهر درج نجابت سید حاجی محمد

شاه که در آن بندر محوره مسطوره از خلفای عظمای حضرت ایشان است
 قدس سره حق خدمات و کدوئی نیازات بجان و جان بجا آورده
 تاریخ سیزدهم یا چهاردهم بسواری غنچه لنگر بردار و در بنور کشته اند بعد
 پنج شش روز طوفان فوران بعنوان آورده که جان بچریان چون ماهی
 بی آب می پیروز هر کس شسته امید حیات گسسته می تصور دیده ولی حضرت
 ایشان بار بار تکرار متوسلان خود را بدلسری می پرداخته و دلاسا می ساخته
 که تائب نامتای از توفیق الهی تشرین ما است غم نخورید **س**
 چه غم دیوار است را که باشد چو تو پیشینان چه باک از موج بحر از چو باشد لوح کشتیان
 بسا اهل ارادت و یقین را بپرکت وجود مسعود محمود حضرت ایشان قدس
 سره تقین بود که هرگز نتجیب آسزین از شدت بلا بحر حسن
 العاقبت نخواهد بود آری چنان شد که بقدرت کامله قادر علی الاطلاق
 اشتداد باد نخبه را خود موافق و قائم الی دیار المحبوب کو یا بیشتر شد که
 ۳۴ روز غنچه لنگر انداز سلامت و حصول آن در بندر مکه کشتند و
 شنیدند که درین طوفان چسبانه بعلیه و غنچه و ساعیه صغیره و کبیره مکسور و
 مجبور بر این بندر رسیده اند از قدرت خداوندی است که این یک
 ساعیه سلامت از میان ایشان بر گران امان آرمیده است دولت
 علیه مکه حضرت ایشان را بسیار تعظیم و تکریم در قصر مکه و خانه علیا

که برکنار محمد بخار داشت مترقی بنایند و اصناف حرمت یافته
 بجا آورده بوده آن ساعده را که تا اینجا منزل میعاد داشت گذشته
 ببله دیگر ما گمراه نمودند که بود عید سعید رمضان گذشته که عبارت از غره
 شوال خوش فال است بر آن سوار شدند و بیارنج ششم وقت عصر
 در بندر عدن رسیده در اینجا نزول فیض شمول باستقبال
 مریدان صادقان معتقدان و آلان فرموده اند در اینجا از سب
 عدم وجدان ساعده گمراه است روز لوقن افساد صورت ایشان را
 که کمال اشتیاق بصد از واق ببلاد اشرف میداشتند نهایت
 اضطراب از لوقن عارض میشد از امری که با مرض قد اهلک
 الله اهلها باجد و السیر اخراج الطارانی عن ابي امامه و
 انه لا لوقن خوش نفسی افتاد از ترس هشتم تاریخ یازدهم و شب فجر
 باین جامع فرمودند آیا بدد الاهی بهما رسیده است عنقریب
 دروازه راه معسوق میگذارد که امشب صورت روح القدس را
 دیدم پرسیدم که آیا برای چه تشریف فرزند است جواب داد
 که برای اعانت شما الی حق جهان است که صبحی همان روز خود بنمود
 مبارکتابی تا خود اعرب آمده بگویم ببله بنده که چه میدادیم نگریدم
 روانه شدند در آن هنگام از آن ما خود پرسیدند آیا یکسر روانه کرده
 که بندر مقصود است میثوی تا الغامات شایسته حال
 فرمودیم که ما میدیم تا خود الکالا آوردیم نمرت تجارت

که بار نعلبه است بر بنا در صغار و کبار فروختنی است از این معنی که رفتن
 متعذر و نامتصور هر چند که ما با حضرت ایشان بومی بسیار قیل و
 قال کرده، هیچ خیالی نه آورده و از زبان ابستة او جز فرزند انکار نه زود
 حضرت ایشان فرمودند که این ناخدا ناخدا ترس را خدا چنان بلای
 در پس داد که جلد راهی باشد **۵** خدایا شر بر انگیزی
 که خیر ما در آن باشد و ورنه ازین توقف بر بنا در حج هم
 قضا میشود و حکم الله تعالی چنان شد که حکم سلطنت عثمانیه در مالکش
 چنان تنقید یافت که بر سر بندر نعلبه حجاج رده روزت سید نظر باید
 داشت که حجاج مریض از صبح آشکارا و معلوم کردند پس صبح را
 رخصت و مریض را تا صحت مانعت باید نمود و جدی متقید منظور
 نعلبه را داشتندی که هیچ کسی از بنی نوع انسانی فقط تکلم از دور
 با او از ملبس در هم با نعلبه که نو آمدگان در بندر باشند که ازین
 خوف ناخدا لاچار توقف و تجارت بر بنا در گذارشته فقط
 دور روز در حدوده استراحت کرد و پس سراسر در بون میلان
 به بنا در بغزه ذمی قنده در بندر جده تشریف برده شب سیوم
 وقت عصر تزیب غروب در مکة معظمه زاد الله شرفا و تعظیما
 رسیده اند و در بندر جده اعزائی احبائی و معتقدان و اخلائی انجامی

و کلمه مظهر رسیده معصاف و دوشش بوس شده اند و بعضی اکابر عرض
 ساخت که باستقبال حضور ثانیاً بر منزل حده تجمل شده بسیار و مراد
 خوش سیکر و خسیل و بغال لشوکت بر کمال حاضر میشویم حضرت ایشان
 قدس سره بکمال نیازی انباز در حبه عجز طراز شده فرمودند که نی
 برای ما فقرای حسین قوانین و آئین سلاطین هرگز نه سازد
۵ ما برین درین پی شوکت و جاه آمده ایم تا از کف حادثه
 اینجا بپناه آمده ایم تا ولی بان یاران اخلاص کیشان خود بخود تجمل
 و شوکت و ستوران مزین صولت در جده رسیده استقبال نموده اند
 پس حضرت ایشان چون او شان را دیدند فرمودند که من بسیار
 ممانعت کردم اما چون خود بخود او سبحانه تعالی همه را بامی فرید
 و عزت می بخشد شکر او بجا باید آورد پس این رباعی خواندند
 چون بعبود جوانی از بر تو با بدر کس نه نم از در تو با همه را بر دم فرستاد
 من نمیخواستم تو میدادی تا العرض که همه ارکان و احکام و مناسک
 طواف و صفا از صدق و صفا بجا آوردند تا می شب جمعه تاریخ
 چهارم ذی قعدة در حرم محترم ادا فرمودند شبانه سحرانه طوافات
 حسب الطاق می فرمودند و در حرم شریف اکثر سمر اقیه و توجبه
 باطنی اشتغال میداشتند نماز صبح با امام شافعی وقت تغلیس خوانند

بعد از آنکه در حضور حضرت
 بی آنکه از آن بزرگواران
 ۴

تا طلوع آفتاب عالم کتاب سر بر سر بیان بمراتبه جهان می نشستند
 پس تلاوت قرآن موظفه و سائر اوراد مستمره یوسپ را ادا نموده
 بر جایی خود که کمری بودی آمدند و مراتب بعد العصر در حرم شریف
 متوجه االی البیت می نشستند رسم حلقه مردان که صفوف کشیده پیش
 مرشدان متوجه پیش خود می نشینند در هر دو حرم سریم جائز می دانند
 و مردان معتقدان خود را امر می فرمودند که صفوف بسان ترتیب نماز
 مفروض کشیده با و یا و راء ما متوجه االی البیت نشینند **ه**
 بنده باید که حد خود داند روزی در حضور حضرت ایشان همین تذکره
 افتاده که در حرم شریف بسیار شیوخ طرائق بعضی بمراتبه حقایق
 مردان را حلقه کنانیده اند که مردان متوجه بوشان سر بر بیان اند و برخی
 بشاکردان در حلقه مطوقه در وجه و تو اجد و رقص و غنائی نشسته و
 نبدی بجای تلپیدان ایستاده همگی شعر قوال در رقص و انترعاج از خود
 بدر زفته برخی از ان همچون مرغ نیم بس در فناده غلطیده اند و حضرت
 ایشان بسان عوام بپس و جماعه مهر بر لب دوزالوا از ادب صف
 کشیده چه سنی دارد فرمودند که ما بدین ماموریم و شاید که او شان بدان
 مامور باشند پس فرمودند که با و اسب شرعیه مراقبه طریقیه مردان در حلقه
 مرسوم کنانیدن و معتقدان را متوجه شیوخ بر عایت شریعت و طریقت

تشستن اگر چه جائز است ولی حیاء علم و تربیت و ادب سموم نرسنت
 کعبه معظمه بار ازین همه واپس میدارد **۵** دل آرامی که داری
 دل درو بند **۶** و اگر چشم از همه عالم فرو بند **۶** و بوقت
 نماز را بدون عذر شرعی در حرم سریم جماعه ادا مینموزند و نوافل تحب
 و او را دلپذیرم که کذلک ولی درین عبادات لیل از منو سلان
 و رفیقان خود هم بها امن خلوت و عزلت میگزینند و اجتناب
 می ورزیدند باری از زاویه شمالی محاذی و قریب باب قطبی
 عبور حضرت ایشان افتاد بجامع کلمات همان زاویه نمودار کرده **۷**
 که باری پیش ازین در حج سابقه شبی از علالت مزاج و بیداری تمامی شب **۷**
 کسالت درینجا آمده اضطجاع نمودم و سایر مردم هم بسیار خفته دیدم
 بر آن قیاس آرمیدم و اراده خواب نداشته نعاسی اقل قلیل در چشمان
 راه یافت دیدم که شخصی بمن میگوید که ترا قیاس بر این اشخاص کرده
 درینجا نعاس نمودن و بی خواب خفتن هم نبایستی الفور برخاستم
 و استغفار پر خوانستم بعد از آن گاهی اضطجاع خالی از نعاس و خواب
 هم در حرم محترم نه نموده ام و هر بار که بر این شرح آهسته ترین که این جامع
 حاضر خدمت ایشان بوده تشرف می آورده اند باری داخل بیت
 عظمی میشدند همراه خود جزا شخاص تسلیل معدود از منو سلان و رفیقان

کی برزند و باز در حمام و یا کبر است دل شدن سوء ادب بیدیدند و در
 البیت حسب السنه نوافل و عبادت سجایم فرمودند و چهاره طرف
 مشرق از مصلی حنفی مقابل رکن شامی سحر استبل الفجر و متصل ستونات
 حرم مسقف شمالی محاذی باب قطبی و مقابل میزاب بعد الفجر و طرف
 گوشه شمال از مصلی بالکی بعد العصر الی العشاء غالباً می شستند تاریخ
 هفتم ذی حجه چرام حج از حرم سیریم بسته روانه شده اند اگر چه مروی
 و مروج خسروج از که معظمه تاریخ هشتم است ولی حضرت ایشان از
 سبب از دحام الاکلام و عروض تکلیف در آن از باعث متابل بودن
 شان درین سفر کیش پیشتر خروج از که معظمه فرموده شب هشتم در منا
 متوقف شده شب نهم بر عرفة منزل انداز پی عرفان ذاتی گشته اند
 و میفرزند که از منافع عاقبت اگر کسی از یاران پیاده تواند بود و در چوخت
 تراست و چه مرغوب تر احادیث شریفش بسیار وارد اند و فضیلت
 از رکوب درین مشیار و میفرمودند که من مصطر و مرصن شدم و در نه حضرت
 خواجه ثانی قدس سره السامی باری از جده تا که و از که تا عرفان راجل تشریف
 برده اند نه رکب و درین وقت حضرت ایشان قدس سره از وضو وضو
 و سعال کمان مبتلا بودند که مدت سه چهار نفس انسانی برابر سرفه آرام
 نمیداد صبحی روز جمعه بر جبل عرفه رسیده زیارت یک یک

نموده اند و تبرک از ان اکنه متبرک که گرفتند شب و هم در فرود
 فقط بنفسه بدون اهل و عیال مع دوست رفقای منزل داشته
 اند و این دو لبانی ملح البصر در البصا پر الوارشان تارکی کناس
 هم راه نیافت است با وجودیکه بیماری مسطوره بحمدی طاری
 حال فبین سگان شان میبود که تا جمره صغیره که متصله کاخ کرایه ایشان
 بود هم رسیدن و رمی نمودن زهی دشوار و سوسلی کران بار میبود در
 این احوال باز که لای ذمی حجه سر زنده از محمد عبدالرحمن نامی حضرت
 ایشان قدس سره در عمر چهار سالگی در مرض جد رمی از این جهان
 پیرو نمودار سبب اندوه مفارقت و حزن بحسب اولاد که اینچنین
 مفارقت رسول الله صلی الله علیه و سلم هم قائل سخن بفراتک
 یا ابراهیم لمخزولون نمود و از یعقوب او سجانة و لغال لای بقوله و ابیت
 صیناه من الحزن جز فرمود علانت مزاج و مانج که اصداقرین
 حال فیض مال بود و وحیت بد باشتداد و او آخر عازم زیارت فبین
 بنسارت نجات اشارت مدینه منوره کشته اند طاقت صورتی
 بر شرمی در آن هنگام بیخواستن و قدم برداشتن هم نمیداشتند
 با وجودش هم یاران صورت بین را که از ظاهری مشورت سفر
 ایشان را سبب مشقت میدیدند و منغص متبرک اوند و میفرمودند

که تقبیل آن آستان علیا نشان خود را واء در دو بیماری من بهست
 آیامی سز که بیمار را از علاج و مالفعت کرده آید **س** در دمار و واء
 رسول الله صلی الله علیه وسلم چنانچه تاریخ بیت هفتم و محیب
 که میعاد شد الرحال قوافل بود حضرت ایشان را بر چهار پایه خوردک
 نشانیده برداشته در پله شتد ف سوار کرده ایم و دانما بر این
 سفر آخرین در ثانی پله شتد ف بکمال عنایت و کرم این خاکسار جامع
 را مینشانیدند **س** اگر هر موی من گردد زبانی زاورانم بهرمو
 داسانی نیارم گوهر شکرش سفتن سرموی
 ز احسانیش گفتن و از راه فرعی که در آنجا معروف است براه
 امین کریمین شهیدین رضی الله عنهما است راهی شده اند و بر
 منزل آن بدر کمال را بر چهار پایه پائین میگردیم و سوار مینودیم تا که هر روز
 تحقیق حضرت ایشان روی بداد و درین راه زدکوب حجرو
 چوب از دست بیرحمان اعراب قاطعان طریق بر حاجیان سچارگان
 بیار بود چنانچه روزی وقت داشت شخصی کتیمی صاحب
 حسن و جمال و امتعه و مال را که از اقطار قوافل سپد کام برای قضای حاجت
 یاز و در افتاده بضر ب اجماع کسور را سس و بخرج البدن گردید
 و خادمانش و غیر نامردمان قوافل بر سر یادشش دویده نزدش سیده

دیدہ کہ بی طاقت لاشہ وار بر فرشتہ زمین افتاده و در خون از سر
 تا پای آغشته فریادمی نهاده برداشته همراه قافلہ نمودند بعد از چهار
 روز شرف بنیارتش در مدینہ منورہ زید العقیما کردند و در آنجا
 جان بجانان تسلیم نمود حضرت ایشان در آنوقت کہ بحر وحش
 دیدند این مصراع چند بار بار تکرار کردند **س** راه تو خم در خم
 و صد اژدها در ہر خمی کویک پس فرمودند سبحان اللہ جمال محمدی صلی
 اللہ علیہ وسلم چنان جمال است کہ صد جان بر کف و مال تلف
 کرد پی اومی آید بی این مردن بہ از زندگی است و این تلف المال
 بہ از پائندگی و باز وقت اصغانہ و وفاتش کمال حزن فرمودند **س**
 عنیت ہست مردن پیش جانان کہ اولی کلک قضا و دست بانیت
 باری در شرف متوجہ بہت مدینہ منورہ زاد ما اللہ شرفالشتہ -
 سخن مرض خویش و فراق بہا برفت فرزند میگردد در آن میان در چہرہ
 عالیہ ایشان قدری تغییر وارد است مہنوم مہنوم کردید و فرمودند
 کہ من عاشق محمد رسول اللہ و بندہ اویم صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم و
 اورا مہنوم و از حق سبحانہ ہم اورا خواہم و اینکہ غم و الم از وفات
 فرزندیم عبد الرحمن جبیلہ اللہ ذخیرہ گنابرسن طاری است گویا خود
 بر خود تسبیح کرد ۱۵۰ م کہ روزی در وطن بعد تہجد برای حصول سعادت

زیارت فیض بشارت مصطفوی علی صاحبها الصلوٰۃ و الخیرینہ و در بارگاه
 مجیب الدعوات التجا و الحاح آوردم کہ در خاطر من سخت تنگ کہ زیارت علیہ
 ترا حاصل میشود ولی ابتلائی بلبائی، ہم در آن هنگام اگر از او سجاہت سوال
 دفع بلائی و ایلام و حصول محض النعم لفضل و اکرام تمام کہ شایان شان
 علام است میرفت تا البتہ بدرجہ اجابت میرسید اما بحسب التقذیر یضحک
 علی التذیر باز سوال دفع السبلاء بر زبان نرفته خود خاطر از کمال شوق
 و شفقت آن زیارت بتمری اشارہ بر آن رفت کہ ابتلائی و بلائی ہر چه
 رود کو بر سر رود و لو کان وفاتت ابن من ابنائی لیکن بان شرف
 اشرف مشرف کرد پس از آن چہ پیمان پر آب فرمودند **س**
 ما یم کل وللا صحرائی مدینہ **و** ما داریم بدل و اع تمنائی مدینہ **و** ما
 و ہم شبی کہ بروزش داخل مدینہ منورہ زادہ اللہ تکریمایشون باری
 محزون جنان و اشک ریزان این غزل مکتوبہ بولیہ جامی را کہ
 کہ یادداشتند اظہار کردہ پس از اسلاف اکابر خود منقول کردند کہ مریدان
 در راہ پیر آمدن و رفتن بر شیوہ نساجی وقت تار بود باید پس پیر من محمد
 رسول اللہ است صلے اللہ علیہ وسلم و بس اگر چه ترسبت یافته اسلاف
 خود مولی درین وقت ہر چه پیام از او صلے اللہ علیہ وسلم میایم **س**
 در پس آئینہ طوطی صفتم و اشتہ اند **و** ہر چه استناد ازل گفت بلو میگویی **و**

و عن نزل جامی رحمہ اللہ این است **۵** لی صیب عربی مدنی قرشی
 کہ بود در دانش مایه شادی و خوشی ہا ہم رازش حکیم او عربی من عجبی
 لاف بہر شہرت ہم او تہ سستی من صبتی ہا ہا ذرہ وارم بہو اداری اور قص
 کنان ہا ہا تا شدہ شہر آفاق بخورشید و شہ ہا ہا گر چہ صد مرحلہ دورا
 ز پیش نظرم ہا ہا وجہ فی نظری کل عنادہ و عیش ہا ہا صفت بادہ
 عشقتش ز من مست پیرس ہا ہا ذوق این می شناسی بخدا تا نخست
 مصلحت نیست مرا سیری زان آب حیات ہا ہا ضاعت اللہ بہ کل زمان
 عطش ہا ہا جامی ارباب و فاجرہ عشقتش بزوند ہا ہا سر مبادت
 کر این را ہت دم باز کشتی الغرض تاریخ ہشتم محرم ۱۲۸۴ روز جمعہ شرف
 بشرت زیارت علیہ و سجدات در مسجد نبوی شہادتہ انداعزہ ربیع الاول
 در طیبہ از طرف باب جبریل محاذی مواہبت شریفہ در قصر کرا یہ
 مسکنت داشتند چکانہ نماز مفروضہ و لوافل سحر یہ و مراقبہ صبر و صمیم
 مع تلاوت موظفہ در حرم سیریم نمودند خصوصاً ہنگام سحر لطرف مشرق
 در حرم یائین از پائہا مصطفوی چپندی بجنوب از باب جبریل
 بہجد و مراقبہ میداشتند و قریب اذان الفجر در مسجد نبوی رسیدہ بہت
 و فرض الوقت ادا میکردند بعد از نماز تا طلوع آفتاب مقابل مواہبت
 شریفہ می نشستند و تلاوت قرآن و اوراد موظفہ بعد از ان بزحمت

بر حد حرم مسقف محاذی و قریب مکان جلوس اعوانت چندمی بمغرب
 ازان نزد ستوی منتهی بجای آوردند و همچنان بعد الطهر و العشاء در اینجا
 تدری مجلس استراحت میفرمودند و بعد العصر الی المغرب الی
 العشاء بطرف مواجم سرد در کریان میبودند و هنگام مراجعت به تجاه مواجه شریف
 چنان حالتی بروزت کرامی سامی حضرت ایشان ستوی میکردند که از خود بدید
 کشته منصف بالصباع حقیقت میشدند هر که دیده باشد عارف این معنی میکرد
 والاف لاذن سمعت ولا عین رات ولا لسان تکلمت به فافهم قتال
 و در آنوقت که سب بودن موسم کرام از حرم بر طیبه غالیجات پیشی
 کشیده بجایش حصیر یغنیس کتده بودند و آنرا باز بکدام مصلحتی باشا معروف
 بشیخ الحرم مدقوق بمیخ نامی داشتند که و اما مفروشش میانند
 کناسان کارکناسه را بالائی فرارش اختیار میداشتند در آن حصیری
 مفروش تکون دکن فسافس بکثرت پیوست سجده کز ازان را از طرف
 مواجه علیها صلی صاحبها الصلوة و التحیت ساعتی شستن متعسه بل متعذر
 می شد اکثر زوار بپا برقرار پیش مواجه آن سرور سالار علی الصلوة والسلام
 ماوار الدیر الدوار عبرت در طافه استطاعت زیارت کرده اند
 میکردند در آن حالت هم حضرت ایشان تدریس سرور به از نماز شافعی تا قریب
 بوقت صبح و بعد العصر که در آن جابر نصف ساعت در هم نجومی ادا میکردند

جامع خادم همراه ایشان بود چون بر این محل که قبر شریف حضرت
ایشان قدس سره در نیوقت در آنجا است به نیت زیارت
حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره آمده ایستاده اند و قدری بشو
فتوحات روح پر فتوح حضرت خواجه کردید ختمه فاتحه و غیره
داده مراجعت کرده اند بجامع فرمودند که در اینجا عجب رحمت و
انس خداوندی است و جواری مصطفوی کدام سعادت مندی و
اقبال مندی باشد که او را حاصل کرد و الا **س** سکنند را
تمی بخشند آبی **ب** بزور وزیر نسبت این کار **ب** **ب**
و این مناجات مصنفه جامع را خوش میداشتند و نخیف را بخوانند
پیش مواجبه امر میکردند و بی بده **س** ای ختم الرسل
اجمع رؤف اشفاق الاعم **ب** **ب** بنی فکرت شرفک البدیج به لحن
القدم **ب** **ب** یور وجهک الظلمه شمس ضحایا **ب** **ب**
فضوک منه مندرس ضیاء البدر و النجم **ب** **ب** خرقه الحجب و الا تارن
نور و من ظلمه **ب** **ب** رایست الرب بالعبینین فی الاسراء ملتهم **ب** و مثل
الروح حسبک طاهر ظلمه لذا عدا **ب** **ب** فدرک العقل عن ذاتک کعب
الشدنی حرم **ب** **ب** نبیام رسلا قد کنت عند الشدنی عنیب **ب** **ب**
و آدم کان فی سلسال حمی ساکن العدم **ب** **ب** و من دیک فقط

غرقوا الرسل والانبيا اجمع يا وجرک من فبوض الحق بالامواج في اللطم يا
 صلوة الله عليه يكون ابدوا وازلا يا بكل اللحم اضعا فالما في اللوح والظلم
 على كل المراتب لك من الارواح والجسد يا على ايدي الملائك نازل
 من بارئ الشيم يا كذلك آ لك الامجد والبيت والصحب يا
 ذوى اسرارك العظمى اولى الاعلى من الهمم يا حقير الحال فلس الببال
 يا بك جاء ملتسا يا فكرمه وشرفه يعين اللطف والكرم يا بترايق من
 الانوار والاسرار خالصه يا من الوسواس للحناس والهفوات كالشم يا
 ودارك يا حبيب الله ميت الارض بالاجيا يا فارسل من سحاب اللطف
 ماء الفيض كالديم يا وقهر كل اعداء خصوصاً النفس الاعداء وارويه لشرب
 السر والالوار والحكم يا ووصله بسر السر نور النور من غيبك يا
 وزده من لطفون الغيب اسجال من العلم يا وتوجه به نجان الولاية من
 عنانها يا وهب ارث الحقيقت لك بالفضل والكرم يا وحب الذات
 ايضا موجبا لعبودة صرف يا سوال منك يا خير الرسل يا شافي السقم يا
 ويسئل منك حبك من حقيقتك الذي منه يا يعنى الدمع من صدمتك
 الذي منتظم يا وكن موكل بالان والاحوال والصعب يا شفيعا غافرا غوثنا
 منزل التعب والالم يا ودارك يا حبيب الله غياث الخلق يا سيدي
 يا سعيد مستغنياك نكيس الراس من ندم يا اخر في بيت بهم صفر

طعام عام بر بنیت عرس المولود الممود نیز انبندند که سه صدر و پیه بر آن خرچ آمدند و
 فرمودند که در سفر حج دوم در بند رجه هلال ماه مولود مسعود بشهود ثبوت
 یافت و پی طعام شادمانه آن که دائماً تصدق میداشتیم مسافر ششم و از
 حضرت ختمیت پناه علیه و علی آله الصلوٰة والسلام معاتب شدم و جزایه سزا
 خط و خود خورم و بعد از آن عرس المولود ماه مولود را در عرش شریف مغنم میدانم
 که مستزنبوی را در آن بیشتر می منیم پس از تقسیم آن اقسام طعام بعزّه ریح الاول
 ششم باز راجع گردیده وقت قریب غروب روز یازدهم سعادت
 اندوز طواف بطائف صاف گردید بیت العتیق گردیده اند و میفرمودند
 که چنان مینماید که تجلیات جلال و قهرمان پر اجلال کو یا تعلق با این حسیم
 و وارد است جمال و رحمت لایزال التضاعف بان حریم سید از ند و اینجا
 یکی از خادمان را برای استکرامی مری بحری به بند رجه فرستادند
 و آن در آنجا سیده چهار کلان سه دقله سید تو مینی بند مستطی را
 بکرایه رخصت حسب ترویج الوقت و الحال بعقد کتابت و اثبات در
 آورده نامجات برای تشریف حضرت ایشان قدس سره بکلمه طمر
 زید استرقانکاشته آج حضرت با بکت قدس سره بشرط شنیدن
 آن کو اخذ جامع فرمودند که تا هنوز با وجود عقد کرایه بستن بیشتر من الله
 نمیشوم بل جز مکر و باستی منی ما حقیقتاً این معنی چه باشد آخر باعتبار

مشورت صورتی کثرت کتابت همان و بر حنی یاران انجاد رسد در جده
رسیده روزی توقف استراحت در زبیده دویمی روز سوار مشوه
گشته روانه معاننه چهارم کرده شد نداین خفیت جامع هم حاضر خدمت
بوده است دیده که بشرط طلوع بر آن چهار چیل انباز چهره مشوه
حضرت ایشان مبدل بتاثير انقباض گردیده ولی اکثر دوستان هم
نقصیده در آن چهار چیدی نشستند و تصفیه آئینه وار مرد یوار و بوس
و حجر آتش هر مبهی پسندیدند و از سید مالکش میعاد لنگر برداری پسندیدند
که آخر الاخر تا بهشت روز میعاد داد پس باز در بندر بر جا، توقف
خود تشرف آوردند و فرمودند که باز شتران گرایند که در مکه معطرند و
الله شرف رسیده چند می طوافات و سجدهات بجا آریم همه یاران
ساکنان آن بلدان و خادمان رفیقان را بازگشت حضرت ایشان
بصاحت صورت بینی دشواری آمد و ممانعت بمشورت میگردند
آخر آن حضرت بهم فرمودند که بهشت روز میعاد در لنگر برداری هنوز طاری
است لهذا بر استان بیت العتیق چند روز بدون زیارت مرشدین
زهی مشکل بل اشکل باز روانه خیر البلاد شدند و یاران آنجامی را باطلاع
از استفرغ و تهی رهنوردی چهارم مورس کردند و پشتند و یکدیگر رفیقان با
خبرت را در آن بندر مسموره گذاشتند پس جامع از ملال که لاحق حال آن

ارشاد مال منکام رکوب جهان دیده بوده پرسیده فرمودند که درین جهان
 غضب الهی نامتناهی می بینم از این معنی بسی متفکریم که ظاهراً آن خادمی را
 که پیشتر فرستادیم همه وجوه بدون مشوره و تحمل و تمهل پیش از دیدن
 و رسیدن من خود بخود ما را بقدمکانت و حمل و سامان در آن جهان مقید
 داشت است اگر معنی عنایت خداوندی همراهی شود و از رکوب
 این چهار ستگاری دست برد چغنی است عظمی و چه لغت است
 علیا خیریت بخیریت مشرف بشوایب عمده شریفه گشته متوقف که مظهر
 بعد شبی بجای فرمودند که بر آن چهار بشک غضب و قهرمان قهار حیار
 جل سلطانه نازل است ضرورت نقصان خواهد پذیرفت بهتر است که بطرف
 هر دو رفیقان با خبرت نکارند که اگر بعنوانی از رسیدن مالک چهار ستگاری
 استکرا خود کردن توانستند مانید و مهاالمن در معنی کوشش بعمل آید
 و هم تقصص مرکب و خانی سازند که سر اسر در بند کراچی اولاً ما را باطل
 و نازل ساخته پس دریا پیمائی بند معموره یعنی باست حال آنکه در آن وقت
 آمدن چهار است و خانی از آن بلا داشتند بکراچی بلکل غیر مروج و نا
 ممکن و نا متصور بود و هم مرکب سر سبز روانه بند ربیع می شدند و در آن
 آنجا را حضرت ایشان مرغوب نمیداشتند جامع باعث عدم غیش
 را باری پرسیده فرمودند که در سفر حج دوم بمالعت ختم المرسلین صلوات الله

و جعل سازی و عدم صفا و نایفاء و عده رکعتی بعد هشت روز و ائمه کردند
 که آنجا شش از هشت باضعاف گذشته تا هم سر کرده رسد لکن گشت شود که
 بیست آنحضرت قدس سره بعد تا کید نویسی یاران و بعد توقف پانزده
 روز در مکه معظمه زادگاه الله تکریم اروا نه شدند که چهاردهم تاریخ جماد
 الاول ۲۸۶ هجری وقت صبحی در بندر جده منزل انداز گشتند بتائیات الهی
 و بمن انقاس آن شپت پناهی قدس سره یاران را هم حکم حکام صوری
 خلاصی از آن صاحب جهاز حاصل گردیده پانزده روز در این میان بسر
 رفت ۲۵ جماد الاول ۲۸۶ هجری در آن بابور بسم الله بحریا و مرسلها
 ان ربی لغفور رحیم خوانان روان شدند که بخیریت و امنیت تاریخ
 و رسم جماد الآخر در کراچی و بت تاریخ شانزدهم در دارالارث خود بنرم
 افزون گشتند حمد الله سبحانه علیه ذلک و همان صاحب چنان سید تو مینی
 از القعان خسرانه مقدمه دور روز پیش از سنک برداری این بابور روانه
 گشتند حضرت ایشان قدس سره از غزوه قصرش میدیدند که بر باد شطرنج
 بسیار شرع برداشته از هر سه باب بندر که عبارت از گذرگاه جزائر آنجا
 است عبور ورزیده در آنوقت کسی سناوه لوحی از رفیقان گفت که آیا
 چه جهازی انبار در حسن و زقمار از دست و کار ما بدر رفت است
 حضرت ایشان قدس سره فرمودند که حمد و سجانه باید نمود که ما را از مهبط ^{غضب}

خود را مانی غشید، بر این جهاز سجده غضب و قهر قهار می بینم که غرق شدنش
مقدر بود. بدانم پس چنان شد که در همان جهاز بحر عمیق برابر بند
گوا در بی سبب و بدون طوفان آب از تخته هالینش فوران نهاد و لاجاً
صاحبش از بند رمانی الضمیر یعنی مسقط گردانیده رو بگواورد و او را در آنجا رسیده
جهاز را ترمیم کند که ناگاه نیم شب ضرب جزیره خورده شکسته که از حصید جرج
و شصت بجران را کباب نش جان سلامت بر کران جز پنج شش اشخاص
نه برده همه غرق در یافنا گشتند و از سالن ششم جز بیچ در هیچ نکشیدند عاذا
نا الله سبحانه بلطفه من غضبه و رحمت من نعمته و بحاله من حسله آمین

فصل در بیان سفر حج پیش از پنجم حضرت ایشان قدس سره

باید دانست که بر این سفر استخاره جات کامله و عنایات الهی شامله تاریخ
پانزدهم ماه شعبان ۱۲۹۲ هـ از مسکن جنبت نشان خویش متاهلاً منزل
بردار شده اند از آنجا که اراده راه عبی نمیداشتند ما بهام پیش از منزل
بردار می کوشش در تفحص با بوری که از بست در راهی برابر بند در

مقصود موجود کرد و با ما بوری که از بس در عینی حجاج برداشته لشکر انداز
 بندر ما دوی و یا کراچی گشته حجاج بردارد پیش سفر نمودند تا این
 هر دو دستور که اصلا غیر مروج بودند وقوع نمی گرفتند و برخی عقلاء
 آن هر دو امر را غیر ممکن می تصور دیده و موسم مرکب شرعی در آن
 موسم سرد و دو مفقود بود و حضرت ایشان از کمال شوق و ذوق
 ما فوق الفوق نهایت در تدبیر میماندند و روی توکل بر برب میدادند و
 سفر نمودند که غیب است که بر این سفر بشارت هم مبشرم و هم من الله
 و من اصفیایه سبحانه من خصم و بطرف بمبئی رفتن تازه ممنوع و مامور
 و بطبع خود نماند بدان بندر مذکور و تا هنوز در وازه از کدام بندری
 دیگر نمیشاید آیا چه پیش می آید و جامع ایما عنایت نامه سفر نمودند
 که چنانچه پیش ازین در راه مدینه منوره زاو الله شرفا منا جا
 عربی الله کردی باید باری چیزی در مناجات فارسی در اینجا
 الا کنی باشد که با جاست ایدنی الیه که تم و عرضد اشتم و بی بند
بیدانرا یا شفیع المذنبین فریادرس ۶ عاشقانرا رحمة للعالمین فریادرس
 نیست جز تو واقف حال درو نیم سوخته ۶ در دست دران رانته صدر الایمن فریادرس
 روز و شب شد در فراق و آرزیت یا رسول ۶ کی دید صبح خست ای خورشید فریادرس
 انه ما حبت الائمة العالمین ۶ بود نمیتیم جز تو کسی نعم المعین فریادرس

مسلت در بارگاه است ناورم از سیم ز ر ۲ ۲ عاشق روی توام
 بس و خیزین فریاد رس ۲ ۲ یکز ما نم ره بسوی روضه است کبک شامرا
 لطف فراد در مدینه کن مین فریاد رس ۲ ۲ بسد در بند بلا و سند کشت
 این بسده ۲ ۲ بند کتاشای امام المتقین فریاد رس ۲ ۲ از لیلیات فراتم
 جان بر لب آمده ۲ ۲ الغیثای خاتم المرسلین فریاد رس ۲ ۲ از
 اشارت ماه اندر آسمان کردی دو نیم ۲ ۲ باری آخر صاحب جبل اللتین
 فریاد رس ۲ ۲ در هوای روضه است چیرا نم و سرور کران ۲ ۲ الغیث
 ای رهبر دنیا و دین فریاد رس ۲ ۲ در دستم در غم و هجرت شده عمر
 تلف ۲ ۲ آه عمر شد امان الخائفین فریاد رس ۲ ۲ چون خدایت گفت
 السائل فلما تنهر چرا ۲ ۲ دیر میبازی بدین اندوه کین سر یاد رس ۲ ۲
 الغیثای مصطفی و الغیثای محبتی ۲ ۲ وقت آمد پیش از کور
 زمین فریاد رس ۲ ۲ روضه است نما که مشتاق تقای او نم ۲ ۲ ای نشات
 خان و مان و آن و این فریاد رس ۲ ۲ یا محمد کن سببم فال با حال حسن
 تا شود جان و دلم با تو قرن سر یاد رس ۲ ۲ پس این مناجاتم را بسیار
 خوش داشتند و چند روز میدیدم که اشک ریزان گاه گاهی این مناجات
 میخواندند تا روزی مرا فرمودند که این مناجات شما آثار حاجت دارد
 ولی چه خوش باشد که مناجاتی گویند که مخصوص بعضی سبب شرف سفر

جزا سرد این سال خسته فال ۹۲ باشد لانه از اراد باشد شیئا صیبا آیه

اگر در این سال خواب و بختی اسباب راه کشائی از کدم بند درین عام نماید

چه غنیمت باشد و چه نعمت حسب استرضاء مزاج اعلی و امثال اللام المعلی

زود این مناجات انشاء کرده اطلاق نمودم متمم شده بحاضران اسمی جامع

فرمودند که در این مناجات بر این شوق و ذوق مانعکس حال شده است

و گویا از مادر وی روزی بشکافت است و بخوانندگان این مناجات

لطف و رحمت او سجا به قریب است و هی بنده

توئی بلجا عشاقان محمد یار رسول الله توئی ما و امثالان محمد یار رسول الله

بوده آدم بآب و گل تو بودی ز آب می گویا ملائک جمادات بلبل محمد یار رسول الله

خدا و صیبی تو بعالم فیض عنبی تو ما سوالم را صیبی تو محمد یار رسول الله

ز عشق و محبت و دردم چنان کردیدم بهم که بر لب آمدتم دم محمد یار رسول الله

نیاری اندکس ما را بجز تو نیست بس ما را توئی فیما در سن ما را محمد یار رسول الله

همه یاران خشنودی بودند و عیشین بهودی لغم داندم آلودی محمد یار رسول الله

همه یاران از یاری کشته خالی و عاری تو ام که لطف کنذاری محمد یار رسول الله

کجا که بخت روز افزون روم و طریقه بیون بلگویم ز دل محزون محمد یار رسول الله

اگر چه پس تبه کارم ولی امید کنذارم کیش را بخانه یلیبارم محمد یار رسول الله

توئی مر رحمت عالم توئی واقف بر جوالم که همچون مرغ غلی بالم محمد یار رسول الله

توتی برحق امام بالتوتی نور طلام ما با بر آید از تو کامی ما محمد یار رسول اللہ
 بن محبوس در سندم بدل در طیبہ بندم با زتن کیم کش تو این بندم محمد یار رسول اللہ
 ولم بسنگ شدی بخار نشفت سرور سر با فدایین تو جان ما محمد یار رسول اللہ
 توتی عشاق را یاری درین بندم تو نگاری با بلطفت پیش خوداری محمد یار رسول اللہ
 کنی از لطفت میلی کردوان ایم پیامی سر با به پیش روضہ اطہر محمد یار رسول اللہ
 شنو زاری وین نالم خود بر کشتن رسالیم با کہ بس مخزون بی عالم محمد یار رسول اللہ
 کردی پیش زین کای چنین بندم زین را ہی با شنو کیا باز آھی محمد یار رسول اللہ
 نظر بر دلفکار من فکن من اضطرار من با بشو ماوریکار من محمد یار رسول اللہ
 سعیدم کن بلطف خود را بیم دہد لغت من با کہ عصیانم گذشت از محمد یار رسول اللہ

تنبیہ

آنچه در این مناجات و ساقیہ مناسبت است خلاصی از سندہ آمدہ است اشارہ
 بواقعہ حضرت ایشان است کہ انشاء اللہ تعالیٰ در ذکر زیارت مدنیہ منورہ
 بقائدہ جداگانہ مبین میشود پس بقدرت قادر قدر چنان بعتتہ واقعہ
 صورت گیر گشتہ کہ از بوابہ تجار و لایات کفاریکی در ہر ماہ از کراچی بہ نزل
 اندازی بندر جبرہ روانہ شدن بولایت شان مقرر و دستور شدہ
 و آن دستور مؤکد کردیدہ حضرت ایشان با بمعنی مسرور گشتہ آنرا سبب

باب کشائی دانسته فوراً او اودم و خواوم برائی نزل سبت تا جده در کراچی
 فرستادند و حسب مکاتبات شان سے اشعبان ۱۲۹۲ھ روز دوشنبه پور
 رکاب داشتند و از لمبار بر مرکب بحری اعنی سابعیات سوار شده از
 حیدرآباد و سندھ براہ ریلوی در کراچی شرف نزول فیض شمول آورده
 بسواری چهاردودی حملان نامی سراسر سے ۲۲ ماہ شعبان روانہ گشته
 تاریخ دوم و سیوم رمضان المبارک در حدن پونجم در حدیدہ گذرانیدہ بحیرت
 و رفاهیت و راحت و امنیت تاریخ ہم در جدہ شریفہ و تاریخ دوازدهم
 در مکہ معظمہ زاد اللہ شرفاً شرفاً انذوزکشتہ اند فائدہ باین حدیدہ و
 جدہ بعد الاحرام در بحر باری باین جامع فرمودند کہ امشب الوار حقیقت
 کعبہ ربانی کمال حسن و جمال و غایت شعثان جلال پر تو افکند پس
 بعد مدتی کہ بسکوت گذشت فرمودند کہ اکابر مشائخ متقدمہ قدس سرہم اثبات
 استقبال حقیقت کعبہ و بعضے طواف البیت للولی الکامل مصرح ساختہ
 پس برائی چنین محل طواف عمدہ یا زیارت کعبہ چہ فائدہ دارد و برہ معنی
 مبنی باشد ہمہ ہر رب بیکج ادب مانند مکر جامع بر عنایات شان گستاخی
 و زبیدہ عرض نموده کہ شاید بر عایت مسنت باشد پس کمال بساط و
 انبساط فرمودند غم گذلک اثر صحیح وارد است کہ حضرت عمر رضی اللہ
 عنہ ہنگام نقبیل کن میفرمود انک حجرتن و لا تنفم و لولا انی را میتہ

علیه الصلوة والسلام یقبلک ما قبلتک فقال علی کرم
 اللہ وجہہ ورضی اللہ عنہ یا امیر المؤمنین هو یضرب وینفع
 للحدیث تمثیلہ میگوید جامع این کلمات کہ ازان کلام تعریف حضرت
 علی کرم اللہ وجہہ بر حضرت امیر عمر رضی اللہ عنہ معارضہ فقط بہ اثبات
 حضرت و منفعت است از وہ بر تقبیل و تکریم آن کہ مخصوص لفعل و امر
 مصطفوی است علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام لانه ما شرع فعل من الادیان
 السابقہ عندنا الا بشراعی علی اللہ علیہ وسلم بر سر سخن اصل رویم و
 کوئیم کہ پس حضرت ایشان فرمودند کہ کل اولیا کمال متابعت در مدارج
 ارتقا و سناج اصطفاء و حقایق خاصہ مصطفوی علی صاحبہا الصلوٰۃ
 والسلام متحقق و فانی و باقی بدان میشوند و بکلیت از خود بر آمدہ بدان
 متحلی می آیند بل باعتبار رفقاء و بقاء در ذات حضرت کبریا وجود می دیگر
 می یابند و تمامہ از اوصاف بشریت بر آمدہ حکم اسم یا صفت بذات
 یا بمسمی میگیرند پس حقیقت انسان کمال محققان افضل و اشرف از
 حقیقت کعبہ باشد ولو کان الکعبۃ بحقیقتہ مسجد اللاتسان فی عالم الصوره
 و لذاورد حرقہ المؤمن عند اللہ اعظم من بیتہ از صاحب کمالات سید میر
 نذر علی منقول سفیر بودند کہ میگفت کہ باری حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ
 مستغرق حال بخود نشسته بودند کہ از عالم صورت آگاہی نمیداشتند

و من اعنی میر نور علی بریدیه دیدیه که کعبتہ التکرر و اگر ایشان طائف است
 خواستم کہ من ہم طواف بجاء ارم و بر خاستم و آغاز اشواط نمودم تا کہ ناگاه
 حضرت خواجہ بخود آمدند و زود بر خاستند و ما لغتم نمودند عرض ساختم
 کہ مسجود ما ہم طائف تو است پس چرا طواف نہ نمایم بل از قلمطف
 اندکی نشینید کہ اشواط طواف خود تمام نمایم چشم کرم شدہ فرمودند کہ
 خارج از شریعت و سنت حضرت ختمیت پانایدینہاد کہ ظلمت است نور
 نماوزہر است شکر ساقا فہم و ہم حضرت ایشان میفرمودند کہ چنانچہ مرا و
 با سفل ساقلین انسان است کہ لک محفلوق در احسن تقویم ہم ہماست
 ولی این نسبت کہ قلبش مثلث شکل باشد یا مربع علی صورتہ الکعبۃ مع الحطیم
 او دو ہما باعتبار الخواطر الغرض بقیہ نوزدہ روز صیام را در کہ معظمہ زید اشرفا
 غنیمت می تصوریدند با وجودیکہ مبتلا بمرض حصاة الکلیہ و المثانہ بودند کہ از شداد
 او جاع سعبہ شدیدہ بسیار اوقات بہ بقیراری صوری میگذاشتند گاہی صوم
 نکذاشتندی و طاقت عمرہ نمیداشتند تا ہم عمرات ماہ صیام بدست
 آوردندی و جمیع رفیقان را تحریرص عمرہ درین ماہ بسیار فرمودندی حتی کہ
 کہ جمیع اہل پردہ را ہم چند بار شبانہ بر شقاوت برای عمرہ فرستادندی
 و در ماہ شوال قرب اندوزداتی بدخول کعبہ معظمہ شتہ روانہ زیارت فیض
 بشارت مسجد نبوی و قبر مصطفوی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام شدہ اند

چنانچه تاریخ هجرت هم شوال روانه کردید تاریخ نسبت و نهم آن ماه در مدینه طیبه
 طیبه زادالقدرت رفواری گذشته اند همه اما جد و اعیان سند که هم فرق این
 سفر بودند از خطر آنکه در بیوقت که موسم بارش عرب شریف است
 اگر فی الشایع سول آنها باعث السند و طرق میشود تا حج فوت میکرد و بعد
 توقف بیشتر روز راجع و افسوس شدند و حضرت ایشان را از کمال شوق
 زیارت که داشتند تمامی یکماه در بخا و طیبه طیبه توقف افتاد اهل و اعیان
 آنجانی برای استقبال حضرت ایشان آمده و در راه مشقت صوری از خروج
 حصار بسیار بر ایشان میگذشت و سواری روز و شب سبب از دیار
 آلام اوجاع و تولید ریح میکرد ولی از کمال شوق و اتحاد که بحقیقت مصطفی
 علی صاحبها الصلوة و التحیة میداشتند آن آلام را خوشتر از سایر العوام میدانند
 و تاکید بر استعجال راه پیمانی میکردند با وجودیکه همان جمالان و همفرقیان رعایه
 مزاجه قدس سره براء استراحت یکروز عرض میباحث مقبول نمی
 فرمودند بل با حاضران بیشتر میفرمودند که این آلام که در صورت یقاری
 میباشند فی الحقیقت در باطن مؤید حال ایشان را از ان اطلاعی نه روزی
 مکاتیب مجددی که همراه بودند طلبانیده بدست مبارک مکتوب کشیده
 بجای دادند و امر اطلاق نمودند حسب امثال چون خوانده تمام کردم فرمودند
 پس اگر بر اولیاء الشکر کدام شدت از بلاء امراض یا اشتداد قبو آید غم نباید

خوردلان البلاء للولاء كاللبيب للذئب **س** یا رضای
 یا رباید یا رضای خویشتن ۴ و المکتوب ہو ہذا ...

مکتوب پیم سیادت و ارشاد پناہ میر محمد عثمان

در بیان بعضی از احوال و اذواق خاصہ حضرت

ایشان مدظلہ العالی کہ بوسیلہ بعضی الامم ہو ریافت

الحمد لله والاسلام علی عباده الذین اصطفی محقق مانند تازمانی کہ عنایت اللہ
 سبحانہ کہ آن عنایت بصورت جلال و غضب او تعالی تجلی فرمودہ بود
 محبوب نفس زندان گمشدہ از تنگنای ایمان شہودی بالکلیہ نرسدتم و از
 پس کوچہ اطلال خیال و مثال تمام نہ برآمدم و در شاہ راہ ایمان غیب
 مطلق العنان تجتہت نمودم و از حضور غیب و از عین بعلم و از شہود با استدلال
 بروجہ کمال پیوستم و ہنر دیگران عیب و عیب دیگران ہنر بزدوقی کامل و
 وجدان بالغ نیانستم و شربتہا خوشگوار بی تنگی و بی ناموسی و مرہا
 مزہ دار خواری و رسوائی را نہ چشیدم و از جمال طعن و ملامت خلق مظل

نکرستم و از حسن بلا و جفا مردم محفوظانند مگر کمالیت بین بدی العسال کشته بالکلیه
 ترک اراده و اختیار نکردم و در شتهای تعلق اتفاق و نفس را به تمام و کمال نگه داشته
 و حقیقت تضرع و التجا و انابت و استغفار و ذل و انکسار را بدست نیاوردم و
 قسطاس رفیع المنزله استغناء حضرت حق سبحانه که مخفوف بسراوقات عظمت و کبریا
 است مشاهده نمودم و خود را بسنده خوار و زار و ذلیل و بی اعتبار و بی همنر
 و بی اقتدار و با کمال احتیاج و افتقار معلوم شناختم و ما ابرئى نفسى ان النفس
 لا مارة بالسوء الا ما رحم ربى ان ربى عفور رحيم اگر بعض فضل تو اتر
 فیوض و اردات الهی حلشانه و تو الی عطیات و الغامات نامتنباهی او بجایه دین
 محنت کرده شامل حال این شکسته بال نشید نزدیک بود که معامله بیاس رسد و رشته
 امید بسته کرد و الحمد لله الذی عافانی فی عین السباء و کرمی فی نفس الحباء احسن
 بی فی حاله العناء و وفقنی علی حاله الشکر فی السراء و الضراء و جعلنی من متابعی
 الانبیاء و من تفتقنی انار الاولیاء و من محبى العلماء و الصالحاء صلوات الله سبحان
 و تسلیماته علی الانبیاء اولاء علی مصدقهم تانیا و السلام و دو منا جاست این
 فقیر جامع یکے مشن جد بلطفک یا الهی من له زاد قلیل و دووم مناجات تحسرنی
 که در وطن موجب استرضاء ایشان در وقت تمهیه این سفر ادا نموده بودم گاه گاهی در
 این راه می شنیدند و می پسندیدند و میفرمودند که منیله تاثیر جاست در این هر دو
 مناجات آمده است و آن هر دو اینند مشن جد بلطفک

ای صبا المحب بر خیز از من حیران ذلیل سبح اشواق طواف آور بجائی قاف و قیل پس عرض بنما که آن عاشق رسول تو جمیل	تیز رواند حریم کعبه رب جلیل نیز یک لقل طواف از عجز و شوق ببدیل کوید و آرد پناه آن شفیع بے عدیل
جد لطیف یا الہی من لہ زاد و تلیل مفلس با بصدق باقی عند باب یا جلیل	
باز رود در مسجد نبوی سید و آن حریم دست بسته گو کہ رس فرادیم ای شاه کریم من ذمیم و مجرم ای لور و فنی و رحیم	پس زگر بکیش بی پیش شفیع روزیم مذنبم بر چرم عاصی و تب کار و جریم در جناب پاک حق بر کو پی عالم ذمیم
ذنبہ ذنب عظیم فاعصر الذنب العظیم انہ شخص غریب مذنب عبد ذلیل	
یا حبیب اللہ رسول اللہ نداریم بہر عفو لطف فرما تا ہم از شر نفس و لعب و لہو عقبہ بوسیدہ و کرمان شوم از جرم لبو	در جناب حق سحر تو ای شہ اسرار و صحو ایم اندر بارگاہ روضہ ات در عشق محو تا تو از جرم کمبونی با خدا از راہ حسنو
منہ عصیان و نسیان و کسہو بعد کسہو منک احسان و فضل بعد اعطاء جزیل	
یا شفیع المذنبین از تو ہی خواہم مدد جرم عصیان و گناہم گذشتہ از عدد	نیست بر حال دروغم واقف خبر تو حد بسین شد لوح اعمال من از افعال بد

شوق شفیقم نزد حق بر کبود عایت نیست در
کامی الهی بنده است با عجز افزون تر ز حد

قال یا ربی ذنوبی مثل رمل لا تعد
فاعت عنی کل ذنب فاصفح لصفح الجبل

رحمتہ للعالمین صاحب خلق عظیم
ای کریم روضه تو معدن کنج مخیم
از پی تحصیل این فضل تو چون کستر عظیم
کی رسد اندر حرمت این کنه کار و انیم
نیست چون مافی الضمیر هر عشقت با همیم
روز و شب این ورد دارم در زبان صمیم

رب ہب لی کسرت فضل انت و ہب کریم
اعطنی مافی ضمیری و لینی خیر الہ لیل

بعد از آن از مدعا اشتیاقم بی خلاص
یعنین کامی یار غار زبده آل منان
عفو از حق خواه پیش شاه مخرفان قاف
دست بسته عرض کن پیش شاه عفاف
عمر من گذشت در جرم و خطا و کذب لاف
و این دعایت خواه بہر من ز حق آبیاف

صب لنا ملکا کلبیرا نجنا مما تخاف
ربنا اذ انت قاض و المتاد می حسب رطل

تیر پیش حضرت فاروق منیب اض ہدا
کالتش نفس سیم سوخته سرتاب پیا
سرد کی کرد و شتر اسب سیر تاب ما
شوا عانت خواه جمال بحر ممت شا خطا
بہر زلال رحمت شاه رؤف و محبتا
در حضور رحمت عالم زمین گو با خدا

قل لئن ابروی یارب فی حقی کنتا

قلت قلنا نارکونی بردے حق الخلیل

ہی سفر دورست من بی راز و نیاز کسل
خویش و یاران جملہ کوچید بر کوس اہل
دست زن درد امن خاتون زہری اہل
کامی توئی مقبولہ در گاہ پاک و لم نزل
بہر خشتاء تو میگویم بحق وہم منفعل
نیم در جرم یارب ہمسروایم مثل

کیف حالی یا الہی یس لی خیر العمل
سوء اعمالی کثیرا و طاعاتی تسلیل

ولو جہاک للبقیع العزقد ہو معینی
بالتاوب والتخشع ناو ما من ذلتی
قل اشقنی یا الہی نجی عن بفتتی
لیس غیر الآل و اصحاب البنی لی عروقی
و آنچه کفشتی کہ وسعت کلشی رحمتی
ہم بزی النورین سبطین و علی جنتی

عافنی من کل داء و اقص عسنی حاجتتی
ان لی تسلبا سقیما انت تشقی للعلیل

پس توں جو بر گاہ شہ نور صدور
سید شہدائی حمزہ کو کہ یارب یا شکور
بس بر اسانم ز تاب گور و از یوم نشور
عمر و ادم در ہوا و حرص لہو و مخز و زور
نیست بلجایم بے لطف و کرم و فضل
عافنی یا کان منی انت عاف یا عفور

انت کافی انت شافی فی مہانت الامور
انت ربی انت حبیبی انت لی نعم الوکیل

حمد لہ باز آمدان صبا با صد فتوح
گفت رفتم عرض کروم حال دل پر از جروح

وہ اشارت شد سعید از انس جان النروح	بچوں ملاؤنب لہ شد تانب صاوضوح
غم نخور کن ورد استغفار ہر شام صوح	گفت بو بکر از فناء توبہ رمز می باوضوح

این موسیٰ این یسعی این یسعی این نوح
انت یا صدیق عبدتیب الی المولیٰ الجلیل

و مناجات مختصر عربی ہین است

حبك المصطفى يلاقينا	ذاك عما سواك يفنينا
وهو كالنار لاهب فينا	اسال الله كي يعافينا
حقك المرتضى يكافينا	راجيلان تقول آمينا
يا محمد لشفانك الاوسع	اكرم ما الله ذكرك الالرفع
راجاجنت مومنين اجمع	فارافوني بحالي الاجداع
في جميع المحال والمجمع	حبذا ان تقول آمينا
ليس ياسيدي وباسندك	غير عرواك قط مستندك
سبباتي تجاوز العددى	فاستعينون اخذ بيدى
مستغيثا من الله الصمد	متمنى تقول آمينا
طال شوقى اليك واشوقاه	ضاقت الارض فيك واعوانا

من همود الفراق واحزنناه	انا عبد الذليل والسفاه
فاجذبوني اليكم بالله	جذبناك ان تقول آمينا
ربنا الله واحد اكبر	قال للسائل فلا تنهر
كيف تهزل احو ج افقر	فامضوا منحة على المضطر
حزمة سايع من الكوشر	كوثر ان تقول آمينا
لي خطيئات فوق ان يذكر	كيف حالي يكون في المحشر
التشبت بذيلك الاظهر	بك اُجئ الى الله الا كبر
فلترحمه لذنب مضطر	رحمتك ان تقول آمينا
عبدكم اضعف من النمل	كل ما عندنا نرى الجبل
فاشفعوا قبل مجائة الاجل	بردد احرقته من الزلل
مبشر اجبت رحمة المسئل	ابتثران تقول آمينا
فتت القلب من سواد العين	من قبائح لقد كثرت الرين
ليس مثلي اتيتم في الثقتلين	ليس مثلك شفيع في الكونين
فاصقلوا صيقل الصفا والزين	صيقلك ان تقول آمينا
ان افعالنا اغسي	قد لسر جوف روعنا لسعا
وجعه هو نبييلنا د معا	يا حبيبي اليكم الجوى
انت مراق لكل ما وجعا	رقينا ان تقول آمينا

ضاعت العمر في الهوا والتين	ذلت ثقله على الثقلين
حرت في تيه نفسي الملون	استغثون سيد الكونين
حق شينج وختن والسبطين	مستغثنا نقول آمينا
يام هذب ويامل اذينا	بين شفقتك ماء يحينا
هفوة ابحس صاهيرينا	منك سجل الفيوض يكفينا
فاقطعوا اسمها حفت فينا	من سعيده نقول آمينا

ودر مدینه منوره زاد الله شرفا با وجود شدت مرض حصات وحمی واسهبالا
 کاهی نمازی از قرآن خمس و تہجد و مراقبہ وقتین را غالباً بخیر مرم حرم ادا نمی نمودند
 و درین مرتبہ دو مرتبہ داخل چرخہ شریفی شدہ اند و ہر بار کہ داخل شبکہ علیا
 برای زیارت میشدند چنان مبدل حال بحالین و دقایق و احوالات غیبیہ
 لاریبہ و حالات مصطفویہ میشدند کہ آشکارا منظور در چہرہ سامیہ تعمیر الاحوال
 میکردند و چند ساعت غلت میکردند و یاد در سکوت و صموت می نشستند
 کاهی باین جامع بعین عنایت شمرہ از آن احوال بیان میکردند کہ از اظہار شرف
 استنار اولی و انشپ مینماید اولیائی تحت قبائی لا یعرفہم غیرہی حدیث
 قدسی است و نکاتہم کما النیل دم اللہ اعداء و ما لہ لاء اعباء کلام اکابران متقدمہ
 است کہ من مسائل بعلم ولا یفتی بہا از مقررات کتب معتبرہ فقہ است
 فافہم **فنا** مدہ روزی برای زیارت فیض بشارت مزارات

جنت البقیع قدم ساشده اند این جمل مع پس رو ایشان بود است بعد از
 جمیع زیارت سعادت بشارت بر مرقد خواجہ حضرت محمد یار ساقی
 سر رسیدہ جائیکہ درینوقت مرقد حضرت ایشان است نشسته اند
 مراقب و متوجہا پس برخاستہ باز در اوطاق خود کہ عبارت از مکان کمرہ
 آنجا باشد آمدہ فرمودند کہ این مرتبہ من مستعد و مشم الزیل برای ہم پہلو آمی
 خواجہ محمد یار سا آمدہ بودم ولی کاش کہ گفت در ابا زنیہ کردند و چند روزی از
 بہمت دادند و باید دانست کہ متعلق این مستعد شدہ آمدن ایک واقعه
 عجیب و غریب است کہ پیش از این سفرت پانزدہ شاتزدہ ماہ در وطن
 اشرف خود بدان مشرف شدہ بودند کہ در ماہ رجب حمی دق و سعال
 شدید و قرحہ رہ کہ خون بسیار از آن منقوت میشد و اسہال کلال افزا
 لاحق حال ایشان گشتہ کہ از آن ضعف جدی طاری حال فیض مال ایشان
 شدہ بود کہ طاقت یک کام زدن ہم طاق کردیدہ تا صبح تاریخ ۲۹
 شعبان ۱۲۹۱ م در مجلس خاصہ خلاصہ فرمودند کہ امشب روحانیت میر نور
 علی شاہ را کہ از متوسلان خواجہ حلیم قدس سرہ و مسبوق الذکر است
 دیدم کہ کاغذی ملفوف بطویل بسطیہ علیض محبلی بر ہر دو دست برداشتم
 حاضر آوردہ میگویند کہ این فرمان ربانی است و راسترضاء ایشان کہ
 اگر شرف رمضان شریف را کہ عنقریب در پیش است پسند و ازند و

قبول نماید تا این شرف بایشان و هم یعنی درین ماه ایشان را بخود آری پس می بینیم
که میر محمد و محمد و ترغیب و تحریر بر دست آوردن این شرف ماه اشرف
بیناید که اجر مضاعف دارد چون این شد در حضرت ایشان قدس سره
بیان از آن فرمان عالی ایشان نمودند این جامع در میان سخن گفته فرمان او سبحانه
اگر چه واجب الاذعان است ولی مشروط باستحضار و الا است و ترغیب میر اگر چه در
شرف رمضان واقعی است ولی نه مخصوص باین رمضان است و بس و هم
نمی توان گفت که ماه رمضان از عنایت الله سبحانه اشرف دارد بل رمضان را
هم اشرف عنایتش کرده است اگر در غیر رمضان عنایت بیغایتش شامل گردد
حکم صدر رمضان دارد و ما این ترغیب میر را درین وقت قبول نمیداریم پس حضرت
ایشان فرمودند متبما که آری من در آن وقت در واقع این هم مشتیر دیده ام
که همه مجلسیان بر میر انکار می آرند یا پس حضرت ایشان من فرمودند قدس سره
که پیش عنایت هیچ دشوار نیست و اگر وفات در رمضان را اشرف بخانه
قرن است ابوجار نبوی را قرب معیت مصطفوی لاحق و ما را اگر حق سبحانه
بفضل و کرم خود جوار محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم عطا فرماید چه
نعمت است عظمی که ابواب رحمت و رضوانش چنانچه در رمضان مفتوح
میشوند در جوار نبوی و اما مفتوح میمانند احد فافهم و تامل فی اشارات اهل البیت
و بعد ازین در همان ماه شعبان شفا کامل عاجل شامل شده که صیام تامی

ماه رمضان را او ساخته اند بر اصل سخن رویم و گوئیم که شبی بعد العشاء در
 مدینه منوره از باب جبریل که با حضرت ایشان بد نظر بود و انبوه متکاتر
 بود لکن حضرت ایشان از باب سناء افتاد بد نظر شیخی از اشیاخ طریق
 دیدند که در میان حلقه بطبق دور الریح بر یکپا، خود سخت دائر و زوار طائفان
 وار گرداگردش حلقه بسته در چرخ زنی و اطراف فکری هر فصل از فصل شان
 کو یک ستمه و قوالی در میان شان استاده به تصفیق الایادی و الانامل
 در اشعار آتش انگیز زبان، کشاده بخوابش این جامع اندکی توقف و زین
 در شان نکرستند و روان شدند و فرمودند سبحان الله در این چنین جا بهبوط
 الوحی، هم چنین بدعت راه یافت است که هم پهلوی مرقد مصطفوی علی صاحبها
 الصلوٰة و التحیات بی ادبانه و بی باکانه تصفیق میزنند و چرخ نعلی نمایند
 و امام شافعی با وجود وجه اجتهاد او ادب مرقد ابی حنیفه داشته قرائت قوت
 در فجر گذشته از اینان این قدر رعایت چنین سالار شریعت صلی الله علیه
 و سلم هم نمی آید ولی **سبح قلزم را ز مرداری چه باک** پس فرمودند
 که الحمد لله که ما را او سبحانه در طریق سبیله محلی بشریت آورده و اگر سیر
 و سلوک منحصر در چنین رقص اعوجاجی میبود تا امثال ما ضعیفان محروم میماندند
سبح قول هفتاد و ملت همه را عذر بنه چون ندیدند حقیقت
 ره انسانه زدند **سبحم از خواجہ محمد یار سا منقول** فرمودند که هر که

از خاموشی با بهره نیاخت از کلام با هم بهره نخواهد یافت در سؤقت
 کسی از یاران کلام حقارت آید نسبت بدان رفاضان گفت و انکا
 کمال مطلق از اینچنین اشخاص نمود حضرت ایشان را ناخوش ندو فرمودند
س در کارخانه که ره عقل و فهمیت با و هم ضعیف رای
 فضولی چراکتند با رب اشعث اغبر ذمی طبرین لواقسم علی اللہ لابرہ
 حدیث صحیح است ولی ما بعضی اکابران که دیده شان او شان علی حد
 است **س** در بحلیس نشانی زان درستان ندیدیم با یا من خبر دارم
 یا اونشان ندارد با الغرض که باز از مدینه مطهره تاریخ نسبت بهم ذمی
 مراجعت فرموده تاریخ پشم ذمی حجه در مکه شرفه رسیده اند و از آن
 جابر بر روانه منا و عرفه کشته مناسک بجا آورده اند و همین حج روز جمعه
 کرده است شب نهم بر عرفه و شب دهم در مزدلفه بر مراتب دو زانو در
 حضور سراسر نور او سجانه بر سر برده اند باری فرموده اند که مردی را که
 از حج آمده شیخ شبلی قدس سره پرسید آیا احرام بستے گفت آری فرمود
 که باین احرام بستن آیا عقود بستے مرص و هو البسته گفت بی فرمود
 که پس احرام بستے الغرض که همچنان حضرت شیخ از آن مرد اعتراف
 و عبرت هر کس از ارکان چنانچه شرع ثیاب تجرد از هر چیز و طهارت زود
 سر علی و تلبیه اشاع جواب آن و بدخل حرم محترم ترک کل محرم معتقد ادب اشرف

و دخول در کعبه مظهر ظهور حال الهی و بدخول مسجد کرم دخول مع قرب الله سبحانه
 العلم و بر ویت کعبه روتیه با هو المقصود و به رمل اشواط ثلاثه و شش اربعه فرار
 از دنیا بجمع علم الفضال و انقطاع ازان و باز بدان وجدان امن و امان از شر اعدا
 و به مصافحه و تقبیل حجر شریف اطهار من الهی که است قبل فین من صلح البحر فقد صلح
 الحق تعالی و من صلح الحق فهو فی محل الامن و به وقوف وراء المقام و تطوع
 طواف در آنجا و قوف بر مرتبت خود عنده الله و دیدار مقصود به تکبیر است
 سببه بر صفا که سمع تکبیر است ملائکه عظام و وجدان حقیقت تکبیر است خویش و نزول
 از صفا الضمیه از همه علل معنویه و به نهر اول در صفا فرار از خود با و سبحانه و وصول
 بوجود و بر رسیدن مرده رویت نزول سکینت خداوندی عزوجل و به خروج
 بمن از همه مناع عیبیان و هوا بر آمدن و بدخول مسجد خفیت تحصیل خوف و
 بوقوف عرفه عرفان الحال التي خلق الانسان لاجلها و الحال التي يريد بها و
 الحال التي بصير اليها و عرفان المعروف له هذه الاحوال و بوقوف مزدلفه و مشعر
 الحرام موافقت بذكر النبي که نسیان از یاد ما سوادهد و به ریح در منالغش را
 مذبح لوح ساختن و برمی جبر است اوصاف نادانست را امری کردن و بحسب
 از یاد علم و دانش و سحلق سرتر نقصان امان خویش و بزیارت البیت
 کشف حقایق و به تحلیل از احرام سزم اکل الحلال و بوداع خروج از لغش و روح
 خود پر سیده مرید جواب در همه اسئله به لاداده حضرت شیخ فرمود

علیک العود یعنی ہرکان حج بجانہ آوردی باید کہ باز روی و بدید عبرت
 و اعتبار بصیرت حج ادا سازی و بر این قصہ باز حضرت شیخ اکبر کبریہ امیر
 محی الدین ابن عربی قدس سرہ در فتوحات جلد اول میفرماید و اشبلی
 ہکذا کان اور کہ فی حجه فانه ما سال الاعن ذوقہ لادرا کہ غیرہ اولال پس حضرت
 ایشان قدس سرہ فرمودند کہ اگر کسی بدید ایضاً نظر تامل نماید تا علم مرتبت
 و سمورتبت دانش و حصول نقشبندیان قدس سرہم در یاد خصوصاً مجددیان
 راضی اللہ عنہم کہ باہمیت و کیفیت حقیقت کعبہ را در یافتہ اند اگر چہ شاخ
 متقدمہ و متاخرہ بل جمیع امام ال اسلام بر سجدیت حقیقت کعبہ منسوق القول
 اند اما در حقائق و جوی باسند حقیقت کعبہ و غیرہ پیش از حضرت مجدد الف ثانی
 بیان لب کشادہ و اگر چہ شیخ اکبر محی الدین ابن عربی قدس سرہ در بعضی
 مواضع بیان حقیقت کعبہ بر زبان آورده ولی نزد در بیان معرفت و شناسان
 حقیقت فرق است عظمی و مفاصلہ است اسنی **س** آسمان عالی است
 پیش خاک تو و ہا لیک نسبت عرش آمد بس فرود ہا با وجود این ہا
 خیری اللہ عنہا بالشیخ خیر الخیراء کہ در حقائق و جوی بطور مذہب و منہلس
 و بموجب مدک و مذاقش بیان وافی و تفصیل کافی برای نامتاخران ساختہ
 او سبحانہ چنانچہ از ہمہ طریق طریقہ نقشبندیہ را بعضی خصائص ممتاز داشتہ کہ
 باز حضرت مجددیہ را درین طریقہ بے انبار ساختہ ولی حمد اللہ سبحانہ کہ این

اقال الشيخ محمد عبد الاضاري في طوابع الاوارش شرح الدر المختار في الخطر والاباحة
 تحت قول الدر لا تترك مسلمة على السج للحدوث هذا لو كانت ركبت
 المسامة التلهي واما لو ركبت لحاجة غزو او حج او مقصد ديني او دنوي لا بد لها من
 فلا باس به مع شرط الاستتار وليتفاد منه جواز خروجهن في الغزو اذا كان
 في خروجهن مصلحة وقد ثبت خروج امهات المؤمنين وصحابيات آخره
 النبي صلى الله عليه وسلم لام حرام بان الله يجعلها منهم امي من الذين اخرج صلى
 الله عليه وسلم عنهم ناس من امتي يركبون شيخ هذا البحر الاخر كالمملوك على الاسرة
 يقاتلون في سبيل الله فقالت ادع الله يجعلني منهم وفي الطهريته المحمدية
 شرحها ومن آفات البدن ركوب النساء على السرج بغير عذر لما اخرج ابن حبان
 عن عبد الله بن عمر يكون في آخر امتي نساء يركبن على سرج كاشباه الرجال
 ورجال ينزلون على ابواب المساجد نساء هم كاسيات عاريات على رؤسهم
 كاسية لمحت العجاف العنوس فانهن ملعونات قالوا هذا اذا كانت الركبة
 شابة وقد ركبت للتبرج امي لاظهار الحسن والتفرج واما اذا كانت عجوزة
 او كانت شابة مع زوجها العذريان ركبت للجهاد وقد وقعت الجهاد اليهن
 او للجهاد للعمرة فلا باس به اذا كانت مستتره كذا في التاتار خانية اه
 ماني الطولع وحد شتر زن انست كه مذکور در آيه کریمه ولا یبیدین زینتهن الا
 ما ظهر منها واینها النبي قل لا زواجك وبناتك ونساء المؤمنين

انکہ در سفر پرہیز زنان بوجب احتیاط نمیشود لہذا مطلق سفر زنان را حرام میگویند
 صحیح است یا نہ حضرت ایشان فرمودند کہ طلب مولی چنانچہ بر مردان فرض
 است بر زنان نیز فرض است اطلبوا العلم ولو بالاصمین حدیث
 است و علمی بہتر از علم باطن کدام است معذکب نمی بیند کہ بانوات و بیگمات
 سلاطین عظام و حکام ذوی الاحترام نزد خواجگان اکابران ماقدر کس ہم
 مانند خواجہ محمد معصوم قدس سرہ وغیرہ آمدہ مرد پیشیدہ اندوزیارت و معیت
 سنونہ میکردہ اند پس زیادہ از او نشان امروز کدام است پس التفات
 باین جامع کلمات آوردہ فرمودند کہ شما درین باب چیزی از دلائل
 شرعیہ نکارند حسب الامثال جواب سوال مذکور را حسب فراخور
 وقت و حال کہ در سفر جمعیت کتب مذاتہ چند حروف نگاشتہ وہی ہذا
 ظاہر و جواب نشست کہ منع سفر مطلق در حق زنان غیر مسلم است بلکہ از
 چہل قایل آیا نمیبینید کہ در صورت وجود شرائط مشروطہ مبینہ علم فہم خروج
 برای حج بر زن فرض ہسم میشود کمالا یحقی علی من لہ اولیٰ مہارستہ
 فی الفقہ و چون تصفیہ و تنقیہ قلبیہ و رفع رذایل نفسانیہ از امور لا بدیہ
 است کہ تعبیر از ان در اقوال شریفہ نبویہ علی صاحبہا الصلوٰۃ و التحیۃ
 بجا و اکبر آمدہ کما ورد فی الحدیث الصحیح رعبنا من الجہاد و الا صفر الی
 الجہاد الا کبر جہاد النفس و تحصیل ان موقوف بر استفادہ از شیخ

کامل مکمل است کما قال الشيخ علی القاری فی شرح عین العسل وهو ای
 الطریق الذی تعرف به الانسان عیوب نفسه بالاستفادة من الشيخ ای
 ولو ثواب تائب من الذنوب الخ اهو ودر آیه کریمه وابتغوا الیه الوسیلة نیز
 اشاره بآنتست کما صرح به المحققون من الصوفیة الصافیة قد ثاب الله بامرهم
 ودر تفسیر روح البیان آورده اعلم ان الآیه الکریمه تصرحت بالامر بابتغاء الوسیلة
 ولامر منها البتة فان الوصول الی الله تعالی لا یحصل الا بالوسیلة وسم
 علماء الحقیقة و مشایخ الطریقه قال الحافظ **س** قطع ابن عربی عمی
 خضر کن **ب** ظلمات است بترس از خطر گمراهی **ب** و العمل بالنفس بزیدنی وجوه
 و العمل وفق اشاره المرشد و دلالة الانبیاء و الاولیاء فینجسها من الوجود
 و یرفع الحجاب و یوصل الطالب الی رب الارباب و فی صحیبه الابرار
 و الاخیار شرف عظیم و سعادة عظیمة و هم در روح البیان استقال
 ابو یزید البسطامی من لم یکن له استاذ فاما له الشیطان فلا بد لطالب الحق
 من اذیب کامل و استاذ حاذق یربیه بانفات النفوس و فساد الاعمال
 فاذا وجد مثل هذا فیلزمه و یصحبه و یتناب باذیه لیسیری من
 من باطنه الی باطنه حال قوی کسراج یقتبس من سراج فان التسلیم له التسلیم
 و الرسول فان سلسله التسلیم تهی الی رسول الله و الی الله تعالی فی المشوی
س کفت طوبی من رانی مصطفی **ب** و الذی یرب من وجهی رای **ب**

چون پس راعی نور شمع را کشید و بر کوه دید آنرا یقین آن شمع دید و همچنین
 تا صد چراغ را نقل شد و دید آن آخر لقای اصل شد و خواه نور از او پس
 بستان جان و بیچ فزنی نیست خواه از شمع آن و خواه بمخصا لهذا از
 اخذ مرشد لا بد است همه مردان و زنان را در روح البیان تحت آیت
 یا ایها النبی اذا جاءک المؤمنات یا ینک الایة آورده و بالجمله کانت
 البیعة مع النساء والرجال امر مشروعا بامر اللہ و سنتی فعل رسول اللہ صلی
 اللہ علیہ وسلم و من ذلك کانت عادة مستحسنة بین الفقراء الصوفیة
 حین ارادة التوبة تثبتا للایمان و تحبید النور الا یقان امر و هم در روح
 البیان تحت آیت ان الذین یالیعونک انما یالیعون اللہ بعد کلام کثیر آورده
 یقول الفقیر مشیت بیده الایة سنته المباحة و اخذ التلقین من المشایخ الکبار باخذ
 الیمنی المتابعة و ذلك بالنیة الی الرجال دون النساء لما روى ان النساء
 اجتمعن عند النبی صلی اللہ علیہ وسلم و طلبن ان یعابدن بالید فقال لا تسکن
 ید المرأة و لکن قولى لامرأة واحدة کقولی لمائة امرأة فبا یعین بالکلام
 ثم سلبن منه البرکة فوضع یدیه الشریفة فی الماء و دفعه الیهن فوضعن یدیهن فی
 کذا ذکره الشیخ عبد العزیز الدیرینی فی الروضة الانیفة و کذا فی ترجمہ الفتوح
 پس اگر زنان بر فافت محارم خود بری تحصیل امر مذکور بر مسافت سفر شرعی و غیر
 جائز است بلکه با جرم و مانع شان مانع از امر خیر است که مذموم است

شاخ طریقت را بعین مجدی و یواریه قدس سره تا این زمان فحط الرجال
 بفضل بر کمال خود شرف بشرف اکابر الا کابر رضی اللہ عنہم نمود و فاسخ
 حقیقتہ الکعبۃ الیہم ثابتہ بل واقعہ فی الماضی و الحال نزد این اکابر آن قدس
 سره رعایت سنت و متابعت مصطفوی علی صاحبہا الصلوٰۃ و
 السلام طحاظ و حضور صاحب شریعت علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و التسلیمات
 از نیمی اعتبارات عالیہ و فکر یہ و عبرت ہا بدیہیہ و نظریہ بہتر است و صحیح تاریخ
 و ہمسامی حمزہ عقبہ نموده و در سجدا یا کنائیدہ مخلوق الراضی کر دیدہ احرام
 کشادہ نیم شب بمردم حرم سرا براء طواف الحج در کہ مشرف رسیدہ بجا آورده
 باز شبانہ در منافات نمائندہ اند و میفرمودند کہ بر این حج عنایات مغفرت
 ربانی و تقدمات رحمت یزدانی خارج التقریر میببینم این حج را اجابت ابرج
 سابقہ زیادہ میدانم کہ بعض فضل تعلق میدارند و لا سبب سواہ و ترقیات
 و الواراست باطنیہ کہ بر این حج مؤید حال و بال شدہ اند از انہام انام بیرون
 میمانند کہ بکلام آید **س** شیر گفتن ذوق نوشیدن نہ بخشد و در
 مذاق ۵ باری شخصے بر این مضمون سوالی پرسید کہ بعضے زنان بر فاق
 ازواج و محارم خود برای اخذ مرشد و زیارت واخذ توجہ از و شان
 بر مسافت سفر شرعی میروند و او شانرا سفر کردن برائی آن جائز است یا نہ
 واخذ مرشد زنان را باید و شاید یا نہ و بعضے طالب علمان از باعث

بدین علیہن من جلابیبہن است کہ حال آن عبارت از پرہیز برقع است
 چنانچہ متعارف در حریم شریفین است زود ہما اللہ شرفاً و تعظیماً و علماً
 فتح الباری شارح بخاری در بارہ امہات المؤمنین رضی اللہ تعالیٰ
 عنہن کہ مخصوص حجاب بحکم کریمہ یا ایہا الذین آمنوا لاتدخولن
 اللبى الا ان یؤذن لکم الی قولہ و اذا سالتنواھن متناعا
 فاسئلواھن من وراء حجاب بوزن نوشتہ کہ بر امہات المؤمنین
 فرضیت ستر ابدان از اغیار بودہ ستر اشخاص حسیت قال وقد کن لعبد النبی
 صلے اللہ علیہ وسلم یحجن و یطعن و کان الصحابۃ و من بعدہم یسمون منہن
 الحدیث و ہن مستترات الابدان لا الا لشخاص وقد تقدم فی الحج قول ابن
 جریر لعطاء لما ذکر لہ طواف عائشہ رضی اللہ عنہا قبل الحجاب او بعدہ قال
 اور کت ذلک بعد الحجاب او و در شرح المنیۃ آوردہ و بدن الحرۃ عورت
 کلہا الا و جہا و کفہا فانہا لیتنا بعورۃ لانی حق الصلوۃ و لانی حق نظر الابی
 و الات دمیہا لکن فی القدمین اختلاف المشائخ و فی محیط الاصح انہا
 لیسابعورۃ قال للحاجۃ الی المشی فی الطرقات و ظہور قدیمیہا خصوصاً الفقہ
 منہن اہ بنابر آن شیخ علی قاری در شرح مناسک و فاضل محمد شامی
 در حیات القلوب آوردہ اما پوشیدن رومی بعد از احرام پس جائز نیست
 زن را چنانچہ جائز نیست مرد را پس اگر پوشد زنی رومی خود را برقع

لازم آید بروی اتم و کفارت و لیکن اگر پوشد زنی روء خود را بپوشد و مانند
 آن دور دارد آنرا از مساس روء خود بچوبی یا خیر آن جائز بود ملک مستحب
 باشد علی ما صحیح بی فسخ القدر بود در نهایت حکم بوجوب آن کرده و گفته که انداختن
 زن چیزی سائر را بر وجه خود که دور باشد از مساس وجه واجب است
 بروی ولالت کرد این مسئله بر آنکه زن ممنوعه است از اظهار وجه خود برای
 اجانب بغير ضرورت اعمافی نهایتاً اعمافی حیات القلوب و تائب میداند آنرا
 آنچه علامه مخدوم عبدالواحد سیستانی در جواب سوال تلمیذین المستورات
 نوشته ظاهر است که اگر مستزهره در حصول طلب جهت اخذ تلمیذین ذکر و
 تحریب عادت و تنگ ناموس نموده روء پرده و عرش که خیر الایاء است
 بی پرده نشیند موجب مسأله نظیر پاک شیخ بطرف وی جائز است فی الیه
 و لایحوز ان ینظر الرجل الی الاجنبة الا الی وجهها و کفها لقوله تعالی و لایبین ینثین
 الا ما ظهر منها پس ابداء وجه و کف که مواضع زینت است موجب
 نفس جائز است بجز ناموس و تنگ را اگر ان می آید لیکن تا این تنگ
 و ناموس عربی که سد راه طریقت است نکذارد سلوک که عبارت از تحریب
 عادت است بیسر نیاید آری از خلوت تنهایی محرم نشستن احترام نماید
 که خلوت هم از محرمات است کما تقررنی موضوعه لیکن بعد خصت شرعیه
 خود را از نظر پیشانی بپوشد که لوح محفوظ معارف است محروم داشتن

نشان حرمان است چه شغل را بطه که موثر تمام است بی این معنی محقق نسبت
 هر چند در پرده شستن را نوع احتیاط میگوید لیکن الاحتیاط ضمنی ترک
 الاحتیاط استوره در حکم غیر مستوره در اخذ تلقین موجب فتویٰ شرع
 برابرست و حالت اخذ تلقین و آمد و رفت جهت توجه حکم واحد دارد و مو
 تقائے اعلم احو و هم اخذ تلقین و معنی برای زیارت و اخذ توجه از اماکن
 بعید و مقتضی تجاب است که موعود بحصول تطیل بطل الله است
 یوم الاطل الاطله كما ورد فی حدیث البخاری و مسلم و دیگر احور عنطیرہ كما اخرج
 احمد و الطبرانی عن ابی مالک الاشعری قال قال رسول الله صلی الله
 علیه وسلم ان الله عباد الیسوا بانبیاء و لا شهداء یغیظهم البنیون و الشهداء
 علی منازلهم و قریهم من الشقیل من هم یا رسول الله قال ناس من بلدان شتی
 لم یصل بینهم ارحام متقاربة تخالو فی الله و لضا فوا یضع الله لهم یوم القیامة
 منابر من نور قدام الرحمن فجلسهم علیها یفرع الناس و لا یفرعون و اخرج
 الطبرانی بسند حسن عن ابی الدرداء قال قال رسول الله صلی الله علیه
 و سلم لیسعثن الله اقواما یوم القیامة فی وجوههم النور علی منابر اللؤلؤ
 یغیظهم الناس لیسوا بانبیاء و لا شهداء یغیظهم البنیون و الشهداء
 من قبائل شتی و بلاد شتی یحتمون علی ذکر الله یدکرونه و درین باب
 احادیث کثیره وارد شده چنانچه در بدو رسافره امام سیوطی آورده اند اما

ظهر بالبال علی طریق الاستعجال وهو تعالی اعلم بحقیقه الحال برسر اصل سخن
 در کتب گوئیم که بعد از آن روانه جده شریفه شد تا ریح علی ذیحجه در بابور سوار
 گشته شش ماه محرم ۱۲۹۳ در بندر کراچی نزول آورده بعد توقف سه چهار
 روز از راه بلده طیبه بهتاد حصول زیارات آنجائی علیار روانه وطن نشتر
 شده اند و روز بر منزل کلری علالت بمراج و حاج اقرآن داشت
 پس بعافیت گذشت بخیریت و رفاهیت در دارالارشاد خوش وارد
 گشته زیارت مرقد مطهر حضرت سلطان الاولیاء قدس سره الاظهر نموده
 رونق افزوز خانقاه ارشاد گشته الحمد لله الذی اذهب عنا الحزن
 و افتح ابواب المنن زیرا آنکه همواره دواب شریف حضرت ایشان چنان ستم
 بوده است که آخر کار و هنگام خروج از وطن اولاً اشتغال وقت زیارت
 فیض شبارت روضه مطهره حضرت سلطان الاولیاء قدس سره منبر
 بل بسالیالی وقتیکه اراده سفری میداشتند خضیا نه شبانه بر زیارت میشدند
 و گاهی حکایات عجیبه و غریبه که در آن زیارت بر ایشان جلوه گزینیدند به
 بعضی خواص بیان میکردند چنانچه باری حکایت میفرمودند که اشبه نیم شب
 که همه آب خوار غرقاب خواب بودند بطرف روضه مطهره میشدم چون قریب
 بدروازه دلیبر رسیدم ذکر موهبها که شهاصوری شنیدم تعجب بردروازه
 حویلی اعنی حصار دیوار بیرونی روضه معنی که هم پهلودالان شریف است

رسیدم تصوریدم که همان ذکر پیش دروازه عالیہ روضہ علیا است و صحن
شریعت چون در آنجا رسیدم آواز همان ذکر را از اندرون روضہ منورہ خیال
کردم و بابتش مسدود نامقتل دیدم و ہمہ مردمان و مجاوران بیرون بر صحن بیرون
در خواب آرمیدہ آخر دروازه عالیہ شادہ داخل گشتم همان دم تصوریدم کہ
از مواجہت یعنی بطرف مغربی ہنم ذاکر است کہ بعنایت جہر و ذکر اشتغال
دارد تا کہ بطرف مواجہت رفتم و چراغ در آنجا از گوشہ اصلا مشتعل بودہ ^{بسیح}
بیدل صوری عنصری ندیدم کہ همان ذکر شریعت بازار مسقف قبة اعلیٰ
فوقانی شنیدم و عجب معاملات و غریب حالات درین شب گذشتند
اھ و سیکوید جامع کہ زیادہ بر این تفسیر ہنم مختصر کردن این مختصر نامہ کنجایش
لیاقت ندارد لہذا بر این قدر اختصار رفت لان القلبین بحر عن الکثیر و القطرة
تضحی عن الغدير

فصل ششم در بیان سفر حجۃ الوداع حضرت ابنیابن

قدسی

چند روز پیش از استغداد این سفر اخبار بالغیب از احتتام عمر شریف خویش
 بالواقع میدادند چنانچه دوازده ماه پیش از آن مکان معلی خود قلیل ماری
 ضیق النفس داشتند در آن شبی قبل العشاء میفرمودند که عمر با همچنان نماید
 که آمده با تمام کرائیده است بعضی اولیاء را بیشتر اطلاع میدهند از حضرت
 جناب خواجه ثانی قدس سره عالی درویش نقل میکرد که روزی فرمودند که
 مراد و ملائک در بارگاه حضرت کبریا جل شانہ برودند و بطلبانیدن حضرت
 او سجانه بغایت مسرور و مجبور شدم و منظر استیادم تا خطایم آمده که ترا ترد
 خودی طلبیدیم ولی باز کرد تا پست بر جا تو گذاریم پس بعد ازین نقل حضرت
 ایشان فرمودند قدس سره که حضرت خواجه ثانی بعد این واقعه دوازده
 سیزده ماه حیات ماند پس فرمودند قدس سره که چون ولی کامل از
 جهان ارتحال نمایند یکبارگی ضرورت قلوب مردمان مضطرب میشوند و زیر
 زبرونی آخر رفته رفته می فهمند اھ میگویند جامع که حضرت ایشان نیز بعد
 این اخبار دوازده ماه و چند لیالی حیات ماند و هر چه می گفتند راست
 و واقع بود ولی در چنان رمز سخن می آوردند که ظاهراً هر شنونده متوهم
 میشد که نقل از دیگر اولیاء است نه از خود خبر میدهند و روزی درین ایام
 که خفیانہ آمادگی سفر میکردند میفرمودند که هرک از دنیا زهی مرغوب
 بنماید الموت جسیر یوصل الحبيب الی الحبيب والموت للبيب الذم النبیب

و ہم فرمودند کہ لعینے اولیا پیش از مرگ ولو ساعۃ او شہرا و عااما و ماصاعدا
 اطلاع بہ بشارت لقائی ایزدی مرموزۃ الاطال شوق الابرار الی لقائی
 وانی الیہم لاشد شوقا میدیند چنانچہ مولانا روم از اینجا فرماید **ح**
 پیشتر پیشتر آجان من ۴ ۴ پیک دار حضرت رحمن من ۴ مرگ شیرین
 کشت ۴ علم زین سرا ۴ چون قفس شستن پریدن مرغ را ۴ پس از حضرت
 خواجہ کلان سلطان الاولیاء قدس سرہ منقول فرمودند کہ در ان هنگام این دو بیت
 از کمال بساط و انبساط تکرار میکردہ اند **ح** خوش خبر دار می نسیم شمال ۴
 کہ بامیرسد زمان وصال ۴ یا برید ایچی حاکم اللہ ۴ مرصبا مرصبا تعال تعال
 و باری در آن ایام باین سہام ارشاد فرمودند کہ چند می ایات بروزن
 مثنوی مولوی رومی قدس سرہ در شرف مرتبہ مرگ اکابر ان اولیا گویند
 حسب امثال چند ایات گفتند ہی ہذہ **ح** بشنوا زلی چون حکایت
 میکند ۴ کہ در حدیثہا شکایت میکند ۴ روح چون از نستان چندان ۴
 آمدہ در این جهان کشتہ جدا ۴ باز بہر اصل خود برمی شنود ۴
 بہر وصلش صد فقیری میزند ۴ ۴ روح چون طوطی و بسش چون قفس
 چون قفس شکست رست این در قفس ۴ ۴ کہ چہ نام مرگ بر مرگ ولی است
 لیک نبود مرگ بل فرح ولی است ۴ ۴ ہی لالمتقا خدا بہر کسی ۴
 گفت کا ندر تہلکہ کافت رسی ۴ ۴ جہذا مرگ کہ باعث زندگی است

در فنا خود معنی پانیدی است ۱ تلخ کی کرد و بکمال مرک تن ۲ ۳ ۴
 چون زندان رست آمد در چمن ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰
 کان بنار اندرتی خود داد این ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰
 حق بجای ایشان شود سمع و بصر ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰
 مرک اندر ما سوا آتش فلک ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰
 شد تدبیر شکستن قفس ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰
 مونس با حقیقت حذران ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰
 کشته منظر اسرار حق ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰
 بایار آمده ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰
 شده ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰
 شد پدید ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰
 بدار می منتقل ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰
 میرد بر و یاند نمر ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰
 بستان جنان ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰
 عدم آمد کرو ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰
 ازین آتش کده ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰
 خواهد در جنان آبادیت ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰

با حرف ارحمی شد ملحقاً با مرک که خوالی نبود پرازنم با نامدی بر سر و عرب و عم
 مرک پر الوان باشد مانده با بهر دل ز اینر و عانده با مرک از درگ
 خدا آمد رسول با رو کرد اندر زان صاحب عقول با حق تمنوا الموت
 بهر صا و قین گفت تا جانرا بر افشانی بر این با صورتش مرک و بطاهر
 زندگی با ظاهرش درد و بجان خورسندگی با هر چه سازم زین حیات
 جاودان با مدح توصیف آمده با از ان با زین سبب زیما زانرا
 خاموشی است با زانکه آخر هر بیاز خاموشی است با خاموشی هم مثل مرک
 آمدی با ظاهرش رنج و بیاطن خورمی با دیده فکر کشتا عبرت
 بسین با یاد مرک و خاموشی باری کزین با طالب اگر قلب باشد
 صافیت با از لواری باشند این بس کافیت با یاد مرک و خاموشی
 اسرار نو با در لواری آمده آنرا شنو با و عطر مرک و خاموشی
 هر کوشنید با کز شقی باشد همی کرد و سعید با پس بعد شنیدن بسیار
 خوش داشتند و فرمودند که مرا شوق مرک بر نیت حصول لقاء اینر دی روز
 بر روز رو تیز اندمیدار دو عمر نبوی الحمد لله که آمده تمام کرد دیده پس سنت مصطفوی
 او شده بعد از ان که موت آید و بقای رحمانی رساند چه غنیمت باید شمرد
 للجامع قدور فی الحدیث من احب لقاء الله احب الله لقاءه اخرجه البخاری
 و مسلم و غیر ما و قال العزیزی فی شرح الجامع الصغیر و تمامه کما فی البخاری قالت

عائشه او بعض ازواجه انا لکنرہ الموت قال لیس ذلک ولکن المؤمن اذا
 حضرہ الموت لبشر برضوان اللہ وکرامتہ فلیس شیء احب الیہما امامہ فاحب
 لقاء اللہ واحب اللہ لقاءہ وان الکافر اذا حضرہ الموت ولبشر لعذاب
 اللہ وعتابہ فلیس شیء اکرہ الیہما امامہ فکرہ لقاء اللہ وکرہ اللہ لقاءہ وراخر ماہ
 شعبان وقبیل رمضان بیماری شریحی وضیق النفس باشد ولاحق حال حضرت
 ایشان گشته است پس در آن مرض میفرمودند کہ این ضیق از ہفدہ سالگی لاحق
 است کہ تا الیوم نمیکند اردو پیش ازین در جوانی طاقت بدن برداشت
 اشتداد ہر مرض مینمود درینوقت طاقت است ومرض بسیار ناتوان مینماید
 اما پیش ازین برای شفا کہ باعث ازویا و عمر است بریت رسیدن بدرجہ عمر نبوی سنت
 مصطفوی بدعا و دوامیکوشید درینوقت بعد حصول این مہمنا آرزوی نماز است
 و بدعا و واشفاقوی و عمر رازی ضرورت ندارد اگر خود بخود او سجانہ بکمال
 کرم شفا بتوفیق اطاعت و قوت بدن و استطاعت خواهد بخشید مالک است بل
 عین احسان مگر یک آرزوی زیارت نبوی و جواری مصطفوی ہنوز باقی است ہم
 میفرمودند کہ نسبت مصطفوی بسیار صحابہ کرام را و بعضی اولیاء را خصوصاً حضرت
 مجدد و حضرت خواجہ کلان را قدس ہما عمر شصت و سہ سال است مرا ہم
 یعنی حضرت ایشان را قدس سرہ بجز فضل و کرم از اولش او شان چہ دور علوم
 حقیقت کردہ اند و مقامات شان رسانیدہ اند و عمر شصت و سہ سال ہم آمدہ

آنند و دیده شود و هم روزی میفرمودند که من اگر چه در سند هم ولی در حقیقت مدنی ام
 بظاہر اگر چه بریدخواجہ ثانی ام باطن در ہر حال و ہر آن با محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وآلہ واصحابہ وسلم ام کہ از او جدا نمانم کہ او صلی اللہ علیہ وسلم من از نفس من باز
 جہل و بیدہم نزدیک است و ہم روزی بیان خوابی نمودند کہ ذکرش در اینجا ضرور ^{ندارد}
 پس فرمودند کہ معیت نبوی روز بروز از دیادی آرد شاید کہ عمر مختتام میرسد تا آنکہ
 بفرہ رمضان شریف ۱۲۹۶ استعداد سفر خویش ظاہر فرمودند از استخارہ سفر پرسیم ^{و ہر روز}
 کہ برای رفتن بر سفر استخارہ مکہ و معاون است مگر برای مراجعت مدیدہ شود و دو
 سہ سال آخر متوالی عمر شریف خویش مقدار طرقتہ العین و لمحہ البصر شبانہ گاہی تخفیف اند با وجود
 ضعف و پیری و عرض بیماری تمامی شبہا ماعوام بر دو روز اول شستن میگذرانیدند
 و در ہمہ شب فقط پا دراز نمیکردند خصوصاً در ہمین رمضان شریف ۱۲۹۶ کہ
 آخر رمضان ایشان بہت زہی غریب حالات و عجیب کیفیات از ایشان
 منظور میشدند و شش ختمہ قرآن درین بابہ شریف با وجود کمال ضعف و بیماری خواند
 اند و یک ختمہ در تراویح شنیدہ اند تا بیچ دوم ماہ شوال ۱۲۹۶ روز دوشنبہ صبح بعد
 اشراق بر زیارت مقبرہ مطہرہ روضہ منورہ حضرت سلطان الاولیاء خواجہ
 گلان قدس سرہ یکانہ رفتہ اند و یکبار بیچ کی را اندرون داخل شدن بار نمودند
 للبعض و ہوا ناورد و التناؤ وقت بر آمدن از مقبرہ سجدی مخزون و چہرہ تلمون
 و از اصداق چہمان لوالی فشان می آمدند کہ منبذہ صاحب ادنی درک حقیقت

معمولیت واضح میداشت و بر اوطاق آمدند و فرمودند که بر این سفر زمین با حضرت
 خواجه گلان قدس سره از فرقد برآمده بمن معانقه انداخته کمال شوق و دواعی ساخته است
 قلیل انداخته و دواعی بعد از آن سوار شده روانه گشتند و حال آنکه پیش از آنوقت
 عصر روز یکشنبه قریب بمن پیش دو شنبه باران سخت باریده بود که هنوز از آن
 باران شبنم زمین و هرزه و کوچ و دست و پیاپان و حل بود از آن و حل و آب
 عبور و زبیده بقت و شفقت بر دعوت اسوه اما جد استوده محامدا خلاص نشی حاج
 پیرش که شهرش یک فرسنگ راه از مکان مسله جاها ایشان است منزل انداخته
 اند و حاجی محمود بحال انصرغت جان چند پیاده پیش آمده است و او را بدعا خیر یاد
 کرده اند و در بنام اسم میدیدیم که همان ملالت و داعی در چهره ایشان باقی میماند
 و همگی حجابانه به بیان عیان میرسانیدند که این سفر آخر الاسفار است که کم شش
 غیبی است که برداشته میرود و والدین ضعف و چنین بیماری و پیری از که اسفار
 میشوند بعد ظهر همان روز باز در کشتی سوار از راه مال کونی روانه شده اند تا که در راه
 دعوت اختر برج نقابت گوهر درج نجابت سید علی محمد شاه و صفای و تقصیر
 مردان بلوچان و تکالی و کیری و درنده محمد خان دعوت امیران تالپران شاهان
 و در حیدرآباد و کوسری دعوت امیران تالپران احفاد میر محمود که یکی از کلمان مردان
 خواجه حلیم قدس سره بوده خورده اند تا که از راه ریلوی در کراچی رسیده در آنجا هم یک
 دو وقت دعوت مردان فقیران انجامی قبول داشتند و شش روز بر بندر

از وقت در انتظار با پوشیدند اعیان و امجاد آنجا و اطراف و اکناف برای وداع
 و ملاقات می آمدند بپیری از خلق مصطفوی خویش که داشتند نهایت التفات
 عنایت میفرمودند و در هر مجلس و محفل چنان اشارات در سخنان خود می آوردند
 سفر آخرت با زراعت نخواهد شد اما فکر ظاهر بنیان بدان نمیرفت چنانچه در
 محفل سخن اهل ولایت میگردید پس فرمودند که بزرگ صاحب واسواری را مرشد
 در دلی بوده چند بار سفر زیارتش کرده پس وقت وفات میفرمود که هیچ فکر
 جز همین نماند است که عمر چندان بقانداوه که از سفر کردن بمرشد سیرتوم و هنوز نشسته
 بیروم پس حضرت ایشان فرمودند که مرشد ما محمد رسول الله صلی الله علیه و آله است
 و افسوس که پیری و ضعف رسیده و عمر تمام آمده و هنوز از آن اسفار سیری نشده پس
 همین بیت خوانند **زین دور زندگی جامی نشد سیر از عیش** **با**
و ه چه خوش بودی که عمر جاودانی داشتی **با** و از آنجمله اشئوال در
 مرکب دخانی سوار شده روان گشته اند و در آن بوعت بهم چنان سخنان عیب
 پنی برده نهانے بیان میفرمودند چنانچه باری در باب اول نشسته بودند خدام و حضار و
 بعضی عمائد روزگار حاضر خدمت و سخن زیارت فرمود حضرت خواجه خواجگان
 فخرالاکا بران حضرت مجدد الف ثانی قدس سره در میان افتاد که در بیوقت راه ریلوی
 جاری است و گرایه ایزان پس حضرت ایشان قدس سره فرمودند که زیارت فیض
 بشارت حضرت خواجه خواجگان برای اصحاب بصیرت بجا به زیارت مصطفوی علی

صاحبها الصلوة والسلام حمد و معین ترقیات ذات محبت است حالا که اراده
این ضرورت تمام کوز خاطر م بود که اولاً آن زیارت کرده بعد در کراچی رسید
بابو شیخویم مگر قرب میعاد روانی بابو ز ظاہراً عدم توافق قدر باطناً منع افتاد اما
عزم جزم در دل اندام که اگر فی المشل حیات مستعار بقا دار و مراجعت شد تا ضرورت
سعادت این زیارت فیض بشارت بدست خواهم آورد پس بلفظ تشکیک
ندگو حضرت ایشان کی از عمائد بطریق دعا گفته که تشکیک تقرانید امید که او سبحانه
ایشان را طول بقا هنوز خواهد بخشید که از ثناء ایشان بقاء فیوض طلاب است
پس خندیده بیان عیان فرمودند که آری عنایات الهی عظیم اند اگر چنین بدست
مبالت کنند شاید لیکن من بیدیده بعین اتمام حیات خود دیده مسافرت
ام زیارت خواجہ خواجگان ہم آنا که رجوع بوطن خواہم کرد خواہم نمود
اگر خواجہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بدست آید تا چه معتمد است پس باز فرمودند
کہ رفتن من بہ زیارت مصطفوی علی صاحبها الصلوة والسلام فقط در پی آرزو
خود نیست بلکہ خواندہ میروم و باز بر خصت راجع میوم چنانکہ امر میکند چنان میکنم
و ہم در بابو روزی فرمودند کہ بعضی اولیاء کمال را از اتمام حیاتش او سجاہ پیشتر
خبر میدی و لی از بعضی امور ضروریہ استتار این معنی را دواب گرفته اند چنانچہ حضرت
خواجہ صفی اللہ راقدس سرہ در کہ معظمہ مطلع بر این معنی گردند و حقیقت کار مخفی
داشته ارادہ مراجعت را فرغ کرده بر این معنی مریدانش بہرہ یافتگان ذوی البصیرت

راضی و نایب بودند و مردان ظاہرین بر رجوعش تنگ گرفتند لاچار گروہا تا
 محدود رسیدہ در آنجا توقف ورزیدہ و بر دریا پانہ نهاد و بظاہر میان
 کفہ کہ استخارہ مدد نمیداد و حضرت من اللہ بنیشود پس ناچار ظاہرین
 از خوف غرقی النفس خویش نرسیدہ توقف اختیار کردند تا کہ حضرت
 خواجہ بوالحق پیوست و فرزندش در حدود کردند کہ کو یا بسیار موت
 بین را بانوار وجود مسعودش منور نمودند و ہم فرمودند کہ حضرت مخدوم
 شہاب الدین صاحب نو شہر را در بحر حیات تمام رسید و اس پس ماندگانش
 نعش مبارکش را بر شک رسانیدن توانستند و دریا گذار شد اگر چه خاصان را در
 بحر ہم نعمت جنات و عنایت بنیایات است چنانچہ در شرح الصدور از حدیث
 شریف منقول است اخرج ابو سعید فی شرف المصطفی من طریق احمد بن محمد بن ابی
 برة ثنا محمد بن الوزان عن سعید بن سعید عن ابيه قال بنى الحسن جالس الناس
 حوله اذ اغبل رجل مخضرة عينا فقال له الحسن اكل اولدتك ام هي عرض
 قال وما تعرضني يا ابا سعيد قال من انت فانتب له فلم يقم في المجلس اذ لا اعرفه
 فقال ما قصنتك قال عمدت الى جميع مالي فالتقيته في مركب فخرت اريد
 الي من غصفت علي بنا رج فخرت فخرت الى بعض السواحل على لوح
 فقعدت انرود نحو امن اربعة اشهر اكل ما اصب من الشجر والعشب واشرب
 من ماء العيون ثم قلت لا مضين على وجهي فاما ان اهلك واما ان انجو

فسرت فرفع لي قصر كان بناه فضة فذغت مصرعه فاذا داخله اربعة فكل
 طاقتة منها صندوق من اوله وعليها افعال مفايحها رامي العين ففتحت بعضها
 فخرج من جوفه رائحة طيبة فاذا نبيه رجال مدرجون في الثواب الحرير فركت بعضهم
 فاذا هو ميت في صفة حي فاطبقت الصندوق وخرسبت واغلقت باب القصر
 ومضيت فاذا انا بفارسين لم ار مثلهما جمالا على فارسين آخرين مجلين فسالني عن قصتي
 فاخبرتها فقالا تقدم اياك فانك لتسير الى شجرة تختار وضعة هناك شيخ حسن الهيئة يصلي
 فاخبره بخبرك فانه سيرشدك الى الطريق فمضيت فاذا انا بالشيخ فسلمت عليه فمرو
 على السلام وسالني عن قصتي فاخبرته بخبري كلفه ففرغ لما اخبرته بخبر القصر ثم قال اصغت
 قلت اطبقت الصناديق واغلقت الابواب فسلمت وقال لي اجلس فمضت
 به سحابة فقالت السلام عليك يا ولي الله فقال ابن تميمين قالت اريدكنا وكذا
 فلم ينزل ثم به سحابة بعد سحابة حتى اقبلت سحابة فقال ابن تميمين قالت البصرة قل
 اتري فتتارت فصار تبين يديه فقال احملني ذاحتي لتوديه الى منزله سالما فلما صرت
 على متن السحابة قلت سالك بالذي اكرهك الا اخبرتي عن القصر وعن
 الفارسين وعنك قال انا القصر فقد اكرم الله به شهداء البحر و وكل بهم طائفة
 ليقلطونهم من البحر فيصرونهم في تلك الصناديق مدرجين في الكفان الحرير والفارس
 لمكان يعيدون ويروحان عليهم بالسلام من الله وانا انا فالحضرة قد است
 ربي ان يحشرني مع امته بينكم قال الرجل فلما صرت على السحابة اصابتني

من الغرض ہول عظیم حتی صرت الی ماتری اور دہذہ العقبتہ شیخ الاسلام بن
 حجر نے کتاب الاصابۃ فی معرفۃ الصحابۃ فی ترجمۃ المحضراہ ولی مراموجب
 احادیث صحیحہ قویہ زاجرہ از رکوب بحر ہمیشہ استعاذہ در بارگاہ الہیہ است
 کہ در بحر حیات نکرود الغرض کہ در بندر عدن بحیرت در عرصہ نہ روز
 رسیدند بالتمام سیریدان معتقدان آنجائی بر بندر تروول آوردند و روز
 در آنجا توقف افتاد ہر اسخ الایقانی کہ عرض منہو کہ حضرت ایشان از راہ
 عنایت دعوت من قبول نمایند بی تعلل دعوتش قبول میفرمودند ملک
 اگر کسی استدعا پای و اون در جائی خویش برائی تبرک مینمود تا ہم غالباً
 روشش نمیکردند و رفتہ در جائی آن چندی می نشستند و بدعا باطنیش مدو
 میفرمودند اگر چاہا شربت می آوردند جرمہ مینوشیدند و ہم درین باب میفرمودند
 کہ احدی از مشایخ دعوت رو نہ کرده است مگر اولیاء اللہ را در ہر کار توجب
 استخارہ و استتر خاص من اللہ واجب است و استخارہ ایشان طمانیت قلب
 سلیم ایشان است فائدہ میگوید این جامع کلمات کہ ہر سادہ لوحی کمان
 نبرد کہ فقط بر این حج آخرین دعوات معتقدان قبول میفرمودند نہ پیش از ان
 در اسفار جز آن زیرا کہ این جامع در چہار بل پنج سفر حج و شادی ہمہ کاب
 آنجناب مرشد ہر شیخ و شاب تقدس سرہ لووہ است کاسی ندیدہ
 کہ دعوت رو نہ کردہ باشند بل دعوت ادنی و اعلی و عام و خاص را

قبول میفرمودند آنچه انتساب بعضی ناگامان با ایشان بدان معنی است که
 واجب دعوت لقبول کردن داشتند از ناگامی است فمی فرمودند لا مروت
 ملک بسیار اوقات بعضی نامردان صورتی که معتقدان حقیقتاً بودند اگر بدایا
 میدادند و دعوت می نمودند تا هم با جا بجا میسرسانیدند و ابائی نمودند نظراً
 اعتقاد مکرر سخن بے اعتقاد را از حیز اعتبار ساقط میدادند لکن العیرت
 للعبت لا للظاہر قتال و تنبہ و از آنجا باز در حدود رسیدہ یکروز حسب عزمند
 معتقدان برسد در ترو اول آوردند تا کہ بخیریت و عافیت پیچیدی قعدہ ۱۲۹۷
 در بندر جدہ و تاریخ ششم در مکہ معظمہ محلل از احرام شتند و آنجائی حاجی عبدالوہاب
 بن یونس مردی خاص کہ پیش از ایشان از چند روز با متوقف در مدرسہ
 غریبہ داؤدیہ بودہ کہ بالاضراعت التماس خواست کہ حضرت ایشان دعوت
 من قبول فرمائید و درین مدرسہ توقف نمایند کہ قریب بچرم حرم است و من
 یعنی حاجے مہر و خود بخود جای دیگر گرایہ کرده در آن رفتہ می ششم حضرت
 ایشان قدس سرہ حسب التماس آن محبت اساس دعوتش قبول فرمودند
 و در آنجا توقف ورزیدند از عرفہ تا آن مدرسہ تا زور انعام او شدن میتوان
 کہ در حالت بیماری حضرت ایشان از آنجا نازور پس امام میخواندند و از این
 معنی بسیار سرور میشدند و میفرمودند کہ مرضاً را چنین جا باید و حاجی موصوف
 را بدعا خیرا و میگردند و بسیار اوقات در آنجا در مکہ معظمہ اشارت بلقیات

تمام عمر شریف خود می آوردند و میفرمودند که مراد این زیارت بیت الله
 عجب بلوه ذات نمایان شده که مناسبت باز نقادار و دونه به هبوط شاید که
 این هم از علامات و اعیان الی لقاء الله است و هم انکارم که از عیبی در پیش
 بستی نقل فرمودند که باری از قرب احتتام عمر شریف خود خبر و در پی رسیدن
 که آیا لقاء ربانی آمده گفتن علی روز بروز بل و سبب تعلقات عالم از من
 گسسته میروند و این معنی خود مخبر اقترب اجل است و هم از خواجہ ثانی قدس
 سره حکایت کردند که میان حضرت خواجہ و فقیر علی محمد سومرہ رشته ارتباط
 صوری و معنوی بالقباط بوده و فقیر جان بجانان تسلیم نموده و حضرت
 خواجہ بعد چند سال از ان باری حکایت فرمودند که علی محمد را در واقعه
 دیدم که بر باب الوداع حرم که معظمه زاد ما الله شرفا و تعظیما ایستاده است
 و بالواری ذات الهی منور گفتمش که علی محمد الواری ذات در رویت نمایان میگردد
 گفت که اگر در من همین الواری نمایان است تا حضرت تمام از صفت بکل بدر
 شده ایستاده اند پس حضرت خواجہ این از صفت بدر آمدن و بر باب
 و دواع ایستادن را تعبیر بقرب زمان وصال عربانی مینمودند و هم حضرت ایشان
 از حضرت خواجہ حلیم قدس سرما منقول میفرمودند که آن حضرت در احتتام عمر گرامی
 خویش بار بار این بیت در محافل سخن میزدند و بسیار ظاہر میان نمیدانست
 عنایت دان و میخورد و گلستان که گل تا هفت و دیگر نباشد

میگوید جامع که در لفظ کل تلمیح غریب است باسم مبارک حضرت خواجہ حلیم
 قدس سرہ فافہم تا کہ حضرت ایشان برج تشریف برده اند و این حج
 ہم روز جمعہ است شب ہم بر عوف علیہ محط رحال شتند و شب دوم در مزدلفہ
 وہمان روز علی الصبح بعد رمی حجرۃ العقبہ در جائی کہ راہینا رسیدہ
 محل شتند بہمان روز عارضہ بیماری اسہال و تپ نرم عارض حال فضل
 مال شان شدہ کہ بعد ایام تشریق و رسیدن در کہ معظمہ بہمان شتند و
 شدید آورد ہر چند معالجات کہ میشدند کارگر نمی شتند و متوسلان با خبرت
 را نظر بر اخبارات حضرت ایشان کہ پیشتر میدادند اعتقاد یاس کشید و آہ
 ہجران با سمان رسید تا این جامع وقت خلوت احوال انکشاف حقیقت
 کارگشاخی کردہ پر رسید بعین عنایت فرمودند کہ در واقعہ میبینیم کہ بلائی عظیم
 را دفع کردہ ام شاید باری تنگامیشود اما بحسب صورت عارضہ مرض و
 باشتند امیداشت تا کہ قوافل زوار خیر الاخیار علیہ و علی آلہ الصلوٰت و التسلیم
 غم خرم نمودند و دوست روز تشریف الرجال را میعاد و رخودا کردند و صنادید مکہ
 معظمہ ۲۲ ذیحجہ آمدہ جز غم روانگی قوافل ۲۳ ذیحجہ شتوانیدند و از حضرت
 ایشان صلاح کار شان قدس سرہ رسیدند حضرت ایشان درین وقت
 چنان مخزون شدند کہ در تقریری آید لان الحزن للایوف الابر و فرمودند کہ اگر
 قوافل بروند کہ ہر اندک ہر اتا ہنوز عرض لاحق و از سفر عائق و از نگذاشتن

مرض غم نخورم و اندوه گین نمیشوم که چه خواهد کرد و جز آنکه بموت رساند ولی همین
 غم بزیارت محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم نرسیدم و در مدینه
 شریفه جا، مرقوم نشد این گفتند و از پیشان آب ریختند بر منادید که حاضر
 بودند گفتند که در آنوقت ما را یقین گشته که چنین محبت ایشان را رسول الله
 صلی الله علیه و سلم هرگز نخواهد گذاشت ما رفته گریه شما بیشتر بانان موثق
 میکنیم منور دوست روز است امید که شفا رود و حضرت ایشان از کلام او نشان
 مسرور و مجبور شده فرمودند که خوب چنان کنند اگر چهار ساعت مرا از اسهال
 افاقه حاصل میکردم سفر اختیار میکنم پس اگر در راه صیب جان بجانم بسیارم
 که بسیارم بعد همه اعیان برخاستند و تقصیر شتر بانان کردند و همه رفقاء حاضر
 از استغداد سفر متحیر و مضطرب و بیرون بر ماندند که آیا این یعنی دارا چه حکمت باشد
 آخر بقدرت خداوندی توانید بیرونی در همان روز اقامت رو نمود و حال آنکه
 از اشتداد و امتداد مرض چنان ضعیف شده بودند که شست برخواستن بی توانید
 نبود شب آنکه که صبحش انجام نشد پیر حال بی قیل و قال بود بعد العشاء فرمودند که
 اگر مرا تا بیت الله بر کرسی برداشته رسانند باشد که چندی در حرم حرم شریف
 بیت سجاد ساخته و دواع نماید تر ضاء لباله و امثالاً لقاله قدس سره بر
 کرسی نشانیده از مدارج کاخ مدرسه زیاده داخل حرم محترم گشتم فرمودند
 که کرسی بدان چنان کردیم تا که از کرسی نازل شدند و فرمودند که تا نماند

عضد کشان بیای خود تا که بر می رسم هر چند که همه حاضران الحاح آوردند که بر کرسی
 تا آنجا رسیدن و طواف و وداع کنان بدین آسان میشود اما آوردند و فرمودند که
 اگر چه در شریعت این همه رخصت است ولی از بی لست که بیستیم و بمن از مشی الاقدام حربی
 نمیرسد تا قریب بمطاف رسیدند و در آنجا نشستند و همین چند اقدام از حرم تا
 مطاف هم دیدیم که یا استوار داشتن با وجود بازو کوش از کمال صفت نمی توانستند
 یاران حاضران را محض فرمودند که بر جای روند و چندی در مراقبه مستغرق بودند جز
 این جامع و محمد صالح خلیفه مطوف احدی از واقفان نبوده سر برداشتند و مشغول
 بطواف الوداع گشتند در آن تمامی طواف دست چپ ایشان بر دست راست
 جامع بوده و بسیار علی همین و فیها حکم و در طواف میدیدیم که بقوت و توانائی خود می رفتند
 اگر چه صورت از دست مبارک بر دستم اعتماد کرده می آمدند از کمال توانائی حضرت ایشان
 که برخلاف قیاس در آنوقت دیدم متعجب و حیره ماندم بعد از فراغ طواف و نقل آن
 فرمودند که در من قوت یک کام راست زدن هم نبوده اما چون مامور من شد بطواف
 شدم همان تائید آمده شال که دید باز بدان اوصاف که مذکور شدند بر کلخ خود آمدند
 و تمامی شب با سترحت گذرانیدند که هیچ اسهالی نشد و صبح آن شب ۲۴
 و بیچاره روانگی مصمم که از نزول المطر مفسوخ نظر آن روز شد روانه طیبه
 شال نزل بنزل چاق و چالاک و بس فرحناک می گشتند و بر هر منزل سخنان فصیح
 میزد و موافقت میفرمودند و بر منزل صغرا که وقت نیم شب بل قریب ببحر

آمدہ محفل الرجال گشتند تا آنکہ یاران رفیقان خیمجات بر پا کردند و فرشتی گسترند
 حضرت ایشان بزم آرا بعضی خاصکان بودند و در آن مجلس مقالات
 مخبرات ختام عمر خویش در میان آوردند و فرمودند کہ اولیاء اللہ بعد ہمین عمر
 سنون از خداوند سبحانہ مسلت از یاد آن نمایند و بعضی اولیاء را کہ عمر
 زائد از سنون است توفیق استطاعت و اطاعت حاصل شدہ است عین
 عنایت خداوندی است و فرمودند کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 را باری دیدم کہ بسیار مہربانے ارزانے فرمودند و بمن وعده کردند و ہو
 الصادق الوعد المبین و ہو الرسول الامین صلی اللہ علیہ وسلم الی یوم الدین
 وآلہ الطاہرین کہ در دنیا و قبر و قیامت ہمراہ و ہمرفیق تو خواہم ماند پس فرمودند
 قد کسرتہ کہ بحسب ہمین وعده تحقیق در ہر کار دنیاوی ہم من ہمراہ و پشت
 پناہ آن ذوالجہاد علیہ صلوٰۃ اللہ و آلائہ شاکتہ کہ ہر کاریکہ برخلاف مشورہ ماندہ
 بود عالم میگردد ہم آنرا ہم بسراخام رسانیدہ و باقی ہمراہی در قبر در بیوقت کہ ترو
 میرسیم دیدہ میشود و القیامت بعد ذلک و لا شک فی وفاء وعده صلی
 اللہ علیہ وسلم ہم در آن محفل فرمودند کہ خداوند سبحانہ آن است کہ ہر کہ اورا
 طلب میکند بیاید کما فی الکتب المتقدّمۃ **س** انا الوجود فاطلبنی بخبرتی
 اما اولاد اہل ولایت اگر کمرست بستہ در بستن مولیٰ میکردند بعین عنایت خدای
 اوشان اورا سبحانہ و تعالیٰ از سائر طلاب زود میایند لکمال عنایتہ با سلا فہم

قدس سرہم تا کہ بر آخرین منزل کہ بت شدید حالتش در طیبہ سیمہ میرسند حضرت
 ایشان را باز علالت مزاج و باج زور آورد و فرمودند کہ امشب در طبع کرانی
 بسیار نمایان است شاید کہ این چند روز تخفیف برائی قطع مسافت راہ
 بودہ است آخر وقت طلوع فجر شدید الرحال سار بانان کردند اندک سہرا
 موسم خرمیت بود پیش خویش آتش افزوزانیدند تا در این اثناء عارضہ حمی رخسار
 کردید ہمہ جمالان و رفیقان بر توقف در آن جا ترغیب کردند حضرت ایشان
 قدس سرہ فرمودند کہ عجب است مرا کجا قرار برین استان خواهد آمد بہر حال
 سوء آن بادشاہ دین پناہ کام تو ان زد و بران شدید عروض عارضہ سطور
 اصطبار آوردہ برضا سوار شتران شدند و فرمودند کہ شتران را از ہمار
 سخت جارشوند و بر عایت و آسایش من نہ نگرند **س** در رہ پارہ کہ
 پارہ باد **ن** بایداول کہ خار کل داند **ن** کہ در راہ نکار ز استہام **ن**
ن نشہ افزہ ترزل داند **ن** العرض بعد الکوہ چنان شدت حمی شدید
 آورد کہ از تقیید قلم بدیست و میفرمودند کہ امی حمی ہرچہ زور آزمائی نمائی بناء
 ما ہم بجای مقصود آمدہ ایم و میفرمودند کہ شدت تب بجدی است کہ بدن
 مشابہ کاہے یا دندارم و لے آتش شوق زیارت مصطفوی آنرا
 چنان پامال ساختہ است کہ ہرگز متطور نظر منست و میفرمودند کہ بیچارہ من
 ہم خوب درک دارم کہ چندین ایام رہائی دادہ درینوقت شناخت است

کہ بمنزل مقصود رسیدہ اند مر جبا بہ فانه سبب الوصال مع الحبيب المنفان پس
 فرمودند کہ بچارہ مرض را چہ یار کہ کسی رو نماید ما من واثب الایہو آخذنا صیبتا
 فی فعل اللہ ایثنا، ولہ الحمد علی نعمائہ فی بلائہ ولا الشکر علی الایہ فی ابتلائہ
 اھ بدین حال پر کلال نماز ظہر تجدید وضو و اسباغ آن بجاء آوردند و
 باز آرمیدند تا تسلیے بعد از آن مناجات مستحیرات و قبلہ روضہ مصطفویہ
 علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام از جا نیکہ شتران بر اطلال شدند نمایان گشتہ
 حضرت ایشان قدس کہ مدثر و منزل از شدت برودت حمی بودند
 باستماع این خبر حلد کمال توانائی برخاستند گو یا کہ اصلا سرماندازند و نظر
 ایہام و ارید از اصداف چشمان رختید و فرمودند کہ سند ایمن لایق ترین
 بودم کہ ہمین احسان بر من فرمودی فلک الحمد و الشکر و حمیدی مراتب
 شستند تا کہ شتران از اطلال پائین شدند و ہمان منارجات از بصر متوجہ
 گشتند باز در شوق خفتند و امر قدری الغام دادن از بساط انبساط بسیار بانا
 فرمودند کہ این ہسم و سائط وصول ما باین نعمت قصوی اند و چنان کردیم و
 ہمان شتر بانان ہم از کمال مسرت باز بسیار انجرار ہمار شتران بنمودند تا بعد
 غروب آفتاب بقلیلے کہ ان عبارت از شب جمعہ تاریخ ہفتم محرم باشد
 نزدیک طیبیہ کہ سلم حاصل معرفت مکان بہت رسیدیم و در آنجا اعیان
 و عمائدان بلدہ منورہ ہمہ پایا پیاوہ آمدہ ملاقی حضرت ایشان گشتند در آنوقت

از شترزیر آمده باوشان معائن تشدد و تجدید و ضوئ سروده نماز مغرب
 قاعدا و نمودند درین عرصه دیر شد و حضرت ایشانرا از کمال ضعف بی عصاکش
 طاقت از تشدید حمی بر برخاستن و کام زدن هم در آنوقت نمیشد معذک از
 غایت شوق و ذوق ارشاد فرمودند که حماری آرنده که بر آن سوار شده نماز
 عشاء این شب جمعه را در مسجد نبوی ادا نموده آید چنین کردیم حضرت ایشان سوار
 شدند چون که طانت نشستن و حمار را رهوار کردن هم از شدت حمی مسلوب
 دیدند امر فرمودند که دو یاران یکی دست به عضد بازوی حضرت ایشان مستحکم
 وارد و دیگر حمار را میراند و ما همه پیاده بفرساک دوان و آن عماد و صنادید که برای
 استقبال آمدند هم پیش پس روانه نزدیک باب سلام رسیدند بشرط معائن
 باب از حمار فرود آمدند تا هم از کمال شدت حمی طاقت کام زدن باختیار خود میکردند
 خادمیر ارشاد فرمودند که عضد کشتان کرد و بدین حالت بر آستان باب عالیستان
 رسیده غنیه بوسان اشک ریزان داخل شدند و زیارت مسجد نبوی و حضور سرسرسر
 نوز مصطفوی و صحابه و غیره کمال حضور جنان بجا آورده باز در مسجد نبوی آمده
 منتظر نماز عشاء مراقب نشستند و از عرواده در تمامی اندام حضرت ایشان لرزه محسوس
 میکردید بعضی خادمان عرض رسانیدند که بر جا رفته باید آرمید بعد شفاء زیارات
 و مراقبات و صلوات درین مسجد از دست نمیروند حضرت ایشان فرمودند که شدت
 مرض اگر چه بی پایان است ولی بر بدن است در حقیقت رفاہیت بر رفاہیت

است پس تمامی کبیاہ و طیبہ سیبہ ابتدا و بیماری کشیدند در او امل باعانت
 بازو کش در حرم حرم آمدہ صلوة ادا میفرمودند پس روزی بعد الظہر مراجعت
 کردند و فرمودند کہ بیماری ہم نمیکند اردشاید کہ آخرین است بخانہ وصل
 میرساند پس چشم پر آب فرمودند کہ این جوار مصطفوی برای خواص مقبولان است
 من رؤسیاہ را چنان حال خواهد شد ہمہ حاضران معتقدان ازین کلام حضرت
 ایشان نہایت با یوس شدند و دانستند کہ ایشان خود بخود این جوار قبول فرمودند
 و عرض داشتند کہ باری حضرت ایشان چنان نفرمایند کہ بر ایشان مدار عالم و
 عالمیان است حضرت ایشان باز بر جواب فرمودند کہ اگر این عنایت نصیب
 من شود تا در این جوار ہم برای مریدان و طالبان دعا خواہ میباشم و بہت
 شما معتقدان می شینم پس ازین بار برای نمازی در حرم حرم ہم سیرت
 نہ برده اند و روز بروز امراض حمی و سرفہ و اسہال و زجیر و تہوع و غشیان
 اشتدادی آوردہ است و از اولیائی انجامی مانند حضرت با بکر صاحب
 تصرفات باہر خواجہ محمد مظہر قدس سرہ و غیرہ کہ این جامع زنت التماس است دعا
 و استعانت برای شفاءشان بالحلح میگردہ و وقتیکہ بر آن اشرفا حضرت
 ایشان مطلع میشدند خوش نمیداشتند و غائبانہ کسی من میفرمودند کہ چرا
 برای ما دعاء شفا بخواد مراد ریجا ماندن ضروری است و نعمت است عظمی
 و عنایت است قصوی آخر روزی باین جامع بالست یافتہ فرمودند کہ حضرت

خواجہ بابر ت ممدوح موجب کفہ شام تاجہ مصطفوی دعا برائی شفا یم شکیب
 یخواید و آثار اجابت دعائش ہم آمدہ میرسد ولی اگر این جو از مصطفوی
 بمن حاصل شود مرا ہم با تمام رسیدہ باشد پس الغرض کہ سہ صفر ۱۲۹۸
 وقت پنجہ در ہشتم ساعت بخومی بوصول لایزال پیوستہ اند تا دم آخر ہوش و زندگی
 و درک اعلیٰ بر جامی داشتند و عمر شریف شان شصت و نہ سال چند روز پیش
 از ان صبح میفرمودند کہ ختم المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم بار بار برائی عیادتہم
 قدم رنج میشوند و تسکینات میدہند و بسم میفرمودند کہ عنایات ربانی
 و تقدمات نبوی و اہل بیت و صحابہ کرام دفعہ بعد دفعہ کہ مخصوص من شدہ
 اند زیادہ از لیاقت من اند کہ محض بفضل تعلق میدارند ذلک فضل اللہ
 یؤتہ من یشاء و اللہ ذو الفضل العظیم و سائر اقوال حضرت ایشان در باب
 ملفوظات مذکور میشوند و موجب وصیت ایشان مرقد شان قدس سرہ
 در حنبت البقیع قریب قبہ اہل البیت رضی اللہ عنہم در حنبت قبر خواجہ
 محمد پارہ قدس سرہ نمودہ شد کہ معروف ست ہزار و تیرک بہ این جامع
 را درین باب تواریخ اندکی از ان این ست کہ از ہر مصرع تمامہ و از ہر دو دو
 مصرع باعتبار منقوط مصرعین یا مصرعہ صرین و سہم از ہم یک مصرعہ و منقوط مصرعہ
 دیگر و بالعکس از ہر جا کہ محسوب شود سال ظاہر کردہ
 باعث سر ازین ذوات ہوا کمال ہونہ قطب حد مصطفیٰ و مرشد افروز فال

منقوط مصرعین و غیر منقوط مصرعین

زین

زینت عرفان سبحان مصباح حال ملک ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} فقر و پیش آمده بالاک از سرفقال
 شاه مصر از الای و باقی و فانی فی الله ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} رہنما و تاد و قاید دل فرور اصحاب حال
 قبله اقطاب معنی شرم و عوا عجب ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} ثانی فہم محمد و سرور جاہ و حوال
 رازدار نقش بندان و سمود اصعبا ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} تاج جوہر فرق مجمع دین ابداء مال
 قائل نفس و امل از طالب رویار دل ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} پیش او کار معرفت حق عقل کل مال و منال
 شاه باز معنی عرفان حق و نور ما ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} سررامی بلہمی و مہدی زیبا حصال
 قطب قیوم زمان و سر شکر لاله ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} در صلاح فقر و امی دل زبان اقتاد لال
 او محمد ہم حسن افزو باثروہ و حید ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} عالم افزاید محمد و با حسن و شمال
 بود داعی تمالی تشر آن ز سر اصطفی ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} بہر کلزار فنا حق آن نسیم حد شمال
 از لواری شد مسافران محقق باہ و سب ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} سو طیبہ و خمیر کہ مرسل علی لایزال
 ارجعی صد آہ در طیبہ بیاید ہی خطاب ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} و امی با نیز و ثناء او کرده عیانی وصال
 بہر او صد فرحت آمد زان بولیکن دان و لہ ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} ہست بہر جان من بس ناکہ نیراد وبال
 از من آمد صد فرشتہ و لیکن بہر آن ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} آمد از کوثر شکر بخت حوران و لا جائز لال
 بہر عیش شاق حق بزر و نفس و اویل و اء ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} از تصادم این فراق روده و ہم و ول
 مدہناران موکنان اقتاد و بادل و لور ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} صد ہزار ان سینہ کو بان و کل سنتہ و لال
 کرد و افرو و سن و اسم باب جنت البقیع ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} بی قدم او و سر من آمد صد قتل از دل کلام
 از مکارم آن مکمل سال کفنا دل بقیع ^{۱۲} ^{۹۸} ^{۱۲} وہ وزیر و ملحق با مصطفی و مہمان آل

بل همه مصرع و فوات زبان ما خود سعید ۷ ۷ هم بود منقوط و ناکاز مصرعینش فکسال

باب چهارم در بیان موقوفات حضرت ایشا قدس سره

دین باب هر جا که مقوله خود آرم لب لفظ للجامع باشد لیکون فترقا و این
باب مشتمل بر دو فصل است

فصل اول در اشعاریکه از زبان حضرت ایشا قدس سره

شبنده قل قدس سره ۷ بود عکس جمال حضرت پاک
اگر ابلیس بی نبرد چه پاک ۷ ۷ للجامع هذا صورة الکامل قال قدس سره
باب زعزم و کوشش سفید نتوان کرد ۷ ۷ کلیم بخت کسی را که باقتد
سیاه ۷ ۷ قال قدس سره ۷ رقص آن نبود که هر زمان
بر خیزی ۷ ۷ پی در پی در چو کرد از میان بر خیزی ۷ ۷ رقص آن باشد
کز دو جهان بر خیزی ۷ ۷ دل پاره کنی و از جهان بر خیزی ۷ ۷

للجامع وكذا في سلك العارفين قال قدس سره **س**
 رزق الزجاج ورتت الخمر ۞ ۞ فتشأكلان فتشابه الامر ۞ ۞ فوكا نماخرو
 لا قرح ۞ ۞ فوكا نماقح ولا خمر ۞ ۞ للجامع انه سمعت منه قدس سره
 انه قول الحسين رحمه الله عليه قال قدس سره **س** كرتكستي دل
 دربان راز ۞ ۞ فقل جهان را همه بکشتادی ۞ ۞ للجامع هذا البيت
 كان غالباً يقول قدس سره اذا اشرف على قلوب الطلاب ثم يقول
 بعد ذلك قدس سره در مجلس مکمل قلب صافی باید آمد والا نقصان
 در نقصان است قال قدس سره **س** کروصال تو نباشد بفراق تو
 خوشم ۞ ۞ که فراق تو مرا به زوصال دکران ۞ ۞ للجامع هذا البيت
 غالباً يقول اذا رجع من الزيارة النبوية على صاحبها الصلوة والسلام
 والتحية ايضا قال قدس سره **س** چون نشستن خموش تنم
 ۞ ۞ باری از خاموشی سخن رانم ۞ ۞ چون سخن بشته و مع التیة
 ۞ ۞ شیوه عارفان آگه نیست ۞ ۞ یا خدا کو یا برای حسدا
 ۞ ۞ ورنه لب را به بند از سخا ۞ ۞ بر دوست است صحت
 کردانی ۞ ۞ صحت پیدا و صحت پنهانی ۞ ۞ است قسم سخن صحت
 لسان ۞ ۞ که پسندی زبان ز بیم لفسان ۞ ۞ وان ذکر صحت آن
 بود که حدیث ۞ ۞ نکند در درون خبیث ۞ ۞ و در زبان از بد ز لطق

فروغ ۛ ۛ سرسبز باشد افتراء و دروغ ۛ ۛ شده سیریل اهل خدائرا
 ۛ ۛ کشته زانوب مناب شیطانرا ۛ ۛ بلک بگذشتت کارش از شیطان
 ۛ ۛ ماند شیطان بکار او حیران ۛ ۛ **ایضاً** ۛ ۛ حال دنیا سیر پریم
 از فرزانه ۛ ۛ گفت یا خواب است یا باد است یا افسانه ۛ ۛ
 باز گفتم حال آنکس کو که دل در روی بستی ۛ ۛ گفت یا غول است
 یا دیو است یا دیوانه ۛ ۛ للجامع موجهه ۛ ۛ بین که دنیا خواب یا
 باد است یا افسانه ۛ ۛ طالبش غول است یا دیو است یا دیوانه ۛ ۛ
ایضاً ۛ ۛ خشن غایبی دارونه سعدی را سخن پایان ۛ ۛ
 بپیرد تشنه تنستی و دریا همچنان باقی ۛ ۛ **ایضاً** ۛ ۛ تعالی
 اندر زهی دریا پر شور ۛ ۛ کز و بر تشنه آرد تشنگی زور ۛ
 کرا زوی تشنه صد جرعه نوشد ۛ ۛ برای جرعه دیگر خرد و شد ۛ
 گذشتت این سخن از چون و از چید ۛ ۛ نه آب آخر شودنی تشنه
 خرسند ۛ ۛ للجامع بذات شان سبحانه و تعالی **ایضاً** ۛ ۛ
 من نوشتم تو من شدی من جان شدم تو تن شدی ۛ ۛ تا کس نکوی
 بعد ازین من دیگرم تو دیگر می ۛ ۛ للجامع هذا المقال للمريد الفانے
 عنه والباقي بالشیخ و ر بما قال هذا البيت بلفظ من تن شدم تو جان شدی
 فی نشان نغمه قدس سره **ایضاً** ۛ ۛ جسم همه اشک گذشتت

چشم کبریت ۛ ۛ در عشق تو بے جسم مییاید ز سیت ۛ ۛ از من
 اثری نماند این عشق از نصیبت ۛ ۛ چون من همه شوق شدم
 عاشق کسیت ۛ ۛ ایضا ۛ از پشت بادشاهی سجود
 جبریلی ۛ ۛ ملک پدربجویی سے بینوایه باشد ۛ ۛ ۛ
 تو کوہری ہفتہ در گاہ و گل گرفته ۛ ۛ اگر رخ ز گل بشوی ای خوش
 لقا چه باشد ۛ ۛ بے سرشوی و سامان از کبر و حرص خالی ۛ ۛ
 و آنکاه سر بر آری از کبر یا چه باشد ۛ ۛ ایضا ۛ
 مغفرت دارم امید از لطف تو ۛ ۛ ز اگر خود فرموده لا تقنطوا ۛ
 بحر الطاف توبی پایان بود ۛ ۛ نا امید از رحمت شیطان بود ۛ ۛ
 ایضا ۛ چار چیز آورده ام شنا کہ در کج تو نیست ۛ ۛ ۛ
 نیستی و حاجت و عجز و نیاز آورده ام ۛ ۛ ایضا ۛ
 عشق بازی نہ کار آسان است ۛ ۛ در دوازده دوست عین درمان است
 در ره عشق بر بساط عنشش ۛ ۛ کفر و ایمان ہر دو کیسان است ۛ ۛ
 غافل از مرگ چند باشی چون ۛ ۛ جاء تو در میان کرمان است ۛ ۛ
 صحبت پیر اعنیت دان ۛ ۛ چند کے ہر کسی چو بہان است ۛ ۛ
 ایضا ۛ کردستان کرد گری کم رسد بوئی رسد ۛ ۛ ۛ
 کرچہ بوی ہم نیابے دیدن شان ہم خوش است ایضا

قال حاکم عن شان سلطان العارفين قدس سره
 گفت مسانه عيان آن دو فنون با لاله الا انما با فاعدون
 چون گذشت آن حال گفتش صباح با تو چنین گفتم و این نبود صلاح
 گفت ای بار ابرکت این مرتکبم با با تیغ با بر من از نید آن دم با
 حتی منزه از من با سخن با چون چنین گویم بیاید کشتم
 چون وصیت کرد آن از کرد با با سر مریدی کار دی آماده کرد
 متگشته باز استغراق یافت با با آن وصیت باش از خاطر بنافست
 عسلی آمد عقل او آواره شد با با صبح آمد شمع او بی آره شد
 عقل خود شعله است سلطان چون رسید با با شعله بی آره در غمگی خسرید
 عقل سایه حق بود و حق آفتاب با با سایه را با آفتاب او چه تاب
 هر چه توان اولی بیغیر است با با هر که گفت حق نلفتم کافر است
 چون هجائی پیخوردی پرواز کرد با با یا نمره آن سنی را آغاز کرد
 عقل را سیل نچیر در رود با با از آن قوی تر گفت کا دل کعبه بود
 نیت اندر چه ام الا خدا با با چند جوی در زمین و در کا
 آن مریدان جمله بر هم آمدند با با تیغها بر هم با کش میزدند
 بر روی چون میزدن کرد لوله با با کار میزد می خورد را بی ستوه
 هر که اندر و شرح تیغش می پدید با با و از کونه او حق خود می برید
 بگرانم بر من آن دو فنون با با و آن مریدان خشم و غرق خون

ہر کہ او سوتی کلویٹس زخم زود با خلق خود ببردید و ناز مرد با و انکہ اور از ختم نزد
 سینہ زود با سینہ اش بشکافت شد مردہ ابد با و انکہ اگر بود زان صاحبقران
 دل ندادش کہ نزد زخمی بر آن با روز گشته آن مریدان کاستہ با نو ہما
 از خانہ ہاشان خاستہ با پس آید ہزاران مردوزن با کامی دو عالم
 درج در یک پیرین با این تن تو کز تن انسان بودی با چون تن انسان
 ز سبب کرم شدی با با خودی با بخودی دو چارو با با خود اندر دیدہ خود خارو
 با ای زود بر بے خودی تو ذوالفقار با بر زن خود میرنی آن ہوشدار

ایضاً ولایاران ہمہ رفتہ تو در دنیا طمع داری با زہی نلوان
 زہی ابلہ کہ دنیا خانہ پنداری با **ایضاً** دلارامی کہ دارم دل
 دروبند با در چشم از ہمہ عالم فرو بند با **ایضاً**
 اشاہد من اہوی بغیر وسیلہ با فیالحقنہ شان اصل طریقت با للجماع
 ای بغیر وسیلہ و حجاب و ساتر و واسطہ و ہذا فی المنع عن سلطان اللہ
قدس سر **ایضاً** معلومت عشق و کج خاموشی و بتانش
 سبق نادانی و نادانم طفل سبق خوانش با ولی کو ذوق نادانی چشد
 ہر دفتر دانش با کہ بند و فتنش کلک منع شود ز آب نیایش با
 طویل الذیل طوماری است شرح علم نادانی با کہ در عمر ابد نتوان رسانیدن
 با پایش با شہود الحق فی الکونین با یک نکتہ ز مضمونش با با

سواد الوجه فی الدارین یک نکته ز عنوانش **ایضا**
 دمی بانیک خوانان متفق باش **ایضا** غنیمت دان امور اتقائے
 للجامع مذاقی صحبۃ الکامل اینا کان **ایضا** گزشتہ دم
 یار کرامی **ایضا** جو ہر جان بچہ کار و کرم باز آید **ایضا** للجامع کان قدس سرہ
 یکرہ بہ البیت لما اراد سفر الحرمین زاوہما اللہ شرفا و تعظیما و مرادہ سپیدنا
 محمد صلی اللہ علیہ وسلم **ایضا** محمد کفیتہ جان سپارم
ایضا ماہیم گل ولالہ صحرائی
 مدینہ **ایضا** واریم بدل واع تمناء مدینہ **ایضا** مطلب خود مطلب
 کر تو رضائش طلبی **ایضا** در رضا باش تو راضی و چرا مضطرب **ایضا** ایکہ ہستی جو
 مکلف تو مکلف نشوی **ایضا** پیر پیر جوان کار شوار طبع صبی **ایضا** ای ترو یک
 عمل کار شناسان آموز **ایضا** کار در کار تراست نہ نیکو نسبی **ایضا** در تراغہ
 کند حرف نہ قومیت **ایضا** پسر نوح و سک کہف دلیل ہے **ایضا** سر کشا نزار سر
 سب کشند و کشند **ایضا** بین ز حال تہ بوجہل و بولہبی **ایضا** پر خذر باش و ادب کن
 بیجا بش کہ بود **ایضا** خاطر نازکشش نازک شیشہ جلی **ایضا** آنچه گفتند ترا کن
 مکن و گو تو گو **ایضا** صلاحتش چو بکونی و کنی بے ادبی **ایضا** چون بود گفتہ
 و ناگفتہ ہوید **ایضا** بشرش **ایضا** بہتر از گفتہ کر مدین بودت بستہ لبی **ایضا** این
 بید است بید است **ایضا** پزند ترا **ایضا** شرحش را کہ بیان کن کنی بوجہی **ایضا**

در ره عشق همه جور حفا گفتم شده با سر بریدن بود آن سر بریدن در پی
 که شوی زنده ره ان پیشتر از مرگ بمیر با زنده چون مرده شود زنده نمیرد
 عقبی با طالبانم مخور از سختی دوران که بود با عسر بالسر مکرر کتاب عربی
 للجامع غالباً سمعت عنہ قدس سرہ ہو ہذا و نادرا یوسفانم مخور الخ **ایضاً**
۵ کہ تو ذات پیر خود کردی قبول با ہم حق ماند زواتش آمد ہم رسول
 ہر کہ او عاشق شد بروئی پیر با از خدا ہرگز نشد نعمت پذیر **ایضاً**
 کہ تجلی ذات خواہی صورت انسان بین با ذات حق را آشکارا اندر و خندان
ایضاً پاک بین از نظر پاک بمقصود رسید با احوال از چشم دو
 بین در طمع خام افتاد با للجامع معنی تصور صورتہ اشیح بالرابطہ ہونہ ذکر
 الرب ولا انفکاک بینہا ولا یسکر بالالاحول بالتسلب **ایضاً**
 معنی اللہ گفت آن سیویہ با یولہون فی الحوائج ہم لہ یہ با گفت المعنی
 ہو اللہ شیخ دین با بحر معنی ہست رب العالمین با للجامع ہکذا فی کل
 ناما للشیخ الشہید قدس سرہ **ایضاً** اقتلون یا ایتقوا و انما
 ان فی قتل حیات و انما **ایضاً** پنج دیو بیازوہ ریاضت
 نشکن با کان بسبب کی ظاہر بہمان نیست با طاعت آن نیست
 کہ بر خاک نہی پیشانی با صدق پیش آر کہ اخلاص بہ پیشانی نیست
 با للجامع ہکذا فی دیوان السعدی و قصیدہ عجیبہ **ایضاً**

آنچه ظاهر است بر اهل شهبود و در عبارت شمه نتوان نمود و للجامع قل
 ذالک قدس سره لما سأل عن مشابهة الله وکیفیتها **ایضا**
 عشق و روانه است و من عواص و دریا میگذرد و سفر فرودم در آنجا
 سر برکتیم و منکه دارم در کدامی کسج سلطانی بدست و کی طمع در گردش
 کردون دون پرورکنم **ایضا** و من یوق الله یجعل له و کما قال من
 امره حرجا و بیزرقه من غیر سبانه و ان ضاق امره فزجابه للجامع
 و کذا فی الفتوحات **ایضا** دل نهمه در بیدای بی حاصلان
 در حضور حضرت صاحبمدان و پیش اهل بن ادب بر ظاهر است و
 که خدا زایشان نهان راست است و پیش اهل دل ادب بر باطن است
 زانکه دل شان بر سر فاطن است **ایضا** حیرتشان را
 که پنداشته و وز نشان خفیه دشمن داشته و که پذیرد چپین تو گوی
 که است و ورنه گوی مگر ندو پرو دعا است و که در آمیزد تو گوی طامع است
 ورنه گوی و ز تکبر مولع است و للجامع کان قدس سره یقول هذا لیس
 عن احوال الناس الذین لعیون الفقراء فی اجابة الهدی و عدوها و اما
 تقاسم بالناس و عکسها و نشانه هم الحمد فی باطنهم الی الفقراء **ایضا**
ه البهان تعظیم سجد میکنند و در جفای اهل دل جد میکنند و
 آن مجاز است این حقیقت ای خزان و نیست سجد جز درون سروران

مسجد کان اندرون اولیا است نه مسجد گاه جمله هست آنجا خداست

ایضاً ای برادر تو همین اندیش نه مابقی زمین استخوان و ریش

پیر تو مرشح را فقر و ذناب نه لحم تو مخمور را نادم کباب نه آدمی دید

است و باقی پوست است دید است آنکه بهر دست است نه

دیده بے دیدار جهان کور به باور سلیمان است از وی مور به نه

ایضاً سکی کا نذر نک زار او فتم کرد و اندروی نه

من این دریای پر شور از نمک کمتر نمی بینم نه للجاسع اکثر یقول قدس سره

بذل البیت فی بیان الفناء و زوال العین و الاثر ایضاً چون میگردد عمر درویش

به نه چون گفته نویسد نجاموشی به نه چون هم حساب است نمد پوشی به

چون رزق مقدر است بکم کوشی به نه ایضاً سه سه نشان بود

ولی را اول از او بود این نه چون روی او به بسینی دل تو بد و کراید نه

دوم آنکه چون مجلس گوید سخن ز معنی نه همه راز هستی خود بجدیت می رباید

سیوم آن بود که یاد خدا کرد و از سخت نه و از هیچ عضوی او حرکات بر نیاید

ایضاً قال نقلا عن خواجہ غزالی قدس سره سه سه نفس مرغ

مقید در درون است نه نمکهدارشش که خوش مرغ است دم ساز نه ز پایش

بند گسل تا نه پرد نه که نتوانی گرفتن بعد پرواز ایضاً قال عن قدس سره

سه با هر که نشسته و بشد جمع دست نه و از تو نه ز میزد رحمت آب

و گلت با از صحبت وی اگر تیری کنی با هرگز نکند روح عزیزان بحالت
 ایضا عنده قدس سره **۵** بیچاره دلم که عاشق رویت بود با
 تا وقت صبح دوش در کویت بود با چو کان سر زلف تو از حال
 بحال با بیشتر چنانکه یک کویت بود با ایضا **۵** در مذاهب
 مذہب و ہفتان خوش ست ای مولوی با مذہب و ہفتان چه باشد
 ہر چو کاری بد روی با در زمین دن بحر تخم نکو کاری مکار با این مثل مشہور باشد ہر چو کاری بد
 ایضا **۵** سعدی منبری گیر کہ بہتر ہست با جز یاد خدا منبری بی ہست با ایضا **۵**
 سعدی حجاب نسبت تو آئین صاف دار با رنگار خورده کن نماید جمال دوست
 ایضا **۵** مرد معنی در وطن ہرگز نگیر و اعتبار با چون گل از گلشن
 جدا افتاد جایش بر بست با مرد معنی کر ریشیان حال باشد عمیب نیست
 قد ز صحف کم کرد کہ سر اسر بہتر است با للجامع قال ہذین البتین لما قال
 رجل ان المتقرین لشکون عنکم و المتباعدين یکد خونکم ایضا **۵**
 عالم دو گروہ اند خلاصہ و کس اند با اول علماء کہ راہ دین را جہر س اند
 دویم متوکلان جو نیدہ فقر با باقی سہہ در ملک خدا بوالہوس اند
 ایضا **۵** کردم از عقل سوالی کہ بگو ایمان چیست با عقل در گوش
 دلم گفت کہ ایمان ادب است با چند روزی کہ درین خانہ تن ہمانے
 با ادب باش کہ خاصی مہمان ادب است با ایضا **۵**

ایضا بیچ است کج عالم کز نسبت دل عنی با چون دل فکرت
 بدنیچه حاجت است **ایضا** ثنا کو تا ثنا یا بے با شکر کوتا
 عطا یا بے رضاد تا رضایا بے و را جو تا و رایا بے للجامع
 قال قدس سره ہذا فی معنی انما الاعمال بالنیات فمن طلب ذاتہ سبحانہ
 و جدہ فمن طلب صفاتہ و جدہ **ایضا** چکو میت کہ سمجانیہ دوست
 خراب تا سر و شش عالم عظیم چه مرد تا دادہ است تا کہ امی بلند نظر شاہ باز
 سدرہ نشین تا نشین تو نہ این کج محنت آباد است تا تراز کنکر ہ
 عرش میر تہ صغیر تا دامنست کہ درین داکہ پاقاد است تا نصیحتی کمنت یاد گیر
 در عمل آر تا کہ این حدیث زیر طریقتیم یاد است تا رضا بدادہ بدہ و از حسین
 کرہ کبشا تا کہ بر من ولو در اختیار نگشاد است تا غم جهان مخور زید من مبارز
 یاد تا کہ این لطیفہ غیم ز رہ روی یاد است تا محمود رستی عہد از جهان
 ست ہناد تا کہ این عجزہ عروس ہزار داماد است **ایضا**
ہ شہزاد مصر دل کشتن جو یوسف سہل نسبت تا مدتی در چاہ عم
 مجوسن میاید نشست **ایضا** قال قدس سرہ نقل عن ذی
 النون انه را می لسوا حل الشام امرأۃ فقال لہا من این اقبالت قالت من
 عند قوم تنجانی جنوبہم عن المضاجع فقال لہا الی این نزدیکین قالت الی رجال
 لا ینہم تجارۃ ولا بیع عن ذکر اللہ فقال لہا صغیرہم لی فالتثا **ہ**

قوم ہجوم ہم بالشدت علقنت ہما لہم ہم تنمو الی احد ہما فطلب القوم مولا
 ہم و سید ہم ہما با حسن مطلب ہم للواحد الصمد ہما ان تنازع ہم دنیا ولا شرفا
 من المطاعم واللذات والولد ہما ولا للبس ثياب فائق التوق ہما والروح
 سرور حل فی بلد ہما الامسار عم فی اثر منسرت ہما قد قارب المحطوفینہا باعد اللامد ہما
 فہم رہائین عذران واودیتہ ہما فی الشواخ ملقاتہم مع العدد ہما ایضا
 کجی کہ طلسم او است عالم ہائیم ہما ذاتی کہ صفات اوست آدم ہائیم ہما
 ای آنکہ توئی طالب اسم اعظم ہما از ما مکرر کہ اسم اعظم ہائیم ایضا
 اسم اعظم مکنہ کار خود ایدل خوش باش ہما کہ تبلیس و جیل دیوسیلیمان نشود
 عشق می ورزم ہاید کہ این علم شریف ہما چون ہنر ہاء و کرم موجب حرمان نشود
 ذہراتا نبود ہمت عالی حافظ ہما طالب شہ پر خورشید و حشر نشان نشود ہما
ایضا سحیرق النار من بیس ہما من ہوا النار کعب سحیرق
 للجامع اکثر ہما یقول ذلک فی بیان الفناء فی اللہ والبقاء بہ ایضا
س تا دل ز وجود خویش برکنند نہی ہما و رب خود می خدای را بندہ نہی
 کیرم کہ تو جانی جہان زندہ بہت ہما تا زندہ بجانان نشومی زندہ نہی
ایضا آندم کہ حسن بود ہوا از جہان نشان ہما والآن
 ان عرفت علی با علیہ کان ہما اعدا و کون و کثرت صورت نمایش ہست
 فالکل واحد تجلی بکل نشان ہما نورسیت محض کرد باوصاف خود بطور

نام تنوعات ظهورش بود جهان که هر چند در نهان و عیان است غیر او با
 فی حد ذاته نه نهان است نه عیان **۶** **ایضا**
 تا آنکه خود را پیش و پس داری کمان **۷** بسته جسمی و محرومی ز جان **۸**
 زیر بالایش پس و صفت نیست **۹** به جهت ذات جان من روشن
 است **۱۰** للجامع قال هذا قدس سره لما سأل عن علامة الصفا
ایضا **۱۱** که زخم خوری رو باز و دیگر منجور **۱۲** رستم چه کند در صف شناخ
 کل نسیرین **۱۳** للجامع قال هذا فی جواب الذی اشتکى عند قدس سره عن
 مشاجرة بعض الدراویش معه فالمراد منه منغی لطالب الذی المصا برة علی الاثر

فصل دوم در نکات متصرفه میفرمودند

ربما يكون صاحب القلب افضل عن صاحب الاحقن لان التفاضل ليس
 بدرجات اللطائف بل باعتبار القرب للجامع اى القرب بالاصل و
 هذا القول فى بيان الظلال كذا فى المكتوب الطريقة **ایضا**
 مخصوص ولايت محمدی است که جمیع لطائف جمع شده باز از انجاء و
 و طبران ننوده باصل روند و لیس **۱۴** **ایضا** **۱۵** **۱۶** **۱۷** **۱۸** **۱۹** **۲۰** **۲۱** **۲۲** **۲۳** **۲۴** **۲۵** **۲۶** **۲۷** **۲۸** **۲۹** **۳۰** **۳۱** **۳۲** **۳۳** **۳۴** **۳۵** **۳۶** **۳۷** **۳۸** **۳۹** **۴۰** **۴۱** **۴۲** **۴۳** **۴۴** **۴۵** **۴۶** **۴۷** **۴۸** **۴۹** **۵۰** **۵۱** **۵۲** **۵۳** **۵۴** **۵۵** **۵۶** **۵۷** **۵۸** **۵۹** **۶۰** **۶۱** **۶۲** **۶۳** **۶۴** **۶۵** **۶۶** **۶۷** **۶۸** **۶۹** **۷۰** **۷۱** **۷۲** **۷۳** **۷۴** **۷۵** **۷۶** **۷۷** **۷۸** **۷۹** **۸۰** **۸۱** **۸۲** **۸۳** **۸۴** **۸۵** **۸۶** **۸۷** **۸۸** **۸۹** **۹۰** **۹۱** **۹۲** **۹۳** **۹۴** **۹۵** **۹۶** **۹۷** **۹۸** **۹۹** **۱۰۰**

ایضا میفرمودند که در فنا جسدی ایفاء است بموتوا قبل ان تموتوا
 و این فنا وقت عروج و طبر ان لطایف حاصل میشود خصوصاً روح بروج خطا
 و با بر میگردد للجامع و کذا فی اللبداء و المعارف و روح را وقت عروجش
 تعلق اگر بیدین است تا هم بدان اعتبار است که باز عود بدان خواهد آورد
 جز این اعتبار هیچ تعلق بیدین ندارد **ایضا** زوال العلم المحصولی علامته
 لفناء القلب و الحضوری للنفس للجامع فالاول هو الافاقی والثانی هو
 الافنی کذا فی المکاتیب المجدویة و العصومیة **ایضا** سائر مشایخ نیز
 آفاقی تا عرض کفتم اند نزد اکابران این طریقه علم حصولی اشیا همه داخل
 آفاق است و هم سائر مشایخ سیر القسی را سیر فی اللذ تصور دیده و این اکابر
 سیر القسی را هم سیر الی اللذ نامند **ایضا** ما دامیکه سیر تطیل است آفاقی
 است و چون سیر تنبیر کرد و سیر القسی است للجامع فالاول سلوک
 والثانی جذبه **ایضا** شرک حقی پیش از لطائف عشره بطلیة زایل نمیکردد
 ثانیاً از شوائب باقی میماند صحابه کرام که به از او نشان هیچ کس از متاخران
 نخواهد شد هم ما مور لعلو است براء از الیه شرک حقی بودند ففهم ان بذاعب لیسیر
ایضا علامته الفناء الا تم الرضا و الرضا هو التذود بالبداء و الرضا قبل الفناء
 ظل بلا اصل **ایضا** السیر الی اللذ هو قطع دائرة الامکان و السیر فی اللذ
 و هو قطع دائرة الوجود فیها العروج و الاستخاد و التوسید و السیر عن

اللہ فی أثناء النزول و السیر فی الاشیاء کمال النزول للجامع و کذا فی المکاتیب
 المعصومیۃ ایضا اللطائف الخلقیۃ افضل من الامرۃ فاصل النفس
 اصل الاصل للقلب و اعلى من الانفس و کذا فی سائر اللطائف ایضا
 ایضا تجدد الامثال را کہ حضرت خواجہ مجدد الفنی قدس سرہ در مکاتیب
 مذکور فرمودہ است و بر حضرت شیخ اکبر محی الدین ابن عربی در آن
 مکاتیب بمثالات واضحہ مقال آورده آن ہمہ تجدد از نظر حال عارف
 است در فناء اتم تجدد با ستمار عدمی مبدل میشود کہ ہمہ ستمار عدمی نماید و باز
 در نزول و بقاء اتم عالم ستمار الوجود ظاہر یکدور فتجدد الامثال راجع الی الشہود
 لا الی الوجود کالتوحید الشہودی لا الوجودی ایضا وحدت وجودی
 برای طالب نردبان است و بسیار اولیا قائل وحدت وجودی اند و این
 عظیم حال است ولی مقصود حضرت خواجہ مجدد الفنی قدس سرہ از رد کردن
 بروحدت وجودی نہ بدان اعتبار است کہ صاحب وحدت وجودی نہ بتوان
 گفت و صاحب هیچ کمال نمیتوان تصور بدیل بدان اعتبار است کہ آنرا کہ اولیا وحدت
 وجودی می بینند نزد حدید البصران صاحب صحو و خبرت در حقیقت و واقع
 بہمان وحدت شہودی او نشان است کہ در شہود نشان وحدت وجود
 بنماید چیزی کہ چیز بر انمی بینند پس میگویند کہ در واقع چیزی کہ وجود هیچ موجود
 نیست و واقع شہود دیگر است و واقع موجود دیگر چنانچہ نجوم در روز

شهود میدود در واقع موجود و پس بدین یک کتاب را واحد در شهود
 توان گفت نه واحد در وجود ایضا که از حضرت ایشان پرسید که اولیا گفته
 اند مجاز قنطرة الحقیقة یعنی بدون مجاز بحقیقت رسیدن مشکل است پس
 این قول را نزد لغت بنویسند چه معنی باشد یا قول مردود فرمودند که شیخ جامی که
 متوسل حضرت خواجہ احرار است قدس سرہم چنان میفرماید کہ **متاب** از عشق رو کر چه
 مجازی است تا کہ آن بہ حقیقت کار سازی است تا پس مطلقاً قول مردود
 نباید گفت بل بشرط و مصطلح خواجگان ما معنائش چنان میزید کہ مجاز ظل
 حقیقت را گویند و از ظل باصل شاه راه است کشادہ لان صورتہ اشئی بانگشت
 بہ ذلک اشئی وہم مجاز و لعنت بمعنی یا ملحق العبور عنہ آمدہ و در اصطلاح انبیا
 مراد از قلب حقیقت جاموہ امریست نہ قلب صنوبری مضمونہ کہ ذکر است
 مراد حقیقت را پس مقصود ہم همان حقیقت است نہ ہمین ذکر ولی از اینجا
 کہ در رنگ ارتباط فرع باصل این مضمونہ لحمی الضباط باصل خود حقیقت جامعہ
 دارد و عشق و گاہی بہ قلب صنوبری بہت محافظت از خواطر ماسوی سبب
 تا اثر و عشق باصل حقیقت است از اینجا است کہ گفته اند **علی** بہر قلبیک
 کن کانک طائرہا پس معنی سبب چنین باشد کہ از عشق مجازی غلبہ علی ملحق
 العبور عنہ کہ عشق بر گاہی قلب صنوبری است و متاب بلکہ در عشق
 سی بکار آرد کہ بہ حصول و وصول اصل اصیل کہ حقیقت جامع است کار ساز

است والله اعلم بالصواب **ایضا** عشق عمین حسرت است بی حزن
 چیزی نمیکشاید و کان رسول الله صلی الله علیه وسلم دائم الحزن فاطلبوا الحزن
 فان القلب یخلی بالحزن **ایضا** قلب زریپستان چپ است و روح زریپ
 پستان راست و سر بالا پستان چپ و خفی بالا پستان راست ولی هر دو
 مائل بصدر راند و خفی فوقهانی الوسط للجماع مع این ترتیب مصطلح بسیار مشناخ
 است و کذا فی الصنخ و اربع الایهار و الممولات المطهرتة و غیرها مکتوب
 منقول عن الشیخ المخلص بالوحدت قدس سره فی هذا البیان و در محزن النوار
 حضرت خواجہ صفی الله قدس سره الاظهر النوار سر بالا پستان راست و خفی
 بعکس آن مرقوم است و یوید بقول عبارة المبدء ان تقاس علی الترتیب اللف
 والنشر المرتب وان تقاس علی غیر المرتب فتلك العبارت ایضا توید بقول
الاول ایضا در وحدت و واحدیت که عبارت از علم جمعی و تفصیلی در
 اصطلاح مشناخ متقدمه است آنچه از اقسام النوار و اسرار و تجلیات بارقات
 شازقات ظاهری میشوند پس ازین مبرهن نمیشوند که فوق ازین مبرهن بالا رود
 معامله بر برکتی و یحیی لئلا استند و کل اللسانی علی التدریج حاصل می آید مع
 الله طلال لسانه مناسب بان اول و من عرف کل لسانه مناسب با این
ایضا ابتداء قناء النفس و ترکبتها بعد وصولها بمقام القلب بالعروج
 و ارتقاء القلب بالروح للجماع و کذا فی المبدء و المعارف **ایضا**

تجلی برقی همان عین تجلی ذاتی است ولی برقی باعتبار ظهور و خفا متواتر گفته
اند پس تا کہ برقی است اکابران مسلم نمیدارند و المقبول او اکانست مستحضره دائمه
و دوامها لا یحصل الا بعد الوصول الی الذات بفناء النفس ایضا قدور و
شدنی ایام دهر کم کفحات فتعوضوا الیهما یعنی تجلیات برق و شش پی و پی پی
آیند پس متوجه آنها شوند و بعد از آن رونه نمایند ایضا قد قیل الوقت سیف
قاطع ان وقت عبارت از ظهور تجلی برقی است کہ بوقت ظهورش غیر ذات سبحانه و
تعالی همه را فنا عیب می بخشد و همه را معدوم بے عین و اثر میسازد ایضا قیل
اقل اند کہ کس روج از اسم و جوبی کرده قطع مراتب صفات و شیون و اعتبارات
نموده بذات رسیده باشند و آنانکہ قطع مراتب اسما و مکانی بسیر و سلوک
تقصیلی میکنند در عالم بسیار شده اند ولی الحمد للہ کہ نسبت طریقہ نقشبندیہ باعتبار
اندراج النہایت فی البدایت از این سیر تقصیلی جداست **س** هر کد امر
میدان کہ شرد و پششہ آخر سلیمان کے شود ایضا باید دانست کہ ولی
صاحب اخفی ہم از ان نبی کہ صاحب قلب باشد افضل شوبل سیرین ولی صاحب خفنی ہم زیر قدم
و لایت قلبی آن نبی باید گفت مکر نبی صاحب ولایت اخفی را از نبی کہ صاحب
ولایت مادیون اخفی است افضل و علی شاید شمر و للجامع کذافی دائره کمالا
عالم الامر و بعد ذلک لیس کذلک بل التفاصل فی الانبیاء با مر آخر فیکون
صاحب السر من الانبیاء عظیم الشان من الخفی فتنبه ایضا آنچه میگویند

که طمان ولی زبیرتدم موسوی و عیسوی و محمدی علی نبیا و علیهم الصلوٰة والسلام
 بدان اعتبار است که مبده یقین آن ولی اسم یا صفت است که همان صفت یا اسم
 جزئی است مران اسم یا صفت مطلقه را که مبده یقین آن نبی است للجامع کذا فی
 المکاتیب الحمد و یمفصلا **ایضا** بر ولی را چون مبده یقین صفت مقید است
 لاچار بود اسط متابعت امیا ترقی خواهد یافت و بسبب ترقی چون آن صفت
 مقیده بمطلقه خواهد پیوست رفع مقید حاصل خواهد نمود **ایضا** عین ثابتة بشر شخصه مکان
 است که بود عدم بوی معتز است و یقین بشر شخصه و جوبی در مرتبه سماء و صفات
 است پس محل اعیان ثابتات را خانه و جوب نباید گفت عندالمجرد و من قدر
 سر هم **ایضا** از علم آنست که عادی را از لاشیئت محض بر آورده متمترج
 بعلم واجبی کرده اند در آئینه وجود و توابع وجود و مراتب امکانیه و حسن و بهم و جمیع
 ذرات نموده اند **ایضا** اتذرا آنست که حق سبحانه روح مجرد و ممکن را قوی
 بخش که افعال احسام صادر نماید تسلسل از وجود عنصری یا بعد از ملمات **ایضا**
 ممکن آنست که عدم محض را بعکس صفات متمترج نموده و پرتوی از حضرت
 وجود ذاتی بر این ماهیت متمترج انداخته مبدا آثار خارجیه گردانند روان
 را ماهیت عدمی نیز گویند **ایضا** مرتبه حسن آنکه آن عدم را که بعکس
 صفات ثبات بخشیدند که آن ثبوت بر رفع و بهم مرتفع کرد و زیر آنکه بهم
 آن ثبوت عدمی است که بر رفع و بهم مرتفع شود **ایضا** وجودش لامری

مانند وجود مشایخ کرام و صفات اصنافیه است که قایم بصفت بودند
اولاً رؤشان بعد مودنیال بوده باشد بعد از آن بقیام اتم شرف فرمایند
و بقیام قیام آن را از ما هست عدیه گشته و بقا بشیون وجودیه شبیده وجود
اخروی محی بشند این زمان وجودشان نفس الامر میشود و جمیع موجودات
اخروی نفس الامری اند **ایضا** اثبوت وهمی وجود جمیع ممکنات
است وجود و ثبوت وهمی دارند و آن صنود خارجی و نفس الامری است
بل این وجود ممکنات را بعد الخلق وهمی محسوسی باید گفت زیرا که در و هم
حسن هم فرق است للجامع این هر شش مقوله در بیان مصطلحات حضرت
مجدد الفی قدس سره است پس تفصیل آن بر ما هر آن نقیص حضرت
خواججه قدس سره مخفی نسبت **ایضا** شخصی از حضرت ایشان قدس سره پرسید
که نفس صیبت و تعریفش چه باشد که بدان معروف شود فرمودند قدس سره که بعد
از آنکه در رحم زلفه چهار راه استقراری باید روح را کلی بدین عنصری تعلق میدهند پس
از آن این نفس یک قوت طبیعیت که در بدن حادث میشود که تدبیر عالم اجسام
بر او است و اماره تا زمان است که مدعی بدعوی ربوبیت است و روح حیوانی که آنرا
نفس حیوانی هم گویند بخار است که صاعد از مصغه قلب صنوبری میگردد پس اول تعلق
بقوت طبعی مذکور میدارد و بعد از آن وفق تدبیرش سر بیان در تمامی بدن میکنند للجامع
فهم ان بذالذی یعنی بالربوبیه پس فی حیوان من الحيوانات سوی الانسان

ایضا شخصی از حضرت ایشان در باره حضرت محمد در عوم خردم روح قدس سره
 رسید که در کدام مقام بودند فرمودند قدس سره مقامات و حالات اولیا و
 او بیانه داند مگر در قطیبت او شکی نیست باری با اینحضرت در سیر سلوک حالیم در
 مقام نام گردید در بیان مرتبه اعیان ثانیات که ما هیات مجموع امور
 یا غیر مجموع لوی مکالمه کردم اما دیدم که حسب مشربش درک فایز داشت
 و خوب با صوب در دین چنان صحت فحش است که اگر فی الملک گذر ما
 بفری در جوار فرودش افتد در می بجزیره اش انس گرفته شود ایضا صاحب

را با یوس شدن نباید که در پیاس من روح الله الا التوم العاسقون
 یاوسی را هم نهاده شیطان باید لظهور بر بدون پاس زورش با شتعال باید داد
 ولی باز بران اشتعال دید شاید گماشت که این قدر اشتعال داشتیم که مفر
 ترس انشاء از آن پیچ ملت ایضا از هزارها با اولیا و کبار سو و ظن نیارند
 که سولا قلب نماید و بر مخالفان ایشان خوف سوء عاقبت است در اولیا اکام
 اولیا و تفضیل یک بر دیگری بکجا هرگز نباید ایضا بعضی در میان در دل برای
 ترقی حال و نفس باطن داشته به حضور در شد عرض میگذرند پس بجزره شیطان
 متوهم میشوند که ما عرض کردیم اگر سو عنایت خواهد کرد تا مالک است ایضاً سو
 او بر طریقت است اگر استعدا از قبور مشایخ متوفی میشود عرض نیاز بدل کفایت
 میکنند و در حضور کامل صاحب جیات عرض زبانی موافق چنانی باید نمود ایضا بعضی
 پیرو اقسام است با آنکه بر دست بزرگی و صاحب بدل لونه از معاصی نماید شرفش
 است که باز هرگز گرد کسیره بگردد و از صنایع هم اجتناب نماید اما اگر صاحب
 گردد با عمل حشش باز مکافات کند و صد و یکین ناقص آن میگردد بیعت
 دوم برای انقباضی بنامندانی باشد برای دخول در بارت که مخصوص
 با آن خاندان عالیان است چنانچه متوسلان طریقه حضرت خود چقدر از قدس سره

انتشار است عفت لک و لمن توصل یک الی یوم القیمه و حضرت عوث اعظم حبیب
 فرموده است که میدان من بنی تو یعنی میرند شترش است که و آنها خود را از سوزن
 با کابریه بکسودار و که سوزن منجر بسوء اعتقاد گردیده ناقض العهد خواهد شد بعیت
 یوم برمی استفاضة کمالات خاندان باشد شترش بعد استقامت بر شریعت اشتغال
 بر اذکار و افکار طریقت است و ترک استقامت اشتغال بمبلاهی پیش از
 حصول بلکه ذکر ناقض آن بعیت چهارم است که بعضی بے اعتقادان و منکران
 خود را ظاهر داخل طریقت می کنند که بدان در بجهت زهد بدین راه شیخ نشین
 الشیطان رنکاری صورتی شوند و همچنین کسان را اگر چه داخل طریقت پیش از
 رجوع حقیقی کردن سزاوار نیست ولیکن اکابران حضرت داده است بران
 نظر که ممکن است که چنین کسی هم بکس طریقت باز رجوع کند و فائز مارب گردد
 للجامع و بهانه البینه بجز اعطاء الطریقه لاکل الربوا ایضانی المکاتب المجدوبه
 ایضا بعضی میدان در دل بر آتقی حال و فیض باطن داشته بحضور حضرت
 میکند راند پس خطر شیطانی متوهم میشوند که ماعرض کردیم اگر پیر عنایت خواهد کرد
 تا مالک است ای معنی سوء ادب طریقت است اگر استمداد از تسبیح و شامخ
 متوفی میجوید عرض نیاز بدل کفایت میکند و در حضور کامل صاحب حیات
 عرض زبانی موافق جانے باید نمود ایضا خواب نومیه اکابران و اولیاء در
 رنگ خیال سائر الناس نباید که رویاء جز و نبوت اند ایضا اگر طالبی را در

خواب صورت کامل امر کبیر کار نکاید بران عمل کردن بدون نال و ران نباید
 یعنی اگر موافق شریعت و طریقت باشد لایق عمل است والا لاجنا چه شخص
 نزد حضرت شیخ اکبر محی الدین عربی قدس سره آمده پرسید کہ رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وسلم زاور خواب دیدم کہ رخصت با کل مسکراتم داده اند پس حضرت شیخ
 قدس سره متعجب مانده در بارگاہ حضرت مصطفوی علی صاحبہا الصلوٰۃ و
 السلام عرض داشتہ تحقیقت حال آن شخص پرسید حضرت بابرکت علیہ الصلوٰۃ
 والسلام فرمودند کہ آن شخص البتہ میں مسکرات وارد آنرا بلا شرب کفتم
 و او شرب ہمیدہ فافہم و تنبہ ایضاً در معاملہ حقایق بعضی اگر چه در صورت
 دائرہ پائین اندولی با فضیلت اعلیٰ اند و در رنگ فضیلت عالم خالق از عالم
 امر حنا چہ تحقیقت محمدی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام از تحقیقت کعبہ افضل
 است با وجود آنکہ این مسجود الیہ است للجامع کذا فی الکاتب المعصومینہ ایضاً
 ترتیب انتباہ طلب طالب برای یاد کرد و الہی درین طریقت معمول بریکے
 ازین شش طرق است یکی ذکر اسم ذاتی اللہ دوم وقوف قلبی سوم وقوف
 عدوی چهارم مراقبہ چشم رابطہ ششم محبت کامل مکمل مکر شیخ پروقت
 را اختیار است کہ بموجب استعداد طالب وقت تلقین اورا بیکے از اینہا امر فرماید
 یا بدوست چنانچہ برابطہ و اسم یا با اسم و وقوف عدوی و رابطہ للجامع الاول ہو
 المعروف بان یذکر اللہ بلا صفتہ و غرض واضعاً لسانہ فی حنکہ و اسم اللہ فی

قلبه وفيه عن الشيخ الملقب بالوحدت قدس سره هذين البيتين
 جام لوحيد الکن ساقی وحدت لوش کن به سگد گوهر راپس از لعل ندانی
 لوش کن به شاخ درجان راستون ستون یا قوتی نماه؛ جام نرگس راسرگ نشتر
 سر لوش کن به؛ والثانی ان یکن الطالب ناظر افي قلبه ومتوجهها اليه بلا
 تکرار اسم الذات لمجمع الحوس الظاهرة والباطنة حتى لا يدخل في القلب
 خاطر من غير الله والثالث هو النفي والایبات على الترتیب المعروف عند
 النقشبندیة والرابع مجمع الحوس الظاهرة في انظار ظهور المطلوب وبعده
 التسمی لها على اقسام اوصاعده والخامس هو اخذ صوره الشيخ في
 القلب والصوره في المتکلمة التي في الراس على كيفية امر الشيخ والسادس
 ربما تفر احد بلا خمسة مرعایه حقوق الشيخ وآدابہ كما كان في زمن البسي
 صلی اللہ علیہ وسلم قد اولاً ايضا مثلاً الطالب را حرکت بلی طلب هر شود تا
 طالت و در نگرود که حرکت در طریقت مشروط نیست بوجوب امر کامل عمل در
 طلب کوشد و در اصغار و نابودن و فی خود نشدن سعی در زدوا ایضا
 بسیار طالبان چنان قطع راه حقیقت می نمایند که ذکر خداوندی بمانند هم معروض میگرد
 و للجامع لوئده ما لعل عن ابی العباد الدینوری انه قال هیایة الذکر ان یغیب الذکر فی
 الذکر عن الذکر ویستغرق بعد ذلک من رجوع الی مقام الذکر ایضا اذا تقد الذکر
 فقد وجد الخصور و طغنه من الملکة ولها الدعویة للجامع لو قد لعل عن بعض الکامل
 انه قال هیایة الذکر دوام البصر کذا فی القع ایضا چنانچه در هر محل لصالحی ذکر را بر
 ست کذا الذخوف و غشیة در هر محل نزولش اثر جبر الگانه للجامع فی هذا البیان کلام
 منطوق علی حسب سعفت من شیخی قدس سره و یکذا فی قوت اللوب ایضا
 الابیات بنده نه منادی حذدی شب بلوسم به رید از لوی زندان سرد هم
 که خوف از ماسوی اللد علی شرفست؛ که این شرفست اولی بفرکت؛ بانخی زنده جا

خوف جز حق با که بفع و نقص جز او نسبت مطلق با اگر چسب رجاء عالی مقام است با
ولی تنبیه نفس از خوف تمام است با زین جا ذکر خوفم خوشتر آمد با که شیطان را
هلاکت زد و سر آمد با الا ای مینه عقلت کشت از گوش با نشان عارفان در خوف
میوش با اگر بر زهره آید خوف از دل با نشانش وجد با رقص است مثال
با و گر این خوف زین اندازه غالب با شود در غشی آرد مرگ طالب با و گر
از قلب آید خوف بر سر با باید عقل را چون غنچه صرصر با چون مجنون بر مجنونی گیرد
با چوستان راه مفتونی بگیرد با و کرد در ریه کرد و خوف واقع با شود بر اشتها
را نیک وافع با بجائی اکل کرد و جوع خوی با بجائی شرب سازد و عطش جوی
بجائی تندرستی مرض باید با بجائی غرض نفی الغرض باید با و کرد رکب کرد و خوف
تایم با جگر خون میشود از خزن دایم با نشان این عمل کس طویل است با با
ذباب النوم از سهر طویل است با شهبود الرب هم مخصوص است با و گر بر
گفت کرد و خوف افزون با نماید حل با غیر موزون با نشانش وحش و غلت
از خلایق با بوحش از خلق میاید بحتایق با بدل نور حقایق و تلاصق با جسد
را مرض عشته تلاصق و کربس خون مخصوص است خاطر با مقام و حال پیش
اوست با هر با نشانش حیرت و میجان هوست با بحال موسوی دل در خرو
است با نه این صعقه چو شسته و ترع روح است با درینجا ضعف باطن را فتوح
بله این خوف از ملکوت بیروت با بود کجی پر از اسرار لاهوت با بسا از

وزیر العین هم مخصوص است

تابعین را حال این است که بسیار اصحاب را افضل اینست که از آن جمله ربیع بن خثیم
 است که او بی صاحب نشان عظیم است که ابو بکر و عمر هم این مسعود را خلیفه هم سعید
 و سعد محمود و دیگران از قلب آید خوف بر نفس نه بنا بر عشق سوز و سرسرفش نه
 همه عادت طبعی زور باید که بجایش شغل معنی بر فرزند نه ولایت را باین مشروط
 میدان حضور دل باین مربوط میدان نه هر آنچه از خوف کردستم بیانی بر نماز ایجاد
 و او هم عنانی نه سعید اجمال بهتر از طوالت نه طوالت سمع را بخشید طالت ایضا
 مرید را باید که صورت پیر را بسان اشخاص اعمام نداند که بحر نور الهی در کوزه صورت پیر در
 کرده اند جامع فی هذا البیان ایضا فصدیه وی بنده **دوش** اندر مجلس عشاق مست
 بود سخن مدح زندان است که جدا سخن از لب عاشق شنو نه کان دهد دل مرده را جان
 نو نه نکته های عاشقان فوق از بیان نه با چو موج بحر باشد بیکران نه لیک زان خمیری
 بیارم در قلم نه خود قلم از مدح شان کرده و علم نه بین که طنبور دل زاو تا عشق نه لغت نه زیبا
 کند را سر عشق نه لغت نه او دی است این بک بیان نه کشت زور و قضان زمین و آسمان
 نه تا ز نارش لغت و صفت و بی نه تا ز نار هوس تا بگسلی نه از انبیان بکتیار لغت نه را شنو
 باز سوی مجلس زندان به بو نه کاین وجود عارف کال نه بین نه که ز نور است و یا از آب
 و طین نه آب و طین نبود وجود عارفان نه نور محض و فوق و صفت و اصفان نه اگر نبود
 نور بودی آب و طین نه تا کجا کردی تلاکب سجده بین نه صورت موهوب وارد
 ذی الرشاو نه جز همین اعضا دیگر به نهاد نه سر زمت وارد و از جمال نه تا جمال الله

زو کیرد مثال ۱۰ ابروان از حفظ و عینین از حیا ۱۱ چیت از غزالهی بے ریاء ۱۲ فاه از
 صدق و زبان از حکمت است ۱۳ سینه از حلم باز و قدرت است ۱۴ فرقیتش از توکل بر خدا
 ۱۵ بحروش زانبار هر کف ۱۶ او جدا ۱۷ هر دو دستش شد مصور از کریم ۱۸ و از انامل جو و آمد لاجرم ۱۹
 بانمی بین از بین بمن اله ۲۰ ایسیرت شد سیارت را پناه ۲۱ بطنش از ورع خدا بگریزه
 اند ۲۲ هم زهدش فخرنا کرده اند ۲۳ زانتقامت هر دو ساقش را بین ۲۴ و از رجا و
 خوف پایش را کزین ۲۵ دل ز فطنت و روح از علم خدا ۲۶ کالقمز غیب افق قد بد ۲۷
 از امانت ایزدی دارد حیات ۲۸ و از لباس زهدت که عالی صفات ۲۹ شد مدثر از دنا فرم
 حق ۳۰ و از از انصاح رسته از فلق ۳۱ و هتباء و کز زیبا و برشش ۳۲ تاج فاخر از تواضع
 بر سرش ۳۳ از خشیت تخت زیبا ساخته ۳۴ و از فرست خوش علم فرخته ۳۵ خاتم
 از انشش مزین دست شد ۳۶ حاکم کونین بالا دست شد ۳۷ بیت او شد از خضوع
 ایزدی ۳۸ شمع متبیش کشت شرع احمدی ۳۹ با چنین اوصاف کامل را شناس ۴۰
 شد خلیفه خاص و خاص رب ناس ۴۱ حرمت این خاکیان نور محض ۴۲ حرمت
 این چایگان رفع و خفض ۴۳ حرمت این پاکبازان بد ۴۴ حرمت این کیو جووان
 خدا ۴۵ حرمت این صاحبان مویبت ۴۶ حرمت این جا نهاء مکرست ۴۷ یا الهی
 و سب از مویبب شان ۴۸ برین آوریم طلب مطلوب شان ۴۹ این سب ما ایم چنان
 کن بر سبید ۵۰ با محمد شد صفت اسم سعید ۵۱ ایضا مشایخ که یقین اول حقیقت
 محمدی را گفته اند این سخن بے ریب صحیح است که اول با خلق الله نوری حدیث

صریح است ولی آنرا که حقیقت محمدی قرار داده اند هنوز حقیقت فوق الفوق نشان
 است ایضا معنی حدیث انا احمد بلا یم بر تقدیر صحیح حدیث نزد صوفیه صافی
 قدس سرهم که امثال این بعضی حدیث با سائید صوفییم ثابت شده اند نه نیست
 که احمد صلی الله علیه وسلم را خدا باید گفت بل آنست که حدیثی فی شانہ عند اللہ
 و فرد است فی رتبه عنده که در آن حدیث و فردیت کسی بحد و ثبوتی
 او نسبت و نباشد ایضا چنانچه اسم محمد و احمد حقیقت جدا گانه اولیای کرام محدود
 ذکر کرده کذب برائی بر اسم او صلی الله علیه وسلم حقیقت جدا گانه است ولی
 اکابران نظر بر جامعیت حقیقت محمدی صلی صابها الصلوة و الحجیه نوشته
 که این حقیقت هر همه را جامع است باز هر یک را جدا کند کوزنداشته و گاهی در
 حال معامله حقائق و النوار سائر اسما مصطفوی صلی الله علیه وسلم هم ظاهر و
 با هر شیوندا ایضا موجب اصطلاح اکابران معلوم است که شان از صفت بسیار
 عالی است پس بهاء سیرالی الله محمدی المشرب تا اسمی است که بعد از فنا در آن
 در شان الاسم فانی شده بقنانی الله مشرف میگردد و غیر محمدی المشرب
 را سیرالی الله نهایت تا ب صفت که رب او است میرسد ایضا محمدی
 المشرب در فنا زوال عین و اثر او را حاصل میشود و غیر محمدی المشرب را
 اثر باقی است للجامع و البقاع علی قیاس الفنا ان کان الفنا تم فیکون البقا
 اکمل ایضا مبتدی شاعلی بیاد داشت و یاد کرد را اگر چه در طریقت از

اوراد منع فرموده اند ولی مستندی که اشتغال بقسب هم نمی نماید منع نسبت بل
 برای او بهتر است که او را از دست نهد یاد داشت و یاد کرد و تابعی عبادت
 است که مساوی او بیچ نسبت ولی آنرا که آن نسبت از عبادت او را پس
 پانثو و شخصی دیدیم که دلایل الخیر است را بصدق و محبت و خلوص نسبت
 باطن بمواطبت میخواند شبی او را اشاره بشماره منامی که نزد فلانی کاملی مکمل
 برود و مرید شو و چنان کرد و بیاد کرد و یاد داشت فائز کرد و بیجام مع مرید
 این طریقہ علیہ را باید که در شبان روزی یک هزار کلمہ تہلیل و کبیر در روز را هرگز
 هرگز قطعاً از دست نهد زیاده بر آن هر چه استر و کند بهتر و مرض و اولی
ایضا الاسم الباطن هو حضرت الوجود والوجود والاسم الظاهر تفصیل اولک
 الاجمال للجامع مع الاول العلیا والثانی الکبری والاول اسم کالعلیم والثانی
 صفتہ کالعلم بالسیر فیہا **ایضا** الحقیقت المحمدیہ تمہو الثعین الاول عند الشیخ
 الاکبر قدس سرہ الاظهر و بوظل خامس عند المجد و قدس سرہ الامجد للجامع الثعین
 الاول عند الشیخ هو العلم الجمالی و فوقہ مرتبہ الحیات و فوقہ الوجود التفسی و فوقہ
 الوجود الاجمالی و فوقہ الخاست و فوقہ الحسب الذی هو الثعین المشار الیه فی کنت
 کثر انخفیا فاحسبت **ایضا** آنچه اکابران گفته است که نبوت قید است یا حجاب
 لا یعبانہ معنایش است که هنوز ذات بحت بیچون و بیچون بر تر است و بیجا
 در عروج نباید است بل حقیقت کعبه که مسجود الیه است هم جامی الیستادن

نیست فداته بجانہ فوق الفوق و وراء الورا **ایضا** و اعبد ربک حتی یاتیک
 الیقین را علماء ما بموت بیان کرده اند ولی موجب انا دیت اولی و انبیا علیہم
 الصلوة والسلام و رقبور بعد المات عبادات ثابت است چنانچه از موسی
 علیہ السلام در قمر حدیث صریح است پس موجب تاویلات متصوفه چنان تاویل
 بیناید که از عبادت تاویل معرفت است چنانچه ما خلقت الجن والانس لا لبعید
 را معنی لعرفون بسیار را کابر نوشته اند و از یقین حق الیقین مرزوداشته آید که
 معرفت را حق الیقین نهایت است للجامع لا یخفی ان حق الیقین لكل واحد
 لایکون الا بعد معرفته فمال **ایضا** مرید همان شود که پیش مرشد بحضال
 سب برورش نماید برضی علی الجوع و لا ینام لیل و لا یتک صاحب و ان ضرب
 و جفاه للجامع و یؤیده قول الحسن البصری المعروف **ایضا** او صاف الکلب الخ
ایضا آنچه مشایخ گفته اند که در مقام محمود نبوی هفت لواء اند و در آن الوتیه
 اسماء الہی شانزده صد و شصت و چهار مندرج اند و این همه الوتیه را الوتیه الحمد منو
 اند و در نظر اکابران نقش بندیه آن یک لواء است و بس و آن حقیقت مصطفی
 خاص الخاص است که آنرا البیاقیت قریب حص حمد بذات یحیی و یحییون معرا
 و مبر ثابت است و همان مشایخ از حقیقت محمدی که پائین از آن مرتبه خاص
 الخاص هفت درجه است آن زن گفته که بر او شان در نظر کشفی درجات نومی
 و مراتب بالایه حقیقت منعکس شده منظور میشد است و چندکی اسماء الہی که لوتی

اندید این اعتبار است لکن لواء و ظهور تسعة و تسعون اسماء الا الواسع الذی التعمان
 والمعروف بالعام الجملی عند ہم نیز تفصیل الاسماء والشیون والاعیان والرائق
 لذائف نسیب جملة و سبعون اسما و لقطع النظر عن رقائق الاسماء و تفصیلهائی نیز ایضا
 تسعة و تسعون اسمالان الاسماء لوقیفة فلا یقال بازاد ما ورد ایضا وصال عریانی
 که در عروج و فنادست میبیدد دیگر است و آن وصال عریانی که بعد الموت منجلی میشود
 دیگر بقدر منزلت نود و نه بر یک این را بر آن تفوق است للجامع مؤید آن حدیث
 است که یک رحمة از صد دروینا آمده است و نود و نه برای آخرت ذخیره است
ایضا وصال عریانی که در عروج است بعد زوال خیال حاصل میشود و وصال
 عریانی اخروی بذباب روح از بدن **ایضا** خیال هر چند دایره کشاده است
 که در هر جا است و در دیگرین در وصالات عریانی جای ندارد و للجامع لانه لا یدخل فی
 الذات فذات الشی المعرا و المبر عن الخیال و المثال **ایضا** موجودات اخروی
 که در بین عالم مشهود و مرئی میشوند هم از تاثیر عالم مثال اند و حقیقت نفس الاری شان
 در منجانی آید **ایضا** علماء ان تبدوا ما فی انفسکم الا یہ را منسوخ میگویند و بر خطر است
 سر حساب نمیدارند ولی برای خواص اول و لایبیت اگر این آیه منسوخ نباشد چه خوش
 باشد زیرا که خواص اولیا را خطر هسئیه بر دهن نمیکند و للجامع این خصوصیت
 حضرت ایشان است قدس سره که میفرمودند که از ان زمان که حضرت خواجہ ثانی
 قدس سره مراد کرده فرمودند که ترا ازین جهان بدر کرده ایم هنوز هم چنین خواطر را در

دل زه سیدی تاه و زکاهی خاطر ممنوع شرعی در دل من راه نیافت **ایضا** اولیا را که
 بقنا تمام و نجا کمال شرف شده اند و بوجود موهبتانی نمودن واتی یافتند است که بعد
 الممات هم برای متوسلان خویش استغاثه بحسب الدعوات می آید و باز مدعای نشان را از باری
 سبحانه می آید للجامع قال الشیخ علی القاری من یستمد من الحیات یتدبر بعد الممات و از زبان
 حضرت ایشان این نقل بار شنیدیم که در استمداد اولی القیوم فرمودند که باری کی را حکم وقت
 در بخاری شریف از مناره بلند زاید ختم ملاک شد که گفت توجه بجز از شریف حضرت خواجه شاه نقشبند
 کردم بستی از هزار آید و مرا گرفته اینجا استاده کرده و شکرستیم مقولات حضرت ایشان و نکات
 عجیب و غریب چندان اند که اگر جملی جمع نماید کار بد فایز رسد زیرا که تمامی عمر شریف در تدبیر
 و عطف تفسیر و حدیث و فقه و تصوف میگذرانید و اولی این جامع حسب مناسبت سنین عمر کردی
 چند مقولات ایجاز بقلم آورده اند من لم یتاثر بقول لم یتاثر بقرآن الحمد للذی هدانا لهذا
 ما كنا لنهتدی لولا ان هدانا الله لقد جارت رحمت ربنا بحق اللهم انعم و اكرم بما فی هذه الرسالة
 الموحزة علی و علی اولاد الصوریة و المعنویة بجاه سید المرسلین صلوات الله و سلامه علیهم و علیهم

اجمعین الی یوم الدین آمین تمت

خاتمه کتاب

نقشبندک نقشبند حسن در صنعت نقشبندی خود صورت آئینه حیران - چرا که در نقشبند
 کشتی حسن عروس نیایش و خوبی ستایش محبوب حقیقی ملک و عقل نادان -
 اکثر عاقدان کعبه جلالتش در حیرت - و اقل واقفان قبله کمالش در حضرت
 عاشقان بحر موج عشق در تہ آب - و مشتاقان گوهر جمال جلال دو گرد آب -
 جل جلالہ و عم لوالہ و عظم شانہ و اعظم ذکرہ و لالی بحر و خار ناپیدا کنارت بر آن دریم
 صاحب خلق عظیم سیم حشر شریعت گوهر ابدار طریقت ابرو بخش معرفت جان
 حقیقت شمارست که نقشبند خاتم النبیین افضل الانبیاء و المرسلین شفیع المذنبین
 رحمت اللعالمین حبیب پروردگار سید البراست آنکه نور وحدت را بطہود
 کثرت و بحر کثرت را بکوزہ وحدت در آورد و از میدان شریعت گوی
 حقیقت بزور بازمی طریقت برد و صل اللہ تعالی علیہ و علی آلہ و اصحابہ و
 بارک وسلم اما بعد خاکسار حاجی محمد صدیق ابن حاجی ہاشم سمین مرحوم
 نقشبندی عرض پرواز است بزنگ بلبل نغمہ طراز کہ این کتاب مستطاب
 است تا بپیر طریقت واقف اسرار حقیقت جنید زمان شبلی دوران
 سلسلہ جنیان باب تفرید و حلقہ گیر در توحید حضرت کرامت منزلت
 جناب خواجہ محمد سعید نقشبندی مجددی لازال شمس انفاضہم مستتیرا

مشتمل بر حالات و کلمات و خوارق عادات جناب حقیقت مآب طرفیت
انتساب قطب الاقطاب غوث الاحباب مرجع ہر شیخ و شاہ محقق
رموز معرفت مدقق امور حقیقت مقنن قوانین عرفان مدلل بر امرین القانین
حضرت مرشدنا و مولانا شیخ المشایخ خواجہ محمد حسن مہاجر مدنی منور ۵
قدس سرہ العزیز ترتیب یافت تاریخ نسیم ماہ رمضان المبارک ۱۳۱۲ھ
صورت خورشید تابان از افق طبع تافت و سرور افزای دل عاشقان نور
پیراچی پشم مشتاقان گردید و اسلام علی من اتبع الهدی
تاریخ وصال مرشد با کمال کرامت شعار ولایت آثار مخزن البوار لاہوتی محرم
اسرار بروقی منبع علوم روحانیہ مجمع فیوض سبحانیہ حضرت عالی مثلث
مولانا و مرشدنا مہاجر مدنی قدس سرہ السامی من طبع زاد احقر اخلص عن
عندہ و ہو ہذا ازین چار مصرعہ تاریخی ضد مصرعہ تاریخی برمی آید تا ملوم فافہم

تاریخ اول

کریم نیاپی حمید دوران ایاز رحمان سراج دنیا
سعید و سعید منیر یاز برگ و مولی سعید بی
۹۸
۱۲

مدیح گو قسیم احسان فہیم و صوفی قدیم معنی
نبی مکرم کریم و ایم حبیب بر حق ایاز رگی
۱۲

ایضا دیگر

چو گشت عازم فرود کس خضر را هدا
 زر حلت شه اورنگ جان حق جویان
 سن وفات با خلاص زار رضوان گفت

مزد و چرخ الم در دل اولوالالباب
 عمین شدند میدان وزمره احباب
 برای سیر حبان رفت زاهد و پاپ

ایضا پیوم

وز غم تحیل مر شد و در پیغ ۶
 عمکده کشته دل عشرت سرا
 گریان را بابدایت ره نمود
 قلب پاکش بود بحر معرفت
 پیرو شریع جناب مصطفی
 در برش که بد لباس سر روی
 یاد کار مرشدان لغت شبند
 مالک مخانه عرفان پاک
 با حمار عشق و نسرمان خدا
 زینجهان شد در حبان ارشاد
 فکر تاریخ وفات حق رسا
 در سنش از قلب حزن اخلاص را

از دماغم گشت پیران مرغ بوش
 شد بدل از لعمه غم نامی و لوش
 آه آن سپر پدای عقل و بوش
 موج زن ذکر خدا زو وقت جوش
 ره و راه طریقت و حق نبوش
 بلکه دایم همچو صوفی خرقه پوش
 نقشندان هم نطقش داد گوش
 باوه گلرنگ عشق حق فروش
 از شراب بار جعبی شد عصر نوش
 آن سهر پایش کرامت عمیب پوش
 خاطر محزون پریشان کردوش
 رفت مرشد از جهان گفتا سروش

ایضاً چہام

تا کی بار غنم بحال تباہ تا کجا کوشش تجا لیت آہ تا بہ کے خاک بر سرم از راہ تا کجا از دیاد غنم ہر گاہ پد بیضا ضیائی قلب سیاہ مثل اکسیر التفات نگاہ منہدم ساختہ قصور گناہ محو دیدار حق لبشام و پگاہ مظہر نور بود بے اشباہ بود ہر ناظرش کلیم اللہ مقبول در گہ جناب آلا خاک در گاہ آن شد ذیجاہ تا سحر گشت محو طوفش ماہ سائر نہ فلک بلا اشباہ	ای فلک تا کجا ستم کشی تا کجا سعی بہر نذر رفغان تا بہ کی تو سن ستم رانی تا کجا اشک و حسرت اخلاص کردی آزار بہان کہ بود جلتق یو دہر مس سیاہی دل بے تامل ہمک تو جہ پاک ذا کرو شاغل و مراقب حق اندزین ظلمت جہان ذاتش نور حق بود جلوہ رویش خاص در مجلس محمد بود سرمہ سا بود دیدہ انجم مہر تا شام شد کس را نشن لبیل سدرہ فنا و بعتا

پیر و شرح و عازف باللہ
 اللہ اللہ ز ذکر الہ اللہ
 ام گیتی چو او تراید گاہ
 دبرہ حق کہ باللہ و تاملہ
 حضر خوشش رہنمائی راہ آہ
 ہرزبان باند لفظ بسم اللہ
 چو رسیدش پیام وصل آہ
 ساعت در باغ حنہ منزل گاہ
 شد فریاد الم ناگاہ
 گشت القا قلب مخزون آہ

قبلہ و کم پیر و مرشد خلق
 یک نفس ہم از وہ خالی رفت
 واقف سر معرفت نسرزند
 با ذل دولت حقیقت بود
 موسی طور راز عیب حق
 بخطاب ارجعی الی ربک
 برضای حبیب جان در و او
 رفت از رابع عالم نمانے
 فکر تاریخ رطقتش احسنلاص
 مخردوران کہ سبب جاہنا
 ۹۸
 ۱۲

قطع تاریخ الطبائع کتاب صفات الضمائر

من طبعزاد خاکسار حاجی محمد صدیق خلف

حاجی ہاشم مبین مرحوم ہنرمند کتاب

موسوم الصمد

زبے موسم گل زبے نو بہار
 زبے نقشبندی رنگ چین
 چه موسم چه نعمه چه بلبل چه گل
 باع کتاب ہدایت آب
 کتاب است این یا کہ آئینہ
 چه رخ اعنی محبوب شریب
 کتاب است این یا کہ گلزار حسد
 زہرج طریقت ہر امدت
 عروس طریقت بنا ز آمدہ
 بہار شرف خیر اندر سجت
 مکاتب سب سب طریقت آب
 زہی سعی سب طریقت کہ کرد
 زہر لفظش رسید و سب آشکار
 زہالیف والائی پیر من است

زبے نعمہ بلبلان و نوید
 زبے رومی زیبا می سخن امید
 چه نقش و چه سخن و چه سرخ و سفید
 ہمہ رنگ از فضل باری رسید
 کہ بیند رخ اندرین اہل دید
 چه رخ اعنی رومی کتاب جید
 کہ صنایع با صنعتی آئینہ
 حنیار نیز شد مہر شرع سعید
 حسین حقیقت خرامان رسید
 نسیمی ز باغ ہدایت وزید
 زہر رفاہ عوام و رشید
 زہر سلبی شش عیان و پدید
 بحر شش بہان شرح بیم و امید
 ہمین دسترا ہند امی مزید

سعید محمد محمد سعید
 گنج چشم امل بصیرت ندید
 تقی و تقی وز کی ورشید
 حلیم و کریم و سخنی و حمید
 حبیب خدا و رسول حبیب
 جنید است در وصل رب و حمید
 شراب فنا و بقا و حشید
 بطرز پدایت پتے ہر مرید
 دم الطباع کتاب جدید
 کتاب پدایت نشان و حمید

بخوانم ز راہ ادب نام شان
 بہ بند وستان این چنین بحر فضل
 فقیہ و فقیر و ولایت مآب
 شفیق مریدان بخلق عظیم
 دل آشفته عشق پیران خود
 اویس است در عشق محبوب حق
 براہ تولا و عشق و نیاز
 صوال الضمان جو تالیف کرد
 و لم بہر تاج و رفت کربود
 زمین گفت اخلاص بافت ز غیب

آتش

ص.
349

